

דבר העורכת

אני שמחה וגאה לערוך כאן חגיגת גבורות לנורית זרחי, הסופרת, המשוררת, המסאית, סופרת-הילדים האחת והיחידה, קוסמת המילים הפלאית, כלת פרס ישראל לשנת תשפ"א.

בגיליון פברואר שהוקדש למאיר ויזלטיר (לכבוד הגבורות שלו...) כבר כתבתי על האג'נדה – בואו נחגוג לאגדות חיות. יותר מדי התרגלנו להלל ולקדש ולשבח פוסט מורטם. בואו נחגוג את מפעלותיהן של דמויות מרכזיות בספרות העברית שהגיעו לגבורות, תרתי משמע, עוד בימי חייהן ולא רק אחרי מותן.

תודה למשתתפים/ות בחלק הראשון של הגיליון הזה שנרתמו באהבה לכתוב על יצירתה של זרחי. יש לי הרבה דברים לומר על האסופה שנוצרה כאן אבל עליי לדחוס הכול לתוך עמוד אחד, אז אתרכו כאן בהיבט מעניין אחד. כשקיבלתי את המסות, המאמרים והמחוות הפתיע אותי לגלות שחלק ניכר מהכותבים בחר לדבר דווקא על ספרות הילדים של זרחי. אבל רגע אחרי שהופתעתי חשבתי, מה מפליא אותי בעצם, הרי בדור שלנו ספרות הילדים של זרחי הייתה הכרחית על המדף, היא כוננה אותנו מהרבה בחינות. היא הייתה המבוגר שראה אותנו ("ע"ע ויניקוט), שהסתכל עלינו בגובה העיניים, היא אפשרה לנו לכעוס, למרוד, למחות, לפחד. ובעיקר, היא לא חינכה אותנו. האיכויות הללו נחרתו בנו וממשיכות ללוות אותנו כמבוגרים.

עודד וולקשטיין כותב כאן במסה שלו על מרק שופ־דבר: "נורית זרחי אינה מחסנת את הילדים לקראת התבגרותם: היא מחסנת אותם מפניה"; סיגל נאור פרלמן ולי ממן דנות בסוד הקסם המאוד מסוים של ספרות הילדים של זרחי, ועל התדר הנעלם שהרבה כותבים לילדים מנסים ללכוד אבל רק מעטים מצליחים: זה שדרכו אפשר לדבר גם למבוגר וגם לילד, מבלי להתנשא או לזייף על חשבון אף אחד מהם. אי המובהקות הזו של הנמען אצל זרחי, היא "שהופכת את ספרות הילדים שלה לנהר שאפשר לטבול בו פעמיים (לפחות)". כל הטאבואים וכל הפחדים נוכחים ביצירתה באופן טבעי.

בריאיון שערכה איתה הלית ישורון ב־2015 (הלית ישורון, איך עשית את זה – ראינות חדרים, "הספריה החדשה") אומרת לה הלית, "נתת מתנה גדולה לספרות הילדים העברית. נתת זווית ראייה של ילד." וזרחי עונה: "כל כתיבה היא מתנה. כתיבה לילדים זה עוד יותר משמח לב. זה שייך לאי־שייכות. להיות מבוגר, לכתוב בילד." ועוד אומרת לה הלית, "את עושה לספרות הילדים מה שיונה וולך עשתה לשירה" – (נכון!) – וזרחי אומרת בהקשר אחר באותו ריאיון, "כשאת מחפשת בגבולות האין, אז היש הוא בלתי מוגבל. אני אינני, אבל השפה ישנה..."

ההמשך – בחלק הראשון של הגיליון.

מזל טוב נורית, מזלנו הטוב שאת זורחת עלינו.

ובחלק השני – מבחר שירים, סיפורים, ביכורים ותרגומים ממיטב העשייה העכשווית בספרות.

שלכם, מיכל חרותי

תוכן העניינים

3	שירים נורית זרחי	73	חיי גינה גל נתן
4	הראשון והשני ¹ נורית זרחי	75	קרתגו זהר כוכבי
7	בעלת הארמון יהודית רותם	77	ימו של צלם באוויר הפתוח לואיס קרול. מאנגלית: יהודה ויזן
9	האבן לריסון התהום, זיכרונות נועה מנהיים	82	שירים לאה פילובסקי
12	"טוסטי, חריץ בין האצבעות" עודד וולקשטיין	84	שירים ממסע בדרום אמריקה יערה בן-דוד
15	על ילדות ומזלגות יערה שחורי	85	שירים שחר-מריו מרדכי
18	כיצד לאט לאט עבר הכול מהר סיגל נאור פרלמן ולי ממן	86	שירים ענת לויט
24	טיפוח אור בקצות הריסים יפתח אלוני	87	שירים מיטל נסים
27	מה זה? זו שירה ליאת קפלן	88	אחרי ארבע שנים ושבוטיים ויקי כהן
30	נורית זרחי כמשוררת של העתיד דפנה בן צבי	93	שליחות סנונית ליט
34	חייה הכפולים של יוסף שהם סמיט	98	שירים אורי פרץ
36	האצבע השישית עינת יקיר	99	שירים רוני פינקרפלד
38	ידע צבור באפלה שמעון אדף והילדה יושב על אדן החלום ותמיד בוכה חיה לוי	100	שירים לורן מילק
40	נורית ענת (נורית) שרון בלייס	101	שירים יחזקאל רחמים
43	סדנת כתיבה עם נורית זרחי שנה א' - החוג לספרות שרי שביט	102	יום קרב יורם עשת-אלקלעי
43	מרד הבדידות - מחשבות על יצירתה של נורית זרחי לילדים ולילדות יותם שווימר	107	בצומת דינאידה פלבנובה. מרוסית: חמוטל בר-יוסף
44	שלושה שירים מקצה הילדות אליעז כהן	108	חומגדל גלית דהן קרליבן
47	מחשבות על אהבה ועל החיים בעקבות ספרות הילדים של נורית זרחי מירי רוזובסקי	109	שירים ענת בצר
48	מי כבר בעולם כולו יצליח בזה אורין רוזנר	111	שירים שלומית ליר
51	אוטוביוגרפיה של מזדן עדי שורק	112	שירים אילנית שרף ויגודסקי
52	על שני שירים של נורית זרחי מירון ח. איזקסון	113	שירים עופרה עופר אורן
54	שירים לנורית גילי חיימוביץ'	115	כזרי החלומות יואב קרן
57	שירים רוזה ג'מאלי. מאנגלית: גילי חיימוביץ'	122	בלי חרטות נעמה סגל
58	שירים אורית גידלי	124	שעות היום לא היו שם דויד ראש-פינה
61	הרצליה פיתוח שני הררי	128	מה אני אמור לאכול כשאמא שלי תמות? נועם נוי
65	שירים לי ממן	130	שירים עידית ברק
69	הציפורות נעם פרתום	131	שירים משה ב. יצחקי
71		132	שירים עירית קינן
		133	רשימת ספרים חדשים שהגיעו למערכת מאזנים, ספטמבר 2021
		134	משתתפי הגיליון

עורכת: מיכל חרותי / מועצת מערכת: יור"ר - ד"ר דורית זילברמן, ד"ר עמרי הרצוג, נועה מנהיים, ערן צלגוב, פרופ' ניצה בן דב / יור"ר אגודת הסופרים העברים: צביקה ניר גלילין מס' 5 / כרך צ"ה (שנה 95), תשרי תשפ"ב, ספטמבר 2021
 Literary Journal - Published by the Hebrew Writers Association in Israel
 P.O.B 7111, Tel Aviv 61070, Israel
 יוצא לאור על ידי אגודת הסופרים העברים במדינת ישראל (ע"ר) בסיוע משרד התרבות והספורט כתובת המערכת: בית הסופר עלי-שם שאול טשרניחובסקי, רחוב קפלן 6, ת"ד 7111, תל אביב 61070
 טל': 03-6953256/7 / פקס: 03-6916861 / דוא"ל: mozenayim@gmail.com
 הגהה וניקוד: יעל ניר / עיצוב, סדר והפקה: סטודיו דור כהן
 ציור השער: "משהו נפלא", רוני טהרלב / צילום: אלעד שריג

שירים*
 נורית זרחי

א

אי אפשר הִיָּה לקטף פֶּטֶל מהגוף
 רק מבעד. אם טַעַמְתִּי אותך
 ידַעְתִּי, הַלְשׁוֹן היא שְׁלִיחַ מִגִּ'נָּגֶל
 מטעם פָּרָא שְׁאִינֹו בֹדֵק אֶת הַטָּרֶף
 כֹּל עוֹד יִחַגֵּג. הַתְּאֻמָּצְתִי לִלְכֹּת עַד קֶצֶה
 הַעֲדִינֹות. נְשַׁמְתִּי בְּצַמְצוֹם, חֲרָדָה, פֶּן
 אֲרַנֵּבֶת תִּמְלֵט. לֹא חֲשַׁפְתִּי מִצַּח.
 בְּרוּר, אֵינִן לוֹ מְקוֹם בְּדַפְתֵּר. לֹא הֶאֱלַמְתִּי
 טוֹחֲנוֹת אוֹ נִיבִים, שְׁלֹא אֶשְׁבֵּר אֶת הַגָּשֶׁר.
 בַּחֲשָׁךְ יִכְלֹתָ לְחֶשֶׁב, קוֹל מְשׁוֹט
 חוֹתֵר. אֶבֶל הַגּוֹף הוּא מַעֲבָר
 עַד לְקַטֵּף
 פְּרֵי מִפְּרֶךְ
 מַעְרוֹגֵת הַמִּמְשׁ

א

פִּקְעַת תַּחְתֵּר בְּאֲדָמָה הַשְּׁחֵרָה
 לֹא עֵינַי. אֵינִן נִדְהָם מִמְּנָה
 נִכַח פְּרִיחַתָּה. כֶּתֶר עַל שַׁפְתֵי אֲדָם
 תִּמְלֹךְ הַפֶּתַעַתָּה.
 הַמוֹחַ
 סוֹכֵב בְּעַקּוּלֵי עֲצָמוֹ,
 צוֹנָח,
 יִתְפַּס בְּקֶרֶן הַחֶרֶשׁ
 בְּלֵי דַעַת עֹרֹונוֹ.

* מתוך ספר בכתובים שעומד לראות אור השנה בהוצאת "אפיק".

הראשון והשני* נורית זרחי

אנשים, אלה שהכירו אותנו ואלה שחשבו כך, היו אומרים: "למרות שהם גרושים, הם ממש מסתדרים טוב." ראו אותנו יוצאים יחד לקפה, לסרטים, לקונצרטים. אולי בגלל שידענו למה התגרשנו, ואולי בגלל שלא.

עכשיו אמרתי לבעלי הראשון: "תשמע, ביום שישי הקרוב אני מתחנת בחדרה, ואחר כך אנחנו נוסעים לירח דבש בחו"ל." ה"אנחנו" רעם באוזני, אבל לא נראה לי שזה צרם לו במיוחד.

"אני בא", הוא אמר בעליות.

ואני ענית: "בטח, מי יוזמן אם לא אתה, הידיד הכי טוב שלי. היחיד שמכיר אותי."

תהיתי לרגע, האם באמת ניתן להכיר מישהו, אפילו אם היית נשואה לו חמש שנים?

ואומנם, הצלחתי לזהות את פניו בקהל, כשהסתובבתי מְדַמֵּית לפרפר בשמלת הכנפות הלבנה שלי.

"תכיר", אמרתי לאיש התמיר, היפה, בעלי החדש. והם לחצו ידיים. הבעל הישן אמר: "אני מכיר אותה, שים לב שתצליחו הפעם יותר מאשר אנחנו." שמעתי בקולו איזה צליל שהיה לי לא נוח, אבל מייד פרחתי משם הלאה, מעופפת בין האורחים. כשהתחילה המוזיקה, הרגשתי קלה כל כך עד שהנעליים החדשות לא לחצו לי יותר.

שמעתי את הרחש שעבר בקהל המשתתפים, "שניהם כל כך יפים, כל כך מתאימים", והרגשתי כאילו אין בעולם יותר קצה.

בתוך הערפל הזה שמעתי את קולו של הראשון, "רוצה לרקוד?"

הידיים שאחזו בגופי היו מוכרות לי מאוד – האצבעות הקצרות, החוזק הממותן. התעלמתי מזה ואמרתי: "מייד בשבוע הבא אנחנו נוסעים." וכששאל לאן, לא יכולתי שלא לומר לו: "בבוקר, לפריז." הרגשתי מעט לא נוח על שאמרתי זאת, אף כי, חשבתי, הרי אין בזה משום סוד.

"תראי מי פה", אמר בעלי החדש, ולא התפלאתי כשראיתי את הישן בשדה התעופה בקצה התור, עומד שם עם התרמיל על הגב. גם לא כשהתברר לי שהוא מתגורר במלון שלנו, חדר לידנו.

כשפגשתי בו במסדרון, לבושה בבגד הים החדש, בדרכי עם בעלי לבריכה, הוא אמר בקול: "באתי לשמור שהפעם תתחנתי כהלכה." הסתכלתי על בעלי העכשווי, האם הוא שמע?

* מתוך קובץ סיפורים חדש שיראה אור בקרוב בהוצאת "אפיק", בעריכת עליזה ציגור.

קשה היה להשוות ביניהם. לא משום שהיו שונים במיוחד, אלא משום שכל בני האדם שונים זה מזה, וזה הרי הסיכוי שלנו.

הסיכוי החדש בא ממרומי הגולן. הוא היה אחראי שם על סוסי הבר, תפקידו היה לביית אותם. אולי בגלל זה הופעתו הייתה שונה כל כך מזו של כל יתר אורחי המלון. ובאשר לראשון, לא יכולתי לשפוט, כבר הייתי רגילה אליו.

כך עברו להם חמשת הימים הראשונים, אף כי כשהתעוררתי בלילה, לרגע לא ידעתי לצד מי אני ישנה. נראה היה שבעלי החדש מבחין טוב יותר בסוסי בר מאשר ברגעים רגישים. כשהצטרפנו לשולחן של הראשון, על פי המלצתו של השני, התברר שהם היו יחד בטירונות ואחר כך בקורס קצינים, ואחר כך במרומי הגולן. איזו מין ארץ זאת, חשבתי, דומה לחדר ילדים ענקי שכולם מתחנכים בו לצד כולם.

ובכל זאת חשבתי שאני מאושרת, אם כוונתי לחליפת הצלילה הבלתי נראית שעטפה אותי, עד לאותו רגע שבו כבה החשמל. על ספסל בגינה, בחשכה הגמורה, שמעתי את קול בעלי הראשון מן הלובי: "מותק, אל תיבהלי, זה קורה לפעמים שיש חושך. בסוף יידלק האור."

מה הוא אמר לי? שאלתי את עצמי במבוכה, למה המשפט הזה נשמע לי לא במקומו? בעצם הוא יכול היה להגיד את זה לכל הנוכחים פה, אפילו בתור דובר חברת החשמל. כמוהו כמו בעלי השני שאמר: "אל תפחדי, זו תקלה זמנית," ולא ידעתי אם הוא מתייחס לנישואיי הראשונים או לחדשים.

עוד לפני שנדלק האור הבנתי משהו. זה היה קשור בתחושה ששום ממד חדש לא נגלה לי ביחסים האלה, לא כלפי עצמי ולא כלפי הצירוף שלהם. מעין סוד שהאבה עשויה לגעת בו ולהפוך מפה בנאלית למשהו שצופן בתוכו את תגלית היותי באופן חדש.

לנגד עיניי חזר העולם לרגילותו. לא עוד השמיים המכוכבים שנצצו בזמן החשכה הכפויה ולא הירח שנתלה כפנס ענק מעל הבריכה. מבעד לחלון ראיתי את שני הבעלים שלי יושבים ומשחקים באחד ממשחקי הלוח שהיו שם.

בכיתי, לא יודעת למה בעצם. ואז שמעתי מישהו נושם-נושף לידי. זה היה כלב סְטֵר אירי שהסתובב בין שבילי הגן, כנראה ברח מאחד האורחים או ננטש על ידי מי. המשכתי לבכות, מחבבת אותו לחיקי, חשה את נשימותיו החמות, את מגע לשונו המחוספסת על ידי. מעניין מה הוא אומר לו, הישן לחדש, או ההפך. האם הוא מזהיר אותו? או להפך?

הירח נעלם מעבר לבניינים, הכוכבים כהו מפני אור החשמל. האם בי חסר כוח השינוי, וכמו המלך מידאס כל דבר שאני נוגעת בו הופך לעצמי? רציתי שיקרה לי משהו שיסיר את הלוט מעל הצפוי ויעיר אותי מן התרדמה של כאילו חיים. האם זה כישרון או מאמץ? או אולי זהו גורלו של אדם, ללכת במנהרה הזאת לבדו ולפגוש את החיים בעצמו, ושלא כמו אורידיקה, לא לחכות שאיזה אורפיאוס ינשוף בעורפי ויוציא אותי משם.

*

מראית עין?

גם אני מכירה את ההשקפה האפלטונית על היות הזכר והנקבה יצור אחד שמחובר בכנפיו; גם את האגדה על אורפיאוס ואורידיקה, שמשמשת בסיס למחזור סונטות של רילקה.

רילקה פגש בנערה שהייתה בתה של אחת מידידותיו, ונפטרה בעודה כמעט ילדה. הוא, שזיהה עצמו כדמות הרמפרודיטית, שמח להפנים את דמותה של הנערה הזו וליטול את אגדת אורפיאוס הגבר האמור לחלץ את אורידיקה מן השאול. אם אתרגם לעברית באופן שרירותי ואכתוב אורפיאוס ב-'ע', כך שהוא מעלה את המילה עורף, ואורידיקה אגזור מן המילה אור, שזה משמעה ביוונית, ישתקף הרעיון שעורפאוס המציל את אורידיקה מן המוות, מגלם את התחושה שהגבר הוא בעל כוחות-על ושכוח אמנותו, המתגלמת באורידיקה, הוא חזק מן הכיליון.

אבל אפילו על פי רילקה, עורפאוס ואורידיקה הם אדם אחד. עורפאוס תמיד נמצא בעורפה של אור, דוחף אותה קדימה, החוצה, לצאת מן הנשיות כחוויה פנימית מוארת אל עבר החיים המתחוללים במה שנקרא לו חוץ. ייתכן שבלי שיתוף הפעולה של שני הכוחות המרכזיים הללו לא תוכל אור להיחלץ מן השאול. אבל גם דינו של עורפאוס נחרץ כאן. כוח הביצוע, כוח ההוצאה לפועל, כוח האמנות וכוח ההשראה – האור, חייבים לעבור יחד במחילת המוות כדי להיוולד.

תחושתה של הפלה שכאן, שללא שותף גברי לא תוכל להיחלץ מתוך העצמי הנשי, ניצבת לאור תפיסת האישה החדשה כשקרית ולא מובנת. אבל פעמים רבות קורה שהתרבות על מושגיה שועטת קדימה ומשאירה את החללים מאחור, אלו הם האנשים שלא הבשילו בתוך המושגים החדשים, או שלא חווים אותם כאמת. הפער הזה מעורר בלב המשתרכות מאחור תחושה של כישלון, חוסר בגרות ואי-השתלבות בעולם החדש.

ניסיתי לנשוף בעורפי ולחלץ עצמי מן הפסיביות, שנתפסת מסורתית כתכונתה של הנשיות. לבדוק אם אני יכולה לעשות זאת כפי שנתפסת האישה בת ימינו, בשעה שעדיין מהדהדת באוזני חבטת זנבו של דג באוקיינוס המנסה להפוך להולך יבשה.

**בעלת הארמון
יהודית רותם**

איך לכתוב על נורית, איך להכיל את נורית. אני מתחבטת בין הרצייה העזה שלי ללכוד את הפרסונה "נורית זרחי", את "הנוריות הזרחיתות" שלה, לבין היוואשות מראש מן המשימה המגלומנית והבלתי אפשרית שנטלתי על עצמי.

שמה הפרטי, נורית, מלשון אש, ושם משפחתה, זרחי, הם גילומיה הראשוניים של האש הלוהבת, הזורחת בכתיבתה, בשירה, בספריה ובהווייתה. אך אם המשימה ללכוד את הישות הזוהרת הזאת היא מגלומנית בעיניי, האם אפשר לומר, במבט לאחור, שהמפעל הספרותי שהקימה נורית בעשרות שנות כתיבתה הוא מגלומני?

כי איך אפשר להבין שאישה אחת צנועה, רבת ספקות עצמיים ודלת אמצעים חומריים, כתבה אינספור ספרים בסוגות שונות ומגוונות – ספרי שירה שאת יפהפיותם ספגתי כמו ניחוחות מכושפים אך לא תמיד ירדתי אל חקרם, ספרי פרוזה עם העדפה ברורה לסיפור הקצר, ספרי ילדים שעליהם גידלתי את ילדיי {הו תנינה, מצחיקה ומופלאה שכמוך!}, ספרי הגות שיש בהם מן הפנטזיה ומן הכאב הנשי-אנושי הנצחי – וכל אחד מהם שונה ומפליא ממשנהו, ובכל אחד מהם חקוק אותו חותם זהב זרחיתי שאינו ניתן לחיקוי?

האם היא עצמה ידעה שכך יהיה, או שהבניין שבנתה נבנה אבן על אבן, קיר ועוד קיר, חדר לפנים חדר, עד שהיא עצמה נדהמה כשעמד על תילו והוא ארמון בנוי לתלפיות?

ביסוד יצירתה של נורית מהבהב הדמיון כאש תמיד, דמיון שאי אפשר לדמותו לשום דמיון אחר, דמיון שאין מושלו ואין לו שיעור. אני מנסה להבין את מקורותיו ואיני מצליחה. נדמה לי שגם חוקרי הספרות, הלשון וההומור ומנתחי ההברקות הפראיות המבזיקות בשורותיה, אינם מסוגלים לפרק ליסודותיה את האלכימיה החד-פעמית שלה.

ואולי אין צורך בכך. יצירתה של נורית, רבת הכמות, עשירת האיכות והמגוון, דורשת התבוננות מסוג אחר – כעין התבוננות בקליידוסקופ עתיר צורות וצבעים; הפכו אותו לכאן ותיראה צורה קסומה אחת, הפכו אותו לשם – וצורה אחרת תזדהר ותזרח. תנו לקסם לחלחל, ספגו אותו ורוו ממנו.

אך הבה נניח לרגע את מתת הדמיון האינסופית של נורית ונתרכז במחשבה הטמונה ביצירותיה. מה היא רוצה לומר? לפעמים, כשאני קוראת באופן עקבי את יצירותיהם של סופרות וסופרים, אני מזהה מין לייטמוטיב שעובר כחוט השני בכתיבתם. האם יש בכתיבתה של נורית קו רצוף כזה? האם הוא התחיל "בקטן" וברבות השנים צמח, התפתח והסתעף?

אני מעלעלת, אם כן, בספריה, מתחקה אחרי הקו המחבר. היריעה שניתנה לי קצרה ותמציתית, ואיני אלא מגרדת בקצה ציפורני את קצה קצה של הגדר המקיפה את ארמונה של נורית.

לבסוף אני אומרת לעצמי, כן, יש ביצירתה יסוד מאגד, מוטו פנימי חוזר, השזור בה כתך מכליב, נגלה ונסתר חליפות. הוא טמון כבר בשורתם הראשונה של הספרים – בשמם – בדידות או, חידת הכפולים, בלוע, ואת? ואפשר להמשיך כך עוד ועוד. בכלום מכוססת התחושה הצורבת של "אף אחד איננו". הנה, לדוגמה, ציטוט קצר מתוך **בצל גברתנו**:

"מה התבנית, אין שום תבנית וכל אחד ככה זרוק לעצמו, עירום מכל מפה וכיוון ואין שום הגנה אחרת חוץ מן היכולת להיות? אין שום טקטיקה לבחור בנכון? כולם טועים וכולם צודקים וכולם מונחים עירומים לפני המתרחש?"

נורית זרחי חושפת ביצירתה את קרביו העירומים של העולם, מציגה שאלות קיומיות שאין עליהן תשובה. היא עושה זאת לא בהנאה, לא באכזריות, אלא מתוך כורח פנימי של נאמנות לאמת. גמולנו, הקוראים, הוא בנחמות פזרניות של יופי, של כמיהה לאהבה, של כבוד ואהבה לילדינו ולילד שבתוכנו.

לפני שנים השתתפתי עם נורית בכנס ספרותי בעיר קטנה ליד טורינו. באנגלית הלא מושלמת שלה היא הקסימה את הקהל, שפרץ בצחוק במקומות הנכונים והציף את האולם בתשואות רמות בתום דבריה. איני זוכרת היום על מה בדיוק דיברה, אולם המהות הזרחיתית פעלה ככישוף, שברה את מחסום השפה, וחצתה בקלילות את שטח ההפקר שבין שפת הכתיבה לשפת הדיבור. ומהו סוד הקסם? פשוט: ניכרים דברי אמת.

יום לפני שובנו ארצה, לקחו אותנו מארגני הכנס לעיירה לא רחוקה ופתחו לכבודנו בית כנסת עתיק שמתפלליו עברו מן העולם וחדשים לא באו לו. השתאינו מהדרו של האולם השומם, מיופיו של ארון הקודש העשוי עץ ממורט ומפרוכת הקטיפה הרקומה שש ושני וזהב. אחר כך טיילנו ברחובות העיירה הציורית והתאהבנו בה עד כלות הנפש. תוך כדי שיטוט הפלגנו בדמיוננו לשנים הבאות, שנראו לנו כה רחוקות, וראינו את עצמנו עומדות מאחורי דלפקה של חנות ספונה עץ דובדבן אדמדם ישן, מוכרות לנשות העיירה סבונים ריחניים, תמרוקי גוף מפנקים וחלוקי מגבת רכים. מרוב צחוק והתלהבות, נסחפנו לתוך הפנטזיה וכמעט שכחנו את שעת המפגש עם מארחינו.

והנה הגיעו השנים הרחוקות ההן, והן עומדות אחר כותלנו, משגיחות מן החלונות, מציצות מן החרכים, ולי יש רק בקשה אחת: אנא ממך, נורית, המשיכי להקסים, המשיכי לזרוח, המשיכי להפתיע.

האבן לריסון התהום, זיכרונות נועה מנהיים

"After the first death, there is no other."

Dylan Thomas, A Refusal to Mourn the Death, by Fire, of a Child in London

את העותק הראשון של יוני והסוס, שראה אור שנה אחרי שנולדת, העניקו לי הוריי בראש חודש טבת, תשמ"א, כך טוענת ההקדשה, שלשונה "לנוקי, תלמידת כיתה א', המון אהבה. מאמא ואבא." אחרי שקראתי בו עד שכריכתו התפרקה, ואחרי שכתבתי הערות בשוליו, בכיתי מעל מילותיו ואכלתי קורנפלקס עם חלב שנטף על דפיו, הם קנו לי עותק שני, לא מתוארך, שהקדשתו מכריזה, "נוע'לה, המון הערכה וגאווה אין סופית. כיתה י'. אבא ואמא." בעשר השנים שחלפו בין עותק לעותק, פגשתי במוות הראשון שלי. שמו היה מיכאל והיינו חברים למרות שהוא היה בן ואני לא, ולמרות שהיה צעיר ממני בשנתיים. אהבנו להתרוצץ בין חורבותיה של עיר דוד, עד שיום אחד הוא יצא לחקור אותן בלעדי, ונפל. השנה הייתה 1988. אני חוזרת עכשיו לדפים המצהיבים בשני העותקים שלי, ויודעת שהם הראו לי – ואולי לרבים – את הדרך למעלה.

אבא של יוני מת, והוא רק רוצה לדעת למה. כך, בתוך ריאליזם קודר, נפתח סיפור האגדה הזה, שכמו רבות מיצירותיה של זרחי (להתראות באנטארקטיקה, איורים: בתיה קולטון, הוצאת "דביר", 2005) טווה את דרכו מחוץ למציאות שלנו וחוזר אליה (לצד יצירות שבהן הפנטסטי חודר את תוך הריאליסטי, כמו אמבטים, איורים: רותו מודן, הוצאת "עם עובד", 2001). סוס לבן מופיע ולוקח את יוני אל מרגלות מגדל בלתי חדיר בארץ ההרים הנאנחים כדי לקבל תשובה. אבל כדי להיכנס אליו, יוני זקוק לאבן לריסון התהום. רגע אחרי שציפור הושענא מטילה לידי "אבן חלקה וחמימה, עגולה כביצה",* המכשפה השאפתנית כברנגסתי לוכדת את יוני ואת האבן/ביצה שקיבל. בשבי המכשפה הוא פוגש במשרת שלה, ששמו רגל-אנפילה, ילד שאביו נטש אותו אחרי מות אמו, כמעשה הגר, כדי שלא ייקשר אליו ויאהב אותו רק כדי לאבד אותו ביום מן הימים. אל השניים מצטרפת שבויה נוספת, ילדה בשם שקופיה, שבכתה כל כך על כלבה האהוב, שמת, עד ש"נמסה כולה בדמעות של עצמה" והפכה לשקופה. על שלושת הילדים ושלושת מופעי האבל שלהם להערים על המכשפה ועל בנה המפלצתי, התנין קדישא, כדי לברוח ולעלות בהר. אבל כשהם מגיעים אל המגדל ויוני מצליח לפרוץ את דרכו פנימה, הוא הופך לאבן. אחרי שדמעותיה של שקופיה מחזירות אותו לחיים, מסתבר שההיכל ריק. אין בו איש ואין תשובה.

* כל הציטוטים מתוך: יוני והסוס מאת נורית זרחי, איורים: דני קרמן, הוצאת "זמורה, ביתן, מודן", 1975.

ב-13 בפברואר 1990 הגשתי את העבודה שכתבתי על הספר הזה בתיכון. אני חוזרת עכשיו גם לדפים המצהיבים שלה, והיא כתובה בכל כובד הראש המגוחך מעט שנערה בת 16 שזוה עתה גילתה את פרויד יכולה לגייס. אניצי התלישה של מדפסת הסיכות שטרטרה עצמה לדעת בזמן שפלטה את העמודים הספורים עוד מעטרים את שוליהם, הפונט הריבועי והמרווח שלהם מעוטר פה ושם בכתמי טיפקס סדוקים, אבל התיקונים שנעשו על גביהם בעט לא שרדו, והמילים נראות כמו חיוך חסר שיניים של ילדה בכיתה א'. שמו של מיכאל לא מופיע בה בשום מקום, למרות שרק שנתיים חלפו מאז מותו. אולי הוא בחללים החסרים ההם. אבל כל מה שראיתי אז בספר עדיין קיים בו. היכולת המופלאה של נורית זרחי לשלב באופן אורגני לחלוטין שמות כמו "ציפור הושענא" או "קדישא" עם הלחמים מבעיתים-מענגים שהם כולם שלה, כמו "כברנגסתי"; הציות שלה, לכאורה, לכללי המעשייה המסורתית - שלושת המבחנים הטיפולוגיים, האירוסים לחתן-חיה, בעלי החיים הסמליים המסייעים - לצד אפיונים מודרניים לחלוטין, כמו המכשפה המהגרת שמבקשת לעשות לעצמה שם בארץ החדשה שאליה הגיעה; ההרמוזים שהיא שואלת מהתנ"ך כשהיא מתארת כיצד "ברקים הכו מן השמים, אש מהבהבת וחושך השתררו חליפות, ההר הפך לרגע אדום כולו כאחוז להבה... ומתוך כל אלה בקע קול הסירנה של כברנגסתי..." לעומת "ויהי קולות וברקים... וקול השופר חזק מאוד... והר סיני עשן כולו." (שמות יט, טז-יז) לעומת האופן האלכימי שבו התנין הנורא מצטמק והופך לתן; המוטיבים שהיא שואלת מאגדות אחרות והופכת לשלה - כמו רסיס המראה שנתקע בליבו של קאי, הגיבור של "מלכת השלג" של אנדרסן, ומקפיא את ליבו עד שגרדה נושקת לו וממסה את הקרח בדמעותיה - שהופך אצל נורית זרחי לרסיס של האבן לריסון התהום, שדמעותיה של שקופיה מנביטות, עד שהאבן שאליה הפך יוני מתנפצת והוא שב להיות ילד. ואני רואה את ארץ הפלאות שבונה זרחי מחומרי המקום, לא מיערות אפלים ותמירים אלא מדקלים ופרדסים, קקטוסים, שקדים וענבים.

ואני רואה גם את מה שלא ראיתי את הילדים. את הילד שיש בליבו תהום שהוא לא מסוגל לרסן, הילד שהופך לאבן מכוח אבלו המצמית, הילד המעז לעלות בהר העשן ולתבוע תשובה, הילד שמורד באל ומגייס לשורותיו לא את הילדים האבודים, אלא את הילדים שאיבדו: "אנחנו לא מסכימים! שלא יהיו יותר ילדים שאבותיהם ימותו במלחמות ובמחלות ובכל מיני שטויות כאלה... שילדים לא יצטרכו להיפרד ממה שהם אוהבים... שילדים לא יצטרכו לשרת את צער-אבותיהם... מרד! שלא יהיו יותר ילדים שיגדלו בצער!" את הילד שאביו הפנה לו עורף רק כדי לחסוך מעצמו את אפשרות מותו, ואת הילדה שלא למדה שיש מידה לצער, שקיבלה מרשם לסרגל כדי שתוכל למדוד את גודלם האמיתי של הדברים, ולדעת כמה ראוי להתאבל על כל אחד מהם. ואת הסופרת, שהתייממה בגיל חמש, שבה ומחפשת את האב המת על גב סוסו הלבן של יוני - וברכות מיצירותיה. ואת צילם המתעתע של שלי האבל של קובלר-רוס מבליחים מתחת לעורו של הסיפור, מלוויים את האודיסאה של יוני. מההכחשה: "אביו של יוני מת בתחילת הקיץ... שבעה ימים לא בא יוני לבית הספר

וביום השמיני חזר." דרך הכעס: "אני רק רוצה לדעת למה, זה פשוט עניין של צדק... למה דווקא הוא?" אל הדיכאון: "קייץ, חורף או סתיו, שנה עברה, יום או רגע, יוני לא חש בעונות, לא הרגיש בזמן העובר. יוני לא חש דבר." ולבסוף, הקבלה: "הצער, אומרת ליוני אמו כאשר הוא שב הביתה, "אין צורך לשמור עליו. הוא לעולם לא חדל, הוא רק משתנה. ההרגל הוא שמשנה אותו. הוא שוקע בזמנים מסוימים, ובאחרים גובר, אבל אינו עובר לעולם. הוא שם תמיד - מעורב בזיכרון ובאהבה." ויוני רואה את הסוס הלבן חולף על פניו אל האופק.

כי למרות שהיא משתמשת בכליה של המעשייה, נורית זרחי מלחינה מהם בספר זה - ותמיד - מנגינה שהיא שלה לבדה, בלתי ניתנת לחיקוי ומתעלה על כל ניתוח. אין כאן נחמה קלה. אין כאן ניצחון על המוות, אין כאן תשובות. רק זיכרון ואהבה. הסיפור חוזר אל המציאות שממנה יצא, הקסם טופף ומתרחק לו עד שנעלם. וזה גם כל מה שנותר בי, אחרי כל השנים. זיכרון של ילד בהיר עיניים ומוות ראשון, לא מוסבר ולא מפוענח, ואהבה לספר שגילה לי איך לרסן את התהום, איך לא לשרת את הצער ואיך למדוד מידה לאבל כדי לא להתמוסס ולהיעלם לעצמי ולעולם, וחופן של דפים מצהיבים ומוכתמים בהקדשות ובדמעות, בחלב ובזמן.

“טוסטי, חריץ בין האצבעות” עודד וולקשטיין על מרק שום-דבר* של נורית זרחי

“יום המשפחה קרב ובא, וכל ילד יביא מהבית כיבוד לארוחה החגיגית”: המשפט הפותח את ספרה של נורית זרחי נשמע מדי יום משפחה באלפי גנים ובתי ספר. מדי שנה בשנה הוא לוכד את ה“ילד” בקוריהן של זיקות השייכות המיידעות – המועד, המשפחה, הבית; האוכל שהילדים נתבעים להביא הוא תעודה מזהה, רישום פנים כנגד האנונימיות היסודית של הילד – שלעולם הוא ילד: שריד של תרבות שנכחדה, שאנו ניבטים בתימהון נחרד אל פולחניו הסתומים. וכך גם השנה: שמותיהם של הילדים – נאמניה האמיתיים של אלמוניותם – נערכים ברשימה הכורכת אותם עם ה“כיבוד” שעליהם להביא. בתנאים אלה השמות אינם קוראים עוד לילדים אלא למאכלים ה“מחליפים” אותם. יחסי החפיפה בין הרשימות מספקים לכל שם “מובן”: השמות נדחקים אל המילון, מופקעים מיחידותם ונעשים למילים בנות-החלפה. הרשימות המופיעות זו תחת זו על הלוח הן שיעור תמציתי אודות עולם שלא נותרו בו שמות: “עומר, אוריה, מיכל, אהרונ... עוגה, פשטידה, פיצה, קציצה.”

כשטוסטי, שלא הצטרפה למקהלת הילדים הנעתרים, משיבה לשאלתה של המורה – “ומה את מביאה?” – בשום-דבר, פורצת אל הסיפור שפה אחרת; או לפחות, מילה אחת בשפה אחרת – מילה ראשונה ואחרונה בשפה פרטית, שפתו של השם המסרב לטעום מן הכיבוד; שפה שהיא עצם השם, בדחייתו את שלמוני הבתים וכיבודי המשפחות – בסרבנותו לכל תרגום ובכפירתו בכל תמורה כדי כך שלא נותר אלא לחזור עליו. כך, בניסיונה להסות את המהומה שפורצת בכיתה בעקבות הצהרתה של טוסטי, אומרת המורה: “אני מבקשת שהמהומה תיפסק מייד, ושאיך אחד לא יגיד עוד אף מילה.” ואחר כך: “היא הביטה בטוסטי. גם היא עצמה ידעה שאין טעם להגיד לה שום דבר.” (הדגשים כאן ולהלן שלי).

טוסטי חיה במרווחים שבין המילים, בחריצים שבין האצבעות – היא מונה את הפעילות החסרות ומסיטה את השמות מן הנתיבים המצויים להם את מובניהם: כשהם נצורים בקצה אצבעה, מוצלים מתואם הרשימות החופפות, שום מועד לא ידעם ושום מילה לא תכלילם. ככלות הכול, מהו שום אם לא שם שאצבע חרוצה לו בליבו? כשטוסטי מגיעה לכיתה ביום המשפחה – לבדה, ללא הורים – נדמה שהיא מרימה את מכסה הסיר שהיא נושאת בידיה כדי לגלות לעין כל את השום-דבר שביסוד כל השמות, את רווקותם הנצחית של מי שאך זה שודכו. זרחי ממירה את יחסי ההמרה הכלכליים של הרשימות בתמורה שאי אפשר לסחור בה, בחריץ

* מרק שום-דבר מאת נורית זרחי, הוצאת “קוראים”, 2005.

שחורת הש(ו)ם בטבורו של כל משפט: “וטוסטי, חריץ בין האצבעות, הרימה את המכסה.”

הילדים מכניסים אצבע, טועמים ונעלמים. אלא שבפועל, הילדים פוקעים מהגיונה המעלים של הרשימה וחוזרים. הם בוקעים מן המילים שעל גבי הלוח ונולדים לסתר שמותיהם: כל השמות הם חריצים בין האצבעות, סודות שלעולם מפרשים בהם בפעם הראשונה. ההורים ההמומים קוראים בשמותיהם של ילדיהם כאילו אך זה גילו כי השם קורא בהיעלמו של הדבר. הם קוראים בשמות ילדיהם כאילו הבינו פתאום, כי גם אם ישוּבו, ילדיהם לא ישיבו לקריאתם. הם קוראים בשמות ילדיהם כאילו לא קראו בהם מעולם: “אהרון! תות! ערגה! עומר!” אפשר לומר שההורים רואים את ילדיהם לראשונה – עכשיו, כשהם קוראים בדיו הסתרים של היעלום: הילדים אינם. תמיד. ואינותם שרירה ופועמת: עולם-התשליל שטוסטי מביאה מתהווה בחללה של הלשון ומכניס אותנו למרחב שאין בו עוד שלילות. כל שלילה מתגלה כצורתה המסורסת של הוויה, המתירה כעת את אסורי דימויה בחיננה אופורית, שבה כל מילה מתגלגלת בשם וכל חריץ מצמיח אצבע. אפילו הכחשתה של טוסטי נוכח האשמתה של המורה – “זה לא אני!” – אינה צריכה ליותר מאצבע בין אצבעות כדי להתגלות כהודאה גמורה: “זה לא-אני.”

עד שבאה אמא של טוסטי ומאיימת לקלקל הכול בניסוחיה המתחסדים: “כל אחד צריך לדעת לאכול שום-דבר, כי כל כך הרבה פעמים כשרוצים משהו – אנחנו לא מקבלים אותו. מה מקבלים אם לא שום-דבר? זה בסך הכול חיסון להכניס לגוף קצת ממה שאי אפשר לסבול כשזה הרבה בבת אחת...” מה?! לרגע נדמה שהמורה היא המדברת מגרונה של המפלצת; ובאמת, החל מרגע זה ועד לסימומו של הסיפור המורה אינה זוכה לשום ייצוג מילולי או ויזואלי; כאילו המפלצת בלעה אותה. אלא שהמפלצת שבלעה את המורה מחזירה לנו – שוב, בתשליל – את בבואתה של המורה שבלעה את המפלצת; את דיוקנו של החוק, שהשד המתהפך בקרבו הוא שמעניק לו את קולו. את השיעור הזה אפשר ללמוד מכל שיעור: הצבת הגבול לעולם כרוכה באלימות של פריצתו, בחיכוך המתענג עם מה שמוגלה אל מעבר לו: האצבע המורה היא לעולם האצבע הטועמת. אלוהים מדבר תמיד בפה מלא.

ובכל זאת אנו מוטרדים. ה“הסבר” הזה נקלט בקריאה ראשונה כשתל מספר ילדים אחר, כזה החותר לאלף את קוראיו לריסון הדחף ולהסכנה עם עקרון המציאות. הוא כמעט מתחרש למהלכו של הספר עד כה כשהוא מציב את ה“שום דבר” כתחליף סימבולי לאובייקט הבלתי מושג. והרי ההפך הוא הנכון: האובייקט – המאכל הספציפי, האחוז במועד ובמשפחה ובבית – הוא תחליפו הסובלימטיבי של השום-דבר, שאליו תשוקתנו: “כל אחד צריך לדעת לאכול משהו, כי כל כך הרבה פעמים כשרוצים לאכול שום-דבר – אנחנו לא מקבלים אותו. מה מקבלים אם לא משהו?” אלא שה“טעות” הזאת היא לחש ההשבעה של הספר – היא עצם הכישוף. היא

החריץ והיא חתימת השם: נורית זרחי. האפולוגטיקה התועלתנית של האם צרה את היצר הקדום בדמותה של הסובלימציה; בכך היא מחסנת אותו מפני כל סובלימציה. משלבש מדי שוטר, אין לפושע אליבי נאמן יותר מנוכחותו בזירת הפשע: משעה שהנאמנות העבריינית לדחף מתלבשת בלשון החוק, ההגבלה מוליכה את נהמתו של האינסוף והחיסון מבריא את הקדחת אל הגוף. כשהוא נוצק בסיר החבוט של עקרון המציאות, יכול רעבונו של לא-אני לשום-דבר למצוא את דרכו אל שולחן האוכל ולגלגל את תאוותו לאין בבולמוס שאינו יודע שובעה: טוסטי מעולם לא שברה את תעניתה אלא גילמה אותה באכילת הכול – "וטוסטי, המפלצת הקטנה, אכלה מכל מה שכולם הביאו: עוגה, פשטידה, פיצה, קציצה, קובה, לוביה, סושי, ספגט, בגט וגלידת תות." כך אמן התענית הקפקאי, המשיב לשאלתו של האמרגן מדוע הוא דבק בצום: "מפני שלא הצלחתי למצוא מאכל שיהיה טעים לי." (מתוך רופא כפרי, בתרגומה של אילנה המרמן). האם אפשר לטעות בנעימתה הילדית-מתפנקת של התשובה הזאת? אמן התענית מסרב לאכול "משהו" משום שיהיה בזה עלבון לתיאבון-הפנתר הטורף-כל שלו; במסירותו לשום-דבר הוא נושא בין שיניו את בשר העולם.

הספר מסכם את עצמו כתהליך חניכתה של "ילדה אמיתית", אלא שאנו כבר למודים מכדי להאמין לו. בפועל, מרק שום-דבר מגולל את תהליך החיברות של מפלצת אמיתית – את דרכה של המכשפה להתחזות לסופרת עם מסר, להטיף מסיריה על האצבעות המדפדפות. ואומנם, בעודן הופכות בדפי הספר הזה טועמות האצבעות הקטנות ממרק השום-דבר – אולי בפעם האחרונה: עוד רגע יתעבו, יגדלו לעולם שבו, בניגוד לאמור בספר זה עצמו, תמיד מקבלים מה שרוצים, כאילו באמת הסתפקנו אי-פעם באי-מה:

"הלכתי אצל מי שהציע לי יותר חיים.
הלכתי אצל אלוהים
הציע לי את כל החיים
רציתי יותר רציתי את כל החיים."

(יונה וולך, מתוך תתי-הכרה נפתחת כמו מניפה בעריכת הלית ישורון)

נורית זרחי אינה מחסנת את הילדים לקראת התבגרותם: היא מחסנת אותם מפניה. בצאתם מסיפוריה הם צפונים בשמותיהם, קנאים לילדותם – לפחות כדי אצבע.

על ילדות ומזלגות יערה שחורי

כשהבת שלי הייתה קטנה מאוד, לימדתי אותה שירים בעל פה. תארו לעצמכם ילדה בת שלוש וחצי שמדקלמת בגאון "צְרִיחוֹת שְׁצָרְחָתִי נוֹאֶשֶׁת, כּוֹאֶבֶת/ בְּשָׁעוֹת מְצוּקָה וְאֶבְדָּן." ייתכן שאתם זוקפים עכשיו גבה. אמא שלי, אגב, אומנם זקפה את גבותיה כשבת דקלמה את "ספר שירי" של רחל. "ילדים הם לא כלבי שעשועים שנועדו לתצוגה," אמרה לי במורת רוח גלויה. היא מצאה את כל העניין נפסד, אם לא דוחה. יכולתי ללהג באוזניה על הלימוד כהיזכרות או כגילוי של מה שידענו מראש, יכולתי לדבר על הדיאלוג הסוקראטי בו העבד אינו לומד אלא נזכר במשפט פיתגורס, להצביע על השקע שבין השפה לאף כסימן לאצבעו של המלאך שנגעה בנו וציוותה עלינו שכחה. למשיח אגב אין שקע כזה. לא אמרתי.

אמי הדליקה סיגריה שגלגלה בעצמה ואמרה, "את לא צריכה ללמד אותה בעל פה מה שהיא לא מבינה." באותה שעה בתי לא שמעה את הוויכוח הזה. היא התרוצצה עם מטרייה עצומה על הדשא, מניפה ומדקלמת. שלוליות נקוו במקומות שבהם האדמה שקעה. לאמי אמרתי, מתגוננת מעט, שאת המקצב והמשקל מרגישים בעצמות, שלפעמים הלמידה בעל פה מקדימה את ההבנה. השיר הבא שלימדתי אותה היה של נורית זרחי. עד היום, שבע שנים מאוחר יותר, היא זוכרת אותו.

אבל העניין הוא, שמי שנתנה לי לראשונה ספר של נורית זרחי הייתה אמא שלי.
"ילדה מזלג היתה דוקרת,
תמיד קשהיתה עוברת."

ככה זה מתחיל. אני עדיין חושבת ששירים הם צידה. הם מאותתים על האפשרות שלנו לעבור בין מסכים של מציאות ולהחזיק משהו שיציל אותנו. שזוכר לנו מי אנחנו. מי אנחנו יכולים להיות. אבל אולי זה לא בהכרח נכון. מגי נלסון, בהחלקים האדומים, תיארה איך הדם פרץ ללחייה כשמישהו נוסף תיאר באוזניה את כוחם של נראטיבים. אין דבר מצחיק יותר מאשר עצבות, היא אמרה וחזרה אל בקט. כן, גם זה נכון. הילדות שכתבה נורית זרחי הציגו לי את העולם, גם אם לא היו בדיוק ילדות. הנה, למשל, תנינה המכשפה שגרה עם החתול קורקבן. תנינה הלהיבה אותי, אולי משום שמעולם לא ביקשה להיות נחמדה ויצאה כשידה על העליונה גם כשהפסידה, ולא פעם כישפה אפילו את עצמה. באיוריו של אבנר כץ תוארה פעם כזקנה ופעם כילדה בעלת צמות, עניין שנראה לי אפשרי מאוד. (באיורים של אודליה ליפשיץ, כבר הפכה למעין אישונת שדונית מובהקת). אחר כך הערצתי את רובין מהילדה רובין הוד שביקשה לתקן את העולם והלכתי בצעדיה של צלה אחותה הקטנה. אך בעיקר מצאתי הזדהות שלמה בשתיים שהן אולי אחת: דפנה מילדת חוץ ועמליה מחובשת כתר הנייר. כולן ילדות מזלג, ילדות שלא מצליחות להתאים, שההתנהלות שלהן בעולם נחוות כדקירה, וכן, לפעמים הן באמת דוקרות.

"ילדה מזלג היתה נועצת
בכל אחד מלה עוקצת."

כשאת מכשפה, מן הסתם קל יותר לצוות על המעלית לקחת אותך לפריזה. כשאת ילדה, המציאות לא נשמעת לפקודות שלך. גם דפנה וגם עמליה, שילדותן נגזרה גם מילדותה של זרחי עצמה בקיבוץ גבע, משתדלות להתאים. אבל הן לא מתאימות. ודומה שגם השוני קורץ להן. הן מהלכות בנעליים סגולות ששכחה מתנדבת על השבילים, הן רוצות יותר מדי או אחרת, הן מבקשות דברים שנתפסים כמגונים. הן מתבלבלות לא פעם בין מחוות הדמיון לבין החיים שסביבן, ויש מי שמשלמת על כך מחיר. הן נתפסות כמפונקות וחולמניות ומושחתות.

"תפסו אותה אנשים באף
והפכו אותה לילדה כף,"

אצל גיבורת ילדת חוץ הפנטזיה היא עדיין בעיקר בלכב פנימה ומצטמצמת לדמות הנמר שמתחת למיטה, מטיב שיחזור אצל זרחי כמשאלה, כהגנה, כפוטנציאל וכאיום. בחובשת כתר הנייר, הסיפור שבו עמליה מצליחה בטעות לכתוב את שמה בעננים, החריגה אל הפנטסטי היא כמעט ללא גבול. הרסן נשבר. הסוסים ברחו. האורווה התפרקה. הבובות מדברות. המוות אורב. שתיהן אגב נדרשות להשתפר: את המזלג מנסים להפוך לכף מעוגלת, ליישר, לחתוך, לחנך מחדש.

"וְכֻלָּם מִחֲאוּ פְּפִים וַיֵּצְאוּ בְּמַחֹל."

אך התברר אחריו הכל,

שעכשו אין להם במה לאכל:"

מגיל צעיר מאוד נשאתי את המילים של זרחי כמו קמע. אלה היו לא רק האירועים המתארים אלא כוחה העצום של השפה, היופי שנגלה לצד האימה. שוב ושוב חשבתי על דפי, שעוברת לקיבוץ מירושלים עם אמה ופוגשת את אנשי הקיבוץ בעשב הגבוה. חפציהן נבדקים ונמסרים ובהם המזון של האם שמלא בעשב ים. עשב בחוץ ועשב בפנים ובתוך הילדה. זה היה מעמד כמו מית, אפוף אימה, פראות ויופי זר. אבל זאת הייתה רק ההתחלה. על כן יש לשאול כמובן, כמו ששואלים תמיד בסיפורים, ומה קרה אחר כך?

"לא עוגות,

לא בשר,

לא דגים,

לא ירק,

ובקר וערב וצהרים

הם אוכלים אך ורק מרק."

האם האנשים שם למדו את הלקח? האם לאחר שהקהו את הקצוות החדים של הילדה הרגישו בחסרונם של אלה? יש לומר בצער מסוים, שלימוד הלקח בשיר "ילדה מזלג וילדה כף" אינו אלא משאלה. אבל כמשאלה היא תקפה מאוד. זו משאלת מוסר ההשכל, משאלת הצדק המוחלט, שיום אחד כולם יראו ויבינו מי היא

הייתה ומה עשו לה ויצטערו מאוד. משאלה ששייכת במובהק לתחום הילדות. השפה שבה המשאלה המובעת הופכת לשפת ההשבעה ועל כן גם לשפת השירה. וגם אם הסוף הטוב אינו אפשרי, יש לזכור שגם אי אפשר ליישר את המזלג לכדי כף. ציר הזמן נדרש להתערב, כי המזלג הוא המצאה מאוחרת יותר. לפני שהומצא אכלו באירופה באמצעות סכין וכף. או בידיים. ילדה מזלג הגיעה אחר כך.

והערה אחרונה: לילדות האלה, כלומר לדפי ולעמליה (תנינה חורגת גם כאן) אין אב. הן יתומות. חסרונו של האב הוא כאב נורא ומתמיד, שכמעט לא ניתן לתאר. יש להן אם שלא בקיאה בחוקי המקום החדש, אחת שלא צמחה שם, ששונותה היא מקור לקושי, אבל אולי מהווה גם תקווה לעתיד שבו יש מקום להבדל. ובכל זאת נוכחותה הלא יציבה של האם, זו שנעדרת וחוזרת, ישנה ואיננה, אינה רק נחמה. היא גם פצע.

בספרה זיכרונות מן השרוול כתבה זרחי על יוזפינה העכברה שמגיעה עם הטמפלרים לארץ ישראל. גרסה כזאת של הסיפור הציוני עוד לא קראת, מה גם שיוזפינה הזאת נדמית כגלגול אפשרי ליוזפינה הזמרת או עם העכברים של קפקא. אצל זרחי, הסיפור כולו נמסר כמכתבים של יוזפינה לאמה. לעומת שלל נערי הסיפון, היוצאים להרפתקאות כדי לרחוק ממשפחתם, יוזפינה מכריזה כי: "זו המגרעת היחידה בהרפתקאות, שצריך לעבור אותן בלי אמא."

את ההבנה הזאת בדבר צער הפרידה ההכרחי, קשה לקרוא ללא חיוך, אך היא עמוקה ומשותפת לכל הילדות הכתובות של נורית זרחי ואולי גם לקוראותיהן. ובכל זאת הילדות ההן יצאו למסע, יתפקדו כנוסעות סמויות בסיפורים הגדולים, יקראו ויכתבו אותם מחדש.

ואין לי אלא לסיים במילים מתוך חובשת כתר הנייר: "וכשעמליה גדלה, כך קרה, בדיוק כך."

כיצד לאט לאט עבר הכול מהר סיגל נאור פרלמן ולי ממן

חליפת מכתבים קצרה שהפכה לקריאה בשתיים בספרות הילדים של נורית זרחי. סיגל נאור פרלמן ולי ממן מנסות לפענח את סוד הקסם שהילכו שירי נורית זרחי על דורות של ילדים שהפכו בינתיים להורים, ומשוחחות על חשיבותו של הנמען הכפול שמוכרח להיות בספרות ילדים טובה, ועל מה שאפשר להרוויח אם משחררים את המבוגר מתפקידו המסורתי כמתווך כול-יודע ומנכחים מצוקות ובדידויות בלתי פתורות (רמז: את הילד הקורא).

סיגל, יום שלישי 18.5.2021

מה נשמע מותק?

כשדיברנו בטלפון אחרי שנורית זרחי זכתה בפרס ישראל, עלצנו שתינו ואני כל כך שמחה על האפשרות הזאת להחליף מכתבים. קודם כול, אני מוכרחה לשתף אותך במשהו. לפני כשנה, תלמידה שלנו בבית החינוך למדעי הרוח "דרך רוח" באוניברסיטת בר-אילן ביקשה לכתוב עבודת גמר בספרות על נורית זרחי. התשובה שהתקבלה ממשרד החינוך הייתה שאפשר לכתוב על זרחי אבל לא עבודה שתהווה תחליף לבחינת הבגרות. הסיבה שניתנה להחלטה זו היא שיצירותיה של זרחי אינן משולבות בתוכנית הלימודים. בדקנו ומצאנו שיצירותיה של זרחי כן מופיעות בתוכנית ואולם התשובה השלילית נשארה על כנה. מנהלת בית החינוך כתבה לי בתגובה: "נדיר שאני משתמשת בקלף הזה, אבל ברור לך שזאת מיזוגניה, נכון? זלדה, לאה, רחל, יונה ודליה. תם סכום המשוררות שנחשבות כבעלות עניין לקהילת הספרות." ואני באמת שואלת את עצמי אם פרס ישראל ייחשב כגושפנקה מספקת עכשיו.

לקראת ההתכתבות שבתי וקראתי את שירי המבחר באה המלכה למלך. את לא מבינה מה קרה לי! הקריאה הייתה לא פחות מנגיסה בעוגיית המדלן הפרוסטיאנית. בבת אחת צפו ועלו לפניי ילדיי הקטנים, ישובים על המיטה, מהופנטים, ובעיקר ניצן שביקשה שוב ושוב שאקרא לפניה את השיר "לאט לאט לאט":

גְּבֵרוֹת זְקֵנוֹת
עִם שְׁמִשׁוֹת עֲדִינֹת
פּוֹסְעוֹת פְּסִיעוֹת קִטְנוֹת,
לְאֵט לְאֵט לְאֵט.
לֹא לְהַעֲלוֹת אֶבֶק,
לֹא לְהַכְאִיב לְכָבִישׁ
וְלֹא לְשַׁרֵּט אֶת עוֹר הַנְּעֻלִים הָרְגִישׁ.

גְּבֵרוֹת זְקֵנוֹת
עִם שְׁמִלוֹת יִשְׁנוֹת
פּוֹסְעוֹת פְּסִיעוֹת קִטְנוֹת,
לְאֵט לְאֵט לְאֵט.
שְׁלֵא לְהִדְחֵק וְלֹא לְהִתְקַל,
שְׁמִלְמֵלֵת הַמְּשִׁי הַעֲתִיק לֹא תִתְקַלְקַל.

גְּבֵרוֹת עֲיִפּוֹת
עִם תֵּיק וּמְנִיפּוֹת
פּוֹסְעוֹת פְּסִיעוֹת רְפוֹת,
לְאֵט לְאֵט לְאֵט.
לְהֶאֱנַח וּלְסַפֵּר
וּלְהִסְבִּיר וּלְתַאֵר
כִּי־צֵד לְאֵט לְאֵט
עֵבֶר הַכֹּל מֵהָר.

אני זוכרת איך ככל שהתקדמה הקריאה הלכו הפנים שלה והתכרכמו ובסוף היא תמיד אמרה: "השיר הזה מעציב אותי מאוד." אגב, זה בסדר שנדבר על שירי הילדים של זרחי? יש לי כל כך הרבה מה להגיד על ספרות הילדים שנכתבת כאן בשני העשורים האחרונים וזרחי כל כך שונה בנוף. אבל עלתה לי מחשבה, יותר נכון תהייה, ורציתי לשתף אותך ולשמוע את דעתך. איך יכול להיות שהאלימות כבר אינה מסתרת מאחורי הצדקות מוסריות, לכאורה, ואילו המבנים הסמליים – לשון ודימויים – נדרשים להיות "נקיים" מתמיד.

לי, יום רביעי, 19.5.2021

סיגלי, כמה יפה השיר על הזקנות ששלחת. הוא העלה בי מחשבות על סוד הקסם המאוד מסוים של ספרות הילדים של זרחי, ועל התדר הנעלם שכל כך הרבה כותבים לילדים מנסים ללכוד אבל רק מעטים מצליחים: זה שדרכו אפשר לדבר גם למבוגר וגם לילד, מבלי להתנשא או לזייף על חשבון אף אחד מהם.

שאלתי את עצמי איך היא עושה את זה, זרחי, ונדמה לי שהתשובה קשורה ליושר שבו היא מתייחסת לאלמנטים שלגמרי נוכחים בחייהם של ילדים מבלי להזיע כל כך הרבה כדי לרכך אותם: האימה. הבדידות. אימת הבדידות. הם משולבים בשירים ובסיפורים שלה לילדים באופן טבעי לגמרי, כמעט נונשלנטי, מבלי להזדקק לקטגוריית "המפלצת שמתחת למיטה" שלרוב מופיעה בו'אנר הזה ברוב טקסיות, ובאותה הטקסיות גם ממוגרת בסוף, לרוב בעזרת דמות של מבוגר-מושיע (אצל זרחי לא תמיד יש מבוגר, ואם יש – לא תמיד הוא מושיע).

חשבתי גם על איך שבעידן הזה של התקינות הפוליטית, ספרות ילדים היא

הז'אנר הראשון לעבור את הצנזורות המחמירות, מסיבות ידועות. הנה, בדיוק שמעתי לאחרונה שהופסקה (נאסרה, אפילו?) ההפצה של כמה מספרי ד"ר סוס בגלל עניינים כאלה. ומעניין לדבר בתקופה כזו על ספרות ילדים כמו זו של זרחי, שלא רק שאין לה דחף לחנך ולהשכיל את הילדים, אלא שהיא אפילו מעזה לחשוף אותם לתכנים "למבוגרים בלבד" – נגיח, פרספקטיבה של אדם זקן שמביט לאחור על חייו ומגלה בפליאה ובעצב את פרדוקס הזמן החולף (פיצד לָאט לָאט/ עבר הכל מהר). את בעצמך מספרת איך משהו מההבנה המפרכת הזו חלחלה לניצן הילדה, העציבה אותה. ואולי יום אחד העצב הילדי הזה יפגוש אצלה עצב אחר. גם זו דרך לתווך בין ילד לבין העולם, לא? גם עצב יש בעולם. ולא תמיד הוא בא על פתרונה.

אני שולחת לך שיר אחר של זרחי, שכילדה תמיד כיווץ אותי, והייתי חוזרת אליו מרותקת. אני חושבת שהוא מתאר את הרגע המסוים הזה בחייה של ילדה שבו נפתחת בפניה דלת לא לה, והיא מגלה שישנם קיומים מקבילים של אינטימיות ביתית שהיא עצמה מודרת ממנה. ושהבית שלה אינו יחיד בעולם. השכנה שרק אתמול האירה פנים במדרגות היא לפתע זרה גמורה, והילדה עצמה היא לא מושא מתמיד להתפעלות, לא עוד בת בית בעולם. לפעמים היא אפילו הפרעה. פולשת. כמה כל זה מכאיב כשאת קטנה. וכילדה, אולי מה שהכי הרעיש אותי היה לראות איך זרחי משאירה את הרגע הזה, המועקה – כמה, תלויה באוויר. אין פתרון, מלבד זה המדומה של ההימנעות: לא ללכת יותר לשכנה לעולם. אולי אפילו לא לצאת מהבית שוב. אבל לא להתבגר, להימנע, פירושו לתת לחיים לחלוף לידך מהר-מהר בעודך פוסעת לאט-לאט, כמו הזקנות ההן, "לא לשרט את עור הנעלים הרגיש", ואז מה. כבר עדיף לצאת לשכנה, לא? זרחי יודעת שעדיף, והילדה יודעת, והיא יודעת שהילדה יודעת. ובסוף הן הולכות.

בסוף אני הלכתי

בסוף אני הלכתי
לשכנה בקומה התחתונה,
כמעט חזרתי כבר פשנפתחה הדלת
והיא עמדה לפני כמו קמה משנה.

חיכה בפנים מעבר לפניה
ובקול שִכְמוֹ לא השתמשו בו כל היום
"רגע", שאלה, "מה?" הנמיכה את הרדיו
ואמרה שאין לה חלב וחבל ושלום,
ושוב חיכה וסגרה אחריה את הדלת.
שמעתי שסובבה את המפתח
סבוב על כל מדרגה.

"לא אֵלֶךְ יוֹתֵר לְשֵׁם, אֲמַרְתִּי לְאִמָּא,
אֲפִלוֹ אִם לֹא תֵאֲפִי אֶת הָעוֹגָה."

סיגל, יום חמישי 20.5.2021

כמה טוב לגלות שותפה לאותה הכרה בכאב הילדות! העולם הזה של התקינות הפוליטית ששיטח ו"טיהר" רבים כל כך מספרי הילדים היום, הוא בעיניי לא רק שקרי. הוא לא פחות מבגידה. בגידה בילד הקורא שלא מקבל הד למצוקותיו. בשנת 2017, בכרך מס' 20 של כתב העת "דפים למחקר בספרות" שכותרתו הייתה "ספרות ילדים וילדות בספרות", ראייתני את רונית (מטלון) אהובתנו. גם היא כתבה על ילדות ועל נערות והקונספציות של היות ילדה או נערה ולחשוב כמו ילדה או נערה נכחו אצלה תמיד, גם בתודעה הבוגרת שלה. באותו ריאיון היא אמרה לי: "ילדות זו תקופה מאוד אפלה בחיים של בן אדם. אני חושבת שילדים הם מורבידיים, עם ראש מלא סכנות [...] גורית זרחי לא 'חמודה'. יש בכתיבה שלה, הנפלאה, והיא בעיניי באמת סופרת הילדים הכי מרתקת שיש, הבנה מאוד עמוקה של האפלה הזאת. אני חושבת שכל סופרי הילדים המופתיים עבדו עם אותה אפלה." (עמ' 134, 135).

כמה יפה הבינה רונית את האפלה שבילדות ולכן גם כל כך אהבה את זרחי. השיר שצירפת, "בסוף אני הלכתי", הוא באמת לא שיר "חמוד". הניסוח שלך בדבר גילוייה של הילדה, ההבנה שהיא פולשת לאינטימיות לא לה, פלישה שמשמעה גם התבגרות – הניסוח הזה נהדר ממש. את יודעת על מה עוד חשבת? נדמה לי שהאמא של הילדה ידעה שהדלת שתפתח השכנה היא אל קיום מדוכדך, מדוכא וריק מהחומרים הנדרשים להכנת עוגה שהם מעין מטונימיה לחמימות ביתית. השיר הרי נפתח במילים "בסוף אני הלכתי"; נראה שהתנהל ויכוח שבסופו נשלחה הילדה על ידי האם אל לב המאפליה הזאת. אני לא יכולה שלא לראות בכך מין הקרבה קטנה, אחת מאותן הקרבות קטנות שמקריבים הורים כשהם מעלים את ילדיהם על מזבח רצונותיהם. אם אפרזו אני יכולה אפילו לחשוב שהשליחה של הילדה אל בית השכנה לא נבעה מצורך ממשי. אולי הילדה נשלחה כדי לרגל? כדי לראות מה קורה שם ולדווח לאם הסקרנית? אבל כמה הורים יודו במוטיבציה כזאת? טוב שיש לנו את זרחי. אתמול הלכתי לחוף בת גלים, נכנסתי למים וצפתי. מלמלתי לעצמי: "לשִׁבְּב, לְחַלֵּם על פְּלוֹם. / תִּפְרָחְנָה מִחֻשְׁבוֹת רֵאשִׁי / כְּפִרְפְּרִים מְתוּךְ נְמֻנֹם." חברה שהייתה איתי חשבה שהשתגעתי. לא אכפת לי. הרגשתי ברחם (למרות שמזועזעת אותי המחשבה לחזור לרחם של אמא שלי!)

לחלום במקשה

וְלִי יֵשׁ בְּקִשָּׁה:
בְּתוֹךְ מִקְשָׁה

לשכב, לחלם על כלום.
תפרחנה מחשבות ראשי
כפרפרים מתוך נמנום.
אבטיחים יהיו לחמי,
ומימי – אבטיחים.
וכשיחשיך,
יבואו שועלים רזים ועצובים
ואל פני ידיפו
ריח ענבים.

לי, יום ראשון 25.5.2021

סיגל יקרה,

עוד שיר נהדר שלחת! מי עוד מלבד זרחי יכולה להגות פנטזיה כזו: לחלום בתוך מקשה ולהיות ניוונה מאבטיחים בלבד, עד שיומר קיום הבשר והרוח באוויריות מתוקה, מרחפת. לא פלא שדקלמת אותו במים דווקא.

ולגבי מה שאמרת על ההליכה אל השכנה: אני לא חושבת שהאמא היא שלחה את הילדה לרגל אצל השכנה. נדמה לי שהיא הייתה עסוקה במיליון דברים, ופתאום שמה לב שחסרות לה ביצים או שנגמר הסוכר, והיא לא יכלה להשאיר לבד תינוק בוכה או כיריים בוערות או רצפה רטובה, ובתום לב מוסח שלחה את הילדה לשכנה. בכלל לא התכוונה להפקיר אותה. ובכל זאת, הפקירה אותה למשהו. כמה פעמים אנחנו שולחים את ילדינו לעולם (לגן, לבית הספר, לחברה, לשכנה) ומפקירים אותם ככה, בהיסח הדעת או בתום לב? וכמה פעמים, כילדים, הופקרנו אנחנו? כאמא, המחשבה הזו מכווצת אותי. ואני חושבת עכשיו איך השלמתי הקפה מלאה סביב השיר הזה – אני כבר לא (רק) הנמענת הילדה שלו. וזה שוב מחזיר אותי למה שהתחלנו איתו – אי המובהקות של הנמען אצל זרחי, שהופכת את ספרות הילדים שלה לנהר שאפשר לטבול בו פעמיים (לפחות).

תראי למשל את שיר האבטיחים ששלחת לי. כשקוראים אותו כך, מחוץ להקשר שממקם אותו בקובץ שירי ילדים או בספר שירה, אי אפשר לומר בביטחון גמור – הנה שיר לילדים (אפילו מבחינת המוזיקליות שלו הוא לא מובהק). וזה אולי כל העניין. אין אצל זרחי כחכוח הגרון הזה שלאחריו מגיע הקול המתילדה, המרכז, ה"מתווך". ולכחכוח הזה יש קשר עמוק בעיניי לבגידה בילד הקורא שדיברת עליה. עכשיו אני חושבת שלא דיברנו עוד על אהבה. נכון, נוכחים מאוד הקשיים והזרות והבדידות בספרי הילדים של נורית זרחי, אבל יש גם תועפות דמיון, ומרחבים, ויצורים קסומים וחירות בלתי מבוימת. וגם, כמובן – אהבה.

הנה, למשל, שיר אהבה שעולה על גדותיו, מתוך הספר הגדול של נורית זרחי (שלמרכה הצער, כבר אי אפשר להשיג. כבר כמה שנים שאני מנסה). כרמל אוהבת

את השיר הזה מאוד, והוא הפך למין טקס אצלנו. את הבית האחרון שלו אנחנו מדקלמות יחד בערב, לפני השינה.

כמו הר

איך אני אוהבת את הילדה שלי
כמו הר,
שבראשו עומדת אילה.
היא מלקקת את הלבנה,
והלבנה לא מספיקה לה,
מפני שהלשון שלה מדי קטנה.

איך אני אוהבת את הילדה שלי
כמו מגדל-זכוכית בצבעים סוער,
שהשחף הלבן העומד בראשו כל ערב,
עף לישן במקום אחר,
כי המגדל שלי גבוה עוד יותר.

כמה אני אוהבת את הילדה שלי
כמו מקום בקצה העולם,
שהשמש לא מגיעה שמה.
אבל קרן האילה שלי נוגעת שם,
ובמקום הזה פורח נס פרח,
מפני שהוא פרח בחשך העולם.

כמה אני אוהבת את הילדה שלי
כמו סל מלא תותים,
על כל גדותיו צונחים.
מפני שהסל הזה מדי קטן לי,
וכל תאי הלב שלי זורחים.

סיגל, יום ראשון 25.5.2021

לי אהובה, השיר ששלחת מכאיב לי, אולי כי הילדים שלי גדלו ולמי אקרא את השורות האלה? את חתימת השיר ("מפני שהסל הזה מדי קטן לי, / וכל תאי הלב שלי זורחים") אשמור קרוב לליבי, כמתנה. יש עוד כל כך הרבה מה לומר על זרחי. מה את אומרת? נמשיך יום אחד את השיחה שרק התחלנו כאן?

טיפות אור בקצות הריסים* יפתח אלוני

כלב חום גבוה מגיח מגינה ורץ לעברי. פעם תקף אותי בשדות כלב זאב, אחד שאילפו להיות רוצח, ומאז, כשכלב רץ לעברי, אפילו פודל חייכן, אני לא יכול לא לחשוב שהוא רץ לעברי כדי לתקוף. אינני מאמין בטיעונים הגיוניים והם אינם משכנעים אותי בחיים, וגם כשהם חולפים בגולגולת להרגיע, גופי החשדן נשאר דרוך. אני עוצם עיניים לרגע ארוך בכדי לגרש את הדריכות. אלא שבתוך החושך הרגעי נפרם סרט הזיכרון והזאב המגיח בריצה מהירה מזנק לצוואר ושורט בשיניו את הכתף. ושוב מזנק.

נדמה לי שפעם אמרת שהכלב אינו נמצא "בתוך האדם", במהותו הפנימית והעמוקה, ואינו נמצא בתהליך היצירה ההדדית שבין הסובייקט לסובייקט-זולתו. הוא נמצא בשניהם, ובתנועה ביניהם. אני תוהה על התנועה הזו אבל את לא מפרשת. פרשנות היא נסיגה בעיניך, הפניית מבט קדחתנית אל המוכר, אל העבר, פיתוח אובססיה למה שהתרחש לפנינו ולכאורה מובן. "מלאך ההיסטוריה של וולטר בנימין נהדף על ידי הסערה הנושאת אותו קדימה, אל הלא נודע. פניו המלאות צער מופנות לאחור, אל ההריסות ואל גל החורבות המופיעים בדרך המפרידה בינו לבין מה שאבד (גן עדן, העבר)".

אני מגביר מהירות והחום גם. נדמה לי שזה ויימרנר. היה לנו אחד כזה, גור פרא אציל שנאלצנו למסור עוד כשגרנו בדירת חדר שהייתה עבורו כלא. אולי גם עבורנו. הלשון משתרבת בצד פיו והוא נראה לי מותש מהשרב הכבד. אני נעצר והוא מולי. עיניו הכחולות דומעות. נדמה לי שאני שומע יללה דקה. אני מזרזף מים לכף היד מתרמיל המים שלי. הוא שולח את לשונו המחוספסת ושותה. כשהוא מרים ראש, מבטו עצוב, חסר את הניצוץ בעומק הכחול שמיוחד לוויימרנרים. אני ממשיך חבוב, תצטרך להסתדר, בסדר? הרחובות ריקים. זה הסגר. שקט מעבר לדמיון של עיר. לכל דמיון. רוח חמה מייבשת את הזיעה על הגוף. בטח הבעלים שלו שם בגינה, היה לו קולר אדום. מישהו אוהב אותו. כן. מישהו מצפה לו. זו משמעות האהבה, לא? אני זוכר שאמרת, "גובה האהבה כגובה הדמיון." אני מגיע אלייך. הפודלית שלך נובחת מעבר לדלת, "היא מחכה לך", את אמרת, "מהרגע שאתה מצלצל למטה היא יודעת שזה אתה." את מעדיפה כלבים קטנים. אני זוכר שכשסיפרתי לך על התקיפה היא אמרת, "קל להמיר אהבה לתוקפנות. תהליך ההרס של כלב הוא כמו של ילד, דומה לאיקרוס המעופף קרוב מדי אל השמש. כלבים הם בני לוויה שאינם מפנים עורף אלא אם כן מלמדים אותם."

את מודיעה לי שהתעייפת מהמדינה. אולי הזמן שבני-אדם חלקו זה עם זה גרסאות של העתיד חלף, ועכשיו המאורעות שוללים מאיתנו את עצמנו. ההווה

* מתוך מחשבות רצות, ספר בכתובים (המופיע במירכאות אינו ציטוט אלא רוח דברים).

מצטמצמת לביוגרפיה הפרטית, ה"אנחנו" התמוסס. "נראה שהוא היה רגעי", את אומרת, "נוצר מסיבה זו או אחרת והתפזר לכל עבר."

אתמול הסתכלנו החוצה ועל המרפסת של הבניין מהעבר השני של הרחוב עמד איש במכנסיים קצרים וגופייה ועישן. הרחנו את העשן ואמרת, "הרחובות התכווצו. המדינה כותבת את עצמה כמו רומן תחפושות, בשפה שאולה, קצוצה. אנחנו כותבים את מילון השנאה ואולי זה מאוחר לי להתרגל אליו. נדמה שכל המשמעויות הן משמעויות-בקירוב, והציבור הסכים לכך שהבחירה בהן שרירותית." זה זמן מה שהמחלה מסתובבת בתוכך ואני מרגיש שחוסר האונים מבעית אותך. "מתישהו צריך לצאת מכאן, לא?" את אומרת. אחר כך את שוכחת להמשיך ולהתנחם בקלישאה.

אסור להיתלות במילים, צריך להינתק מהן בברוטליות, לחשוך בשפה גם אם בסופו של דבר היא תבגוד במוכן שלה, למרות שהיא מראה באורח בלתי ניתן להפרכה את המבנה האנושי. "אולי שפה משמעה ישיבה בתוך איזו מציאות, חיים באיזו מציאות, גם אם היא בוגדת בנו כשאנחנו משתמשים בה?" "לא בטוח", את אומרת, "צריך לנסות לחיות אותה מחדש, לא להחיות אותה. בסופו של דבר מדובר בסוגיה מוזיקלית או ברטט במקום שהוא שאחרים מתכוונים אליו באומרים 'נפש'."

מעולם לא שמעתי אותך נחרצת, כאילו את מטפחת מקום לכוח של הסתירה. אני תוהה לעיתים אם זה תעתוע או האופן שלך להתנגד לכוח שרוצה להכריע, הכוח שמצמצם מבוכה וחמלה ואינו מכיר בכך שכל מחשבה מולידה מחשבה שוות-ערך המנוגדת לה, תופס את העולם כפרגמנטים. האנקדוטה כצורה של ידיעה. אולי זה אותו ניגוד בין התנועות החדות והנמרצות שלך, לבין גופך שמעכב את התנופה. "תדע לך שזיכרונו קצר ממכאוביו", את אומרת. "הוא שלי אבל דבר לא קושר בינינו לבד מעייפות. הכול מאט, חוץ ממה שרץ בתוך הראש."

לאחרונה אני חושב שבכתיבה שלך יש סילוק מסוים של המתהווה כאן משדה הראייה, אולי אטימת אוזניים כדי לשוב לזמן מה למה שאת רוצה לראות ולהראות, מה שיכול (וצריך) לדור בכפיפה אחת עם החיים - חללים מוארים שעוברים בהם, בלי להיחפז, מתחושת התקיימות בוערת לחופש ובחזרה. חללים שבהם, אם לומר זאת במילים שאולות, מתכווננים לחיות ולא לוותר על החיים או למסור אותם בתמורה למשהו. נדמה לי שזו הדרך שבה את בונה כיפה ערטילאית שצוברת תנופה, כמו שיר הקנטה של ילדים שנכנס לראש, ולמרות שאין לו לכאורה משותף עם הזיכרון של רוב האנשים, הוא קורא להתרווח ומציע שהזיכרון הוא דמיון. כמו שאמרת לי: "לחפש בזיכרון זה לחיות עם הפחד, כדי לגלות אמת שלא נוכל להבין לעולם. לכן אמת היא רליגיוזית, אמונה קטנה להפליא, במידת אדם, אור מהבהב בחלון הבית. ואסור לשכוח שנצטרך למות." כאילו מישהו מטלפן לאנשים זקנים, ובין המבוהלים, המתרעמים, הנוקטים גישה עניינית ופונים למטרה, ישנה גברת אחת, את, שעונה: "יקירי, אני זוכרת את זה יותר טוב מכל דבר אחר!" אלא ששום דבר לא מונע ממך, באותו רגע ממש, להעיק את התקרה ולהפוך את הרקיע לחלקת אדמה שממנטו מורי

(זכור שתמות/זכור למות) עשוי להתברר בה כלא מחויב המציאות. שאולי אנחנו כאן מתכוננים למוות יותר מדי, כאילו המקום הזה גובל ישירות באלוהים, מצב גיאוגרפי פוליטי שמעורר חרדה והפוליטיקאים משתמשים בו ללא הרף.

נתת לי את שלשום היום של מריה סטפנובה (תרגום של דינה מרקון) ומצאתי סימון שלך תחת שורות שאני חושד שרצית שאתרכו בהן: "...המסקנה המעשית משכנות לאלוהים היא שהפרוזודור המורגל סיבה-תולדה, פשע-עונש, הווה-עתיד, היום-מחר נעשה אטום, בלתי חדיר לעין. הנה אלוהים והנה הסף; ומאחורי הסף – הלא נודע המאיים, 'לי נקם ושלם' המפחיד, שמעבר לו איננו רשאים להציץ הצצה של ממש. כל סיכוי לנעימות ולחמימות מעשה ידי אדם מתכווץ..."

צריך להגביה את הדמיון, להשתמש בו ככוח מוסרי, אני יכול לשמוע אותך אומרת, נדמה שתמיד יש פתחים נסתרים בלכירינט שבו פוסעים מחוסרי אמונה.

"מה זה אומר להיות בת שמונים?"

"אולי שניתן לראות את התוכנית החיצונית שהספרות כותבת כאור, אלא שלמעשה זו תאורת-לוואי שיוצרת אחידות. ריאליזם שמשכתב את ההתרחשויות כאילו הוא עמוד עיתון. אבל אסור לי לדבר על זה."

"על מה מותר?"

"אולי הספרות בתהליך של צמצום תפקידה, כהד תרבותי, או שעליה לצאת מגדרה."

"את מתכוונת שהאקוסטיקה בתהליך של שינוי מהיר מדי לספרות?"

"האופן שבו דברים מתנחשלים בפייסבוק – איך שממדים יכולים להתעוות ולהשתנות, לקבל תפניות חדות, אולי זו ספרות העכשיו."

"זו מציאות שיש לה קיום חי ובוטט שמערער את התודעה, אז אולי..."

"אני יודעת, אני קוראת שם, אבל לספרות יש פעימה אחרת. היא מבקשת מרחב שתנועת הקול בו איטית, שתוכל לעצום עיניים ולשקוע ללא תנועה כדי להיות קשוב לקול שאיננו יודעים מהיכן הוא נובע. זו כנראה גם שאלה של נאמנות, ועכשיו קשה יותר."

שתי קריאות ב"כתם כתר קטשופ אהבה"

א. מה זה? זו שירה ליאת קפלן

מה זה?

מישהי מצביעה על משהו נסתר, תוהה מהו ואומרת:

זה כתם.

ומישהי (אחרת?) שואלת:

על הראש? מה פתאם כתם?

ההצבעה על הזה הזה, הנוכח ונסתר, יוצרת ממשות ומפירה אותה בה בעת. מה

זה, הזה הזה, הנברא מן השאלה וכבר משתנה, מיתמר?

(ההצבעה של זרחי שונה כל כך מן ההצבעה הילדותית, השוללת כול, הנרקסיסטית

והנפלאה בשיר הידוע של וולך: (ללא כותרת) וְזֶה לֹא מֵה שֶׁ / יִשְׁבִּיעַ אֶת / רַעְבוֹנִי

לֹא / זֶה / לֹא מֵה / שִׁינִיחַ אֶת / דְּעָתִי / לֹא / זֶה לֹא זֶה.)

מי השואלת? על מה היא מדברת? עם מי? מה היא רוצה?

דבר אינו ברור לבד מן הדיבור, קרי: הצבעה, פקפוק וניסיון לבירור מה כאן? מה

עכשיו?

זה כָּבֵשׁ.

מה פתאם כָּבֵשׁ? זה לא כָּבֵשׁ, זה כָּתֵר

בהרף עין הממשות משנה פניה, מוחלפת, מומרת עם המרקם המוזיקלי של המילים.

מה פתאם? זאת בְּאֵמַת מְלָכָה, (אנחת רווחה)

אָבֵל עַל הָרֵאשׁ יֵשׁ לָהּ קִקְטוּס.

מה פתאם קקטוס? זה קָרְטִיב.

יש מלכה. יש סיפור? על מה הדיבור? איזה מין טקסט זה? שיר? עדיין לא ברור.

באיזה עולם שוכנים מלכה, קרטיב, כבש וקקטוס בכפיפה אחת? ועם זאת, איכות

פואטית מתבהרת: משהו, מעין מוזיקה, נארג בין מילים, בין הסימנים הממירים את

המסומנים זה בזה. שירה מתרחשת, כאן וכעת ובפועל ממש, בתוך אי הבהירות

ובְּשֶׁלָּהּ ולנוכח תמיהותינו.

(עולה במחשבה ציטוט מיאיר הורביץ: שירה היא דיבור במקום בו לעולם, לעולם

לא יהיה חיבור.)

מה פתאם? זה לא קרטיב. זה כתם. זה כתם של קטשופ.

מי שפך למלכה קטשופ על הראש?

הכול שב ומשתבש, חוזר ומזכיר כי שירה במיטבה היא שיבוש: של כל סיפור,

של אשליית הסדר הקוסמי, של מה שנדמה לנו כמציאות או ממשות, של התודעה

* השיר-סיפור במלואו מופיע בעמוד 32.

המורגלת בתנועות אוטומטיות, של השפה. התנועה הפואטית משבשת, מחריבה ובוראת – את הטקסט כמו גם את תודעת הקוראת (והכותבת?).

ורגע מרגיע, לכאורה – רשימה:

מי שפך למלכה קטשופ על הראש?

השוטר? הרופא? החתול עם השמלה? הבלש?

אבל איזו מין רשימה היא זו? מהיכן הופיעו הדמויות? לאיזה עולם הן הגיחו? של מעשיות על מלכות? אל סיפור בלשי? אל סיפור לילדים? באיזה עולם שוטר, רופא או בלש עשויים לשפוך למלכה קטשופ על הראש? ומה עושה שם חתול עם שמלה (והיכן המגפיים?), הסודק את הרשימה, הסדורה לכאורה?

(נכדי בן התשע טוען כי כתם כתר קטשופ דומה ליצירה משותפת של זמר רוק ונגן קלאסי, וכי באופן פלאי ונדיר המוזיקה משולבת בהרמוניה מושלמת.)

ברשימה נגלות אפשרויות המיובאות במפתיע אל הטקסט, הנברא בה בעת. הרופא או הבלש מופיעים לפתע, כלומר, פתאום. החתול עם השמלה מגיח כאחת הדמויות האחרות, הרשימות מפירות היררכיה (יש ימי הולדת לכבש, לקקטוס, למלך – אבל רק למכשפה אין יום הולדת כי היא נמוכה מדי) וחושפות עיוותים ב"היגיון הבריאי" בדרך לבטל את אפשרות קיומן.

*

מה זה הוא קואן. כשאלות הזן הידועות שהתשובות עליהן מתחדשות ללא הרף בד בבד עם המתרחש. תגובה לקואן היא מיידית ולא מתווכת, כאן ועכשיו, ללא הכנה מוקדמת. האימון בקואן משבש את הרצון לתשובות חד משמעיות, לבהירות, למהלכים סיבתיים או עלילתיים, לשפה המשקפת מציאות קבועה ונהירה. הוא דורש נוכחות שלמה ואתה: פעולה.

הקואן כאן מתרחש תוך כדי שיחה, טבעית לגמרי:

מה פתאום? זה לא קטשופ, זה כתם של דם.

כתם דם? זה נורא מפחיד

או: אכל הוא נורא שמן, אסור לו.

או: עסק ביש.

והוא מלווה בשלל שאלות פתאום: מה זה? מה פתאום כתם? מה פתאום כבש? מה פתאום? מה פתאום קקטוס? מה פתאום? מי שפך למלכה קטשופ על הראש? השוטר? הרופא? החתול עם השמלה? הבלש? מה פתאום קטשופ על הראש? מה פתאום? מה פתאום ספגטי? מה פתאום? מי נפצע? מה פתאום? מי שפך פה צבע? ליום ההולדת של מי? של הכבש? של הקקטוס? מה פתאום? מה פתאום? מה פתאום דייסה? לחתול? מה פתאום? מה פתאום? מה פתאום? אז למה יש לה כתר? מה פתאום? מאיפה יש לה כתם?

כמעט כל אמירה מופרת בשאלה. כמו בחלומות, כמו בשירה – הטקסט כופר בהיגיון היומיומי ההרגלי שלנו, מפרך אותו (כמו גם היררכיה, שיוכים מגדריים וסוציולוגיים ועוד) ומציע היגיון אחר, שגם הוא משתנה תדיר. כל משפט נוטש את המשפט הקודם, בוגד בו וצומח ממנו.

הטקסט הקצר, הילדי (לכאורה), העלילתי (לכאורה), הפשוט לכאורה הזה מברר סוגיות אפיסטמולוגיות: מה יש? מה אפשר לומר עליו? איך אפשר להבין אותו? האם ניתן להיות נוכח בו?

כתם כתר קטשופ עוסק בממשות המשתנה תדיר, בהטלת ספק באפשרויות לדעת אותה – ובאהבה.

עוגת יום ההולדת, שאין יודעים למי היא מיועדת (כי למלך אסור לאכול עוגות, הוא שמן נורא, למכשפה לא יכול להיות יום הולדת כי היא... נמוכה מדי) בכלל אינה עוגה, היא שלולית דייסה, לא, היא כתם אבל השוטר חושב שמדובר בחפץ חשוב, עוצר את התנועה וכל המכוניות תקועות בפקק ענקי. אלא שהפקק הוא בכלל פקק אמבטיה, שנתקע על ידי המלכה, שרצתה לשטוף את הכתם –

אכל מה פתאום, זה בכלל לא כתם, זה כתר

כלם רבים על הכתר

כלאחד חושב שהכתר מגיע לו

והנה, המרה חדשה, כמעט בלתי מורגשת: הביטוי הלשוני כלאחד הופך לדמות בטקסט:

זה כלאחד. הוא גנב את הכתר

כי כלאחד חושב שהוא מלך

בפשטות המרבית של זרחי:

מה פתאום? רק המלכה מלך

*

מה אנחנו מבקשים משירה?

שתתרחש, בפועל ממש, שתנכח עכשיו, כאן, שתשוחח, שתהיה דיבור טבעי, קרוב, יומיומי. שתשאל, שתקשה על מה שטורד את מחשבותינו (היררכיה, תאוות שלטון, מגדר, עירוניות, זוגיות למשל) ויותר מכך: על המתרחש סביבנו ובנו.

אנחנו תרים אחר שירה שתעכיר את שלוותנו, שתשתנה תדיר, שתהיה חתרנית, שתשאל שאלות מהותיות, שתפתיע, שתהיה הכרחית. לא פחות.

אנחנו זקוקים לשירים שיעשו מעשים בלשון, שיכוונו אל השפה, שיתזמרו את המילים, שיארגו יחסים מורכבים ביניהן, לא רק בין מסומניהן.

עם שירה כזו אנחנו רוצים למשש את העולם, מקרוב קרוב.

בכתם כתר קטשופ אהבה נורית זרחי מחוללת בועיר אנפין את כל אלה: מדברת, מערבלת, מתזמרת, מפתה, מספרת, מפירה, עוכרת שלוה, משבשת, משנה תודעה.

עד הכתם, מתת האהבה.

המלך נתן לה את הכתם

כי הוא אוהב אותה.

ג. נורית זרחי כמשוררת של העתיד דפנה בן צבי

"כָּל אֶחָד צְרִיךְ סוּד,
אֲנִי יוֹדַעַת –
כְּמוֹ שֶׁהֲלִילָה מְכוּר לְשָׁחַר;
אֶחָרֵת הֵיךְ יוֹם, יוֹם וְלִילָה
וְהֵיךְ צְרִיךְ לְהִרְדֵּם בְּאוֹר"
(נורית זרחי, "כל אחד צריך סוד")

כתם כתר קטשופ אהבה של נורית זרחי הוא בשבילי סוד וגם קסם. כלומר, כתם. מתת של אהבה. כתם-קסם שמגלה משהו מהחומר, מהדופק, מהפנים, של הכתיבה. אני קוראת בשיר-סיפור שמתחיל בכתם, הלוא הכול מתחיל בכתם, נטול גבול ברור וצורה, כתם חסר משמעות כשלעצמו, הקורא לנו, הקוראים והקוראות, לאקט של פענוח ומתן תשובה לשאלה הבסיסית, הפשוטה ("כל הדברים החשובים פשוטים הם", מזכירה ילן שטקליס בהמסע אל האי אולי):

"מָה זֶה?"
זֶה כְּתָם.

שהוא גם כבש וכתר וקטטוס וקרטיב וקטשופ.

מה שמניע את הטקסט הוא לא המשמעות, אלא איגיון מצלולי, המזכיר שבראשית היו צליל וקצב – הרי כבר ברחם שומע התינוק את הלמות הלב של אמו – ורק מאוחר יותר נוספה המשמעות. "תחילה דיברו [בני האדם] בלשון שירה ולא עלה בדעתם להגיין אלא זמן רב אחר כך, מדגיש רוסו, ומציין כי בראשית היה הדיבור מוזיקלי, ושימש על מנת להביע את השפע הרגשי של הסובייקט (רוסו, מסה על מוצא הלשונות).

בראשית היה צליל. והיה שפע רגשי. שכן בראשית החיים, בהתחלה, אין הבחנות, אין הגבלות, והאני הוא גם אני וגם את וגם אתה: "תחילה כולל האני את הכול, ואחר כך מפריד הוא עולם חוץ מעצמו." (פרויד, תרבות בלא נחת). תחילה כולל האני את הכול, ולפיכך הוא יכול להיות גם מלך, גם מלכה, גם מכשפה, גם שוטר, גם רופא, גם חתול עם שמלה.

בניגוד ללוגיקה המצמצמת של התודעה, המבוססת על העיקרון שלפיו דבר אחד לא יכול להיות בו-זמן דבר אחר (כפי שקבע אריסטו במטאפיזיקה, "אף אחד אינו יכול להניח כי אותו דבר הוא ואינו"), הרי שהלוגיקה הלא הגיונית של ראשית החיים, העומדת מעל ומתחת לתודעה, מבוססת על עודפות, על היעדר סתירות ועל "גם וגם", על שלג שחור וחס ויבשה שהיא אגם, כפי שממחיש בתמציתיות שיר אחר של זרחי, "הכּי": "הַכֶּלֶב שָׁאֲנִי הֵכִי אוֹהֶבֶת זֶה חֲתוּל / הַחֲבֵרָה הֵכִי טוֹבָה שְׁלִי זֶה אֶתֶּה."

לוגיקה פואטית זו, המאפיינת את כתיבתה של זרחי בפרט ואת הכתיבה בכלל, חוזרת אל המרחבים הרגשיים של הילדות והינקות, המשוחררים מכבלי המציאות והתבונה, מיחסים של קודם ואחר כך, של סיבה ותוצאה, מרחבי איגיון ועונג, הפורעים את חוקי המציאות והשפה, מרחבים שבהם "למכשפה אין בכלל יום הולדת, היא נמוכה מדי", ושבהם מישוהו אחד, שהוא "כלאחד", גנב את הכתר, כי "כלאחד חושב שהוא מלך", אבל "מה פתאום? רק המלכה מלך". מרחבי עונג קדומים אלו, שבהם הכול מותר והכול אפשר, מזכירים את "אותה אמת אשר השכל מכחיש", כדברי מרקוזה (ארוס וציוויליזציה): אמת ההזיה והפנטזיה, שבה עקרון המציאות כופר ושאליה עקרון העונג חותר; אמת שרק הדמיון – אותו כושר יחידי המורד בעול המציאות – מאפשר (הדמיון, מדגיש ברטון במניפסטים של הסוריאליזם, אינו יכול להוליך שולל: ככל שימריא גבוה יותר, כך יגלה מרחבים גדולים יותר של אפשרויות).

מרחבים של כתם, שהוא גם כבש וכתר וקטטוס, וגם כתם של דם.

"כְּתָם דָּם, זֶה נוֹרָא מִפְּחִיד. אוֹי וְאֵבּוֹי. מִי נִפְצָע? צְרִיךְ לְקַרֵּא מִהָר לְרֹפֵא."

את המשפט הזה, דווקא את המשפט הזה, התעקשו בנתיי שאקרא להן עוד פעם ועוד פעם ועוד פעם, והתגלגלו מצחוק והתענגו מפחד, והתגלגלו מפחד והתענגו מצחוק, כי "כְּתָם דָּם, זֶה נוֹרָא מִפְּחִיד. אוֹי וְאֵבּוֹי. מִי נִפְצָע? צְרִיךְ לְקַרֵּא מִהָר לְרֹפֵא." אבל הרופא הוא בכלל חתול עם שמלה והחתול הוא בלש והבלש מכשפה, כי במרחבים חופשיים ונטולי רסן אלו יש בעיקר זרימה ותנועה מעונג לפחד, מפחד לצחוק, משטות לשטות, מכתם לכתר, לתלתלים, לספגטי ולעוגת קצפת עם תות. תנועה שמתקדמת מתוך החלפת דימוי בדימוי, צורה בצורה, תנועה שמשמעה אינה אלא בניית צורה חדשה מתוך הרס האחרת, החוזרת אל האין-משמעות, אל הכתם, וקמה בחזרה.

היה זה ניטשה שקרא לסוג חדש של פילוסופים, "פילוסופים של עתיד", שבמקום לחפש אחר מהות קבועה שתמיד-הייתה, יפנו את מבטם קדימה, לעבר עתיד פתוח, הנמצא כל העת בתנועה. הפילוסוף של העבר, לפי ניטשה, מחפש לכאורה אחר האמת, אבל למעשה מעדיף נחמה מטאפיזית, שאותה תעניק לו האשליה בדבר אמת אובייקטיבית. הפילוסוף של העתיד, לעומת זאת, יחזור תמיד "להישאר בתחום כלשהו בגדר חידה" (מעבר לטוב ולרוע), ויקדיש את חייו לשיקוף האמת היחידה שיש, אמת התנועה, שמשמעה בנייה של צורה מסוימת והריסתה, וחזור חלילה.

הפילוסוף של העתיד הוא אמן, המכונן את יצירתו – את עצמיותו, את אופיו, את אורחות חייו – במרחב של החיים עצמם. הוא מחוקק צווים, שהקריטריון היחיד להם הוא מרד ברוח הזמן: עליו לערער את עמדות היסוד של התרבות בת זמנו, להעז ולהרוס את הערכים הבסיסיים ביותר, על מנת לפנות מרחב לסלילת "נתיבות חדשות שטרם דרכה בהן רגל" (מעבר לטוב ולרוע). דרך הרס הערכים ובניית חדשים – שבתורם ייהרסו אף הם – חושף הפילוסוף החדש את המציאות כריבוי אינסופי של צורות הנוולדות מתוך שפע (דיוניסי), שמטרתן להתגבר על עצמן ולקרוא חזרה לאין. בהקשר הזה אני חושבת על זרחי כעל "משוררת של עתיד", שכתבתה חוגגת את

ההבנה הניטשיאנית "שביסודו של דבר החיים הם עוצמה בלתי-כלה ומלאת-עונג, על אף היות התופעות כולן בנות חלוף" (הולדת הטרגדיה). זרחי אינה מבקשת לחשוף בכתיבתה תשובה, פתרון, אמת קבועה, להפך: היא מבקשת "להישאר בתחום כלשהו בגדר חידה", כהגדרת ניטשה, ולחשוף את כוחו של הכתם-קסם, העומד בלב כל יצירה. זרחי אינה מעוניינת להעניק מובן לכתם, הרי אין לו מובן ואין לו מהות. במקום זאת, כתיבתה מנכיחה את עונג התנועה – את העובדה שאין דבר אלא תנועה – ומזכירה כי הכתיבה בפרט והיצירה בכלל, ולמעשה כל משמעות, כל מילה, לעולם מתחילות ומסתיימות בבלתי מוכר ובלתי ידוע, בכתם שמקבל צורה ופושט צורה, מדלג ממשמעות אחת לאחרת, מספר סיפור כזה ואחר, אומר את כל מה שאפשר וגם, אולי בעיקר, את מה שאי אפשר.

זהו כתם קסם. כתם מתנה. מחולל חיים, מחולל כתיבה. כתם קסם, מתת של אהבה.

כתם כתר קטשופ אהבה / נורית זרחי*

מה זה?
זה כתם.
על הראש?
מה פתאם כתם?
זה כבש.
מה פתאם כבש?
זה לא כבש, זה כתר.
זה הכתר של המלכה.
מה פתאם? זאת באמת מלכה,
אבל על הראש יש לה קטטוס.
מה פתאם קטטוס?
זה קרטיב.

מה פתאם? זה לא קרטיב,
זה כתם, זה כתם של קטשופ.
מי שפך למלכה קטשופ על הראש?
השוטר?
הרופא?
החתול עם השמלה?
הבלש?
לא, מה פתאם, זאת המכשפה.
היא שפכה למלכה קטשופ על הראש.
מה פתאם קטשופ על הראש?
כדי שיהיו לה תלתלים.
מה פתאם? זה בכלל לא תלתלים,
זה ספגטי.
מה פתאם ספגטי?
המלך הזמין במיוחד והוא שפך עליהם קטשופ.

* מתוך הספר הפנטסטי של נורית זרחי, הוצאת ידיעות אחרונות 2008.

מה פתאם? זה לא קטשופ, זה כתם של דם.
כתם דם, זה נורא מפחיד. אוי ואבוי, מי נפצע?
צריך לקרא מהר לרופא.
מה פתאם? אף אחד לא נפצע.
זה בכלל לא דם, זה צבע. הבלש אמר.
מי שפך פה צבע?
זה בכלל לא צבע, זאת עוגת קצפת עם תות,
המלכה הזמינה בחנות העוגות ליום ההלדת.
ליום ההלדת של מי?
של הכבש?
של הקטטוס?

מה פתאם? של המלך.
אבל הוא נורא שמן, אסור לו.

טוב, אז ליום ההלדת של המכשפה.

לא, מה פתאם? למכשפה אין בכלל יום הלדת,
היא נמוכה מדי.
מסכנה, זה נורא עצוב.
טוב, אז העונה לא בשבילה.
בטח שלא, כי זאת בכלל לא עונה.
זאת שלולית דיקה. הנער השליח הפיל אותה ברחוב.
מה פתאם דיקה? זה כתם.
עסק ביש. השוטר חושב שזה חפץ חשוד והוא לא מרשה לעבר.
כל המכוניות תקועות בפקק ענקי.
מי תקע את הפקק?
המלכה.
היא רצתה למלא אמבטיה, לשטף את הכתם.

אבל מה פתאם? זה בכלל לא כתם, זה כתר, כלם רבים על הכתר, פלאךוד חושב שהכתר מגיע לו.

אבל זה הכתר של המלכה.
צריך לקרא לבלש, לשוטר,
לחתול עם השמלה.
לחתול? מה פתאם? הוא גנב את הכתר.

מה פתאם? זה לא הוא, זה פלאךוד.
הוא גנב את הכתר. כי פלאךוד חושב שהוא מלך.
מה פתאם? רק המלכה מלך.
היא לא מלך.
אז למה יש לה כתר?
מה פתאם? זה לא כתר, זה כתם.
מאיפה יש לה כתם?

המלך נתן לה את הכתם,
כי הוא אוהב אותה.

בקרוּב יראה אור הספר קוראים נורית זרחי: ספר מסות ומאמרים בעריכתן של לילך לחמן וקציעה עלון, בהוצאת "גמא".
זהו קובץ המכנס מסות ומאמרים של יוצרים וחוקרים על יצירתה הענפה ורבת השנים של נורית זרחי, ומעניק מבט על התקבלותה של היצירת הרב-מאגית ועל החותם שהטביעה על הספרות העברית בת-זמננו. להלן קטעים מתוך שלוש מסות (של שתי ספרות ושל סופר-משורר) שייכללו בו.

חייה הכפולים של יוסף שהם סמיט

מתוך המסה התרנגולת שהלכה אחורה: נורית זרחי, כפי שסיפרתי לעצמי (ולילדי)

כמו הפרפר, גם היוצר מתגלם ובוקע, וחייו הם גלגול של התגלמויות ובקיעות. נורית זרחי החלה את דרכה כמשוררת, אך מאחר שבשלושת העשורים הראשונים שלה בשדה הספרות הרבתה מאוד בפרסומים לילדים, ואילו בתחומי השירה, הפרוזה והמסה פרסמה מעט והגיעה אל קהל מצומצם (ואנין), נקשר שמה בספרות הילדים, תחום נעדר יוקרה, הסובל מדימוי נשי, אמהי ולא פעם יכנעי. אם במהלך השנים עלתה מעט קרנה של ספרות הילדים בארץ, אין ספק שלזרחי יש חלק עצום בכך, וזאת הגם שכתובתה החריגה ופורצת הדרך, בשילוב עם היקפה הבלתי נתפס, הקנו לה מעמד של טריטוריה נבדלת. יש יבשת של ספרות, יש יבשת ספרות ילדים, וישנו ארכיפלג זרחי. על פניו יש בו מכל טוב, לכל גיל. ואולם ילדים, משעה שהם מתבגרים ונעשים לאנשים צעירים, ממהרים לתפוס משוט ולהימלט מארץ לעולם-לא. גם אני הייתי כזאת. מתישהו, מוקדם למדי, חדלתי לקרוא ספרי ילדים ונוער וכך החמצתי הזדמנות לקריאת נעורים של אם את לא מסוגלת לדבר יפה, תשתקי ושל הילדה רובין הוד. מצד שני, גם לו הייתי יודעת בגיל שש עשרה על דבר קיומו של ספר המסות מחשבות מיותרות של גברת, ספק אם הייתי מסוגלת לרדת אפילו אל אמצע דעתה של הגברת שכתבה אותו. כדי שאקרא את זרחי "למבוגרים בלבד" היה עלי להתבגר, ועל זרחי, להתמיד בגיחותיה מארץ לעולם-לא.

בתחילת שנות התשעים זה קרה. עודי שוקדת בחיבון על קריאה וכתובה של סיפורים קצרים (ומי לא קרא וכתב סיפורים קצרים בתחילת שנות ה-90?) נתקלתי באמן המסכות.¹

מה חשבתי על הסיפורים? לא נזקקתי לכריכה האחורית שתספר כי הם "ראשונים מסוגם". עם זאת, הם היו שונים מאוד מהסיפורים ומהשירים לילדים של זרחי שהכרת. פחות נגישים ושריריים, יותר הרהורים, נוגים משהו, וממש לא "הסיפור הקצר הקלאסי

¹ נורית זרחי, אמן המסכות, "זמורה ביתן", 1993.

הכתוב היטב". חלקם הקשו עליי. מה חסר לי? אולי ההומור? התנופה? המנגנון הזה שמזרים אותך ממשפט למשפט? כאן משפטים רבים דרשו להיקרא פעם, פעמיים ושלוש, אם כדי להבין מה בעצם כתוב פה, אם משום שאי אפשר היה פשוט להמשיך הלאה לאחר: "אידיליה מדומה הייתה פרושה על פני השדות, כמוה כפיסת בד דקיקה, מעשה קרושה שהונחה על פצע מדמם."² משפטים ממין זה גם קוממו אותי – מי מניח מפית קרושה על פצע? משוררת. לכן, אולי, נשמעה לי העברית פעם יפהפייה ונושמת, פעם פוחלצית, עשויה מדי, מרוחקת. ובכלל, ניכר היה שהמחברת מבקשת להרחיק: בזמן, במרחב, בתרבות. מוזר היה לקרוא ספרות מקור שורצת נימפות, ארכיבישופים ונוזרים, אומני מסכות סיניים, מלכים, הרים גבוהים, עצי דובדבן, בבל, מגיפה, סוורים, עגורים, אגמים ותותח אגמים! ים ערפלי שרה על השורות, ואילו שמות! זיגפריד, לורה, ליזבת, אלכסנדר, לזרוס; ודמויות מהתנ"ך, דוד, אבישג, אדוניהו, יוסף.

"היא יוסף". הסיפור הפותח מצא חן בעיניי כבר בקריאה ראשונה. הצירוף הזה, "היא יוסף" שומט לא רק את לסתו של אבי האומה, יעקב, ברגע הגילוי המערער, אלא גם את לסתותיהן של הקוראות והכותבות. שתי מילים, וכבר מה שחשבו למציאות, למוחלט, ולקודש קודשים – משתנה ונהפך לדבר-מה אחר בתכלית. זכר לנקבה, מיתוס קאנוני לאופציה. חלום למציאות? עד כאן, ואין כסיפור הזה כדי להדגים עד כמה רחוקה הכותבת מאותו היגיון גולמני, בינארי, של מסמן ומסומן.

"ירח וכוכבים – אבל כמוכן, אין הם ירח וכוכבים, מפני שהחולם לעולם אינו משחית את החושך תחת עפעפיו הסגורים על מנת לחזות בקיום כמות שהוא."³

"יוסף אהבה את חלומותיה שהיו ברורים ומוזרים כאחד והפתיעו גם אותה, בהציגם לפניה את מה שקיים בה מעבר לכל."⁴
מהי, אם כן, המציאות לפי זרחי? לא רק מה שרואים. זה ברור וגם נאמר במפורש בסיפור הזה ובאחרים. מה שמעבר, מגדירה זאת זרחי. אבל מהו המעבר? אולי אותו סוד של יוסף:

"סוד החיים הכפולים, קיום שהוא שינה בערות או ערות בשינה, שבגללו ידעה לקרוא את סימני המעבר, סימני החלום שנועדו לפתור את חידת חיי הערות."⁵
זה קיום הגם וגם של היוצר החי בו-זמנית בשני עולמות, וזו גם התחתית הכפולה, אותו תנאי הכרחי שמציבה המשוררת בפני החוויה היומיומית המבקשת להיכנס לשיר. "ציפורים באות לאכול לפי השכבות החברתיות, זה יפה, אבל לא מספיק. צריך שיהיה עולם מקביל."⁵

הרי זו בדיוק אותה עקימת אף לעגנית המובעת ב"והיא יוסף" כלפי "יוסף ואחיו" לתומס מאן:

"מין סיפור פוליטי כפי שכתב הסופר הגרמני על קרוב-רחוק שברחוקים שנתגלגל לחצר המלכות, נשא בתפקיד רם והציל את קרוביו-קרוביו, וכידוע, לא התאפק ונתן

² "הנימפות וסבא גרינהוד", בתוך אמן המסכות, עמ' 47.

³ "והיא יוסף", עמ' 10.

⁴ שם.

⁵ נורית זרחי, איך עשית את זה, עמ' 492.

קולו בככי כשפגש אותם לאחר שנים, כשם שאדם השווה שנים רבות בארץ נוכרייה נוהג כאשר הוא פוגש בקרובים לו הבאים מארץ אבותיו.⁶ כל נטעה, גם ב"והיא יוסף" קיים היבט פוליטי וישנה אמירה על מעמד האשה בעולם (הקדום והנוכחי), אך אלו רחבים ועמוקים וחורגים מ"מין סיפור פמיניסטי". (למען ההגינות יש לומר שגם "יוסף ואחיו" מציע לקורא יותר מכפי שנוח לזרחי לטעון מפי המספר/ת). לפנינו סיפור שפותח בערער רדיקלי על מיתוס באמצעות בריאתו של יוסף כאשה. במצבו זה – המבטא את מצבה של כל אשה בעולם הפטריארכלי – נדון-זוכה יוסף לחיות חיים כפולים, של ערות ושינה, חולם ופרשן, זכר ונקבה. הקיום הזה אינו קיום של אור-א לא קיום בו-זמני, אנדרוגני, והוא שמאפיין את מצב האמן. "זה בוגר", אומרת זרחי להלית ישורון, "המחשבה שאתה לא צריך זהות מינית מוגדרת כי אתה הכול." יוסף של זרחי היאהוא אורלנדו.

האצבע השישית עינת יקיר

מתוך המסה החסידה והשניצל: מחשבות על הכתיבה של נורית זרחי

"את לא תופסת שצריך חריץ. משהו שפוער את השלם?"
הדוכסית ליזי, מתוך "חריץ לאינפנדום", בתוך נורית זרחי, נערות הפרובינציה העצובות והשאפתניות, ירושלים: "כתר", 2007

הכוח של נורית זרחי הוא כוח של חריץ; פעירה חוזרת ונשנית של ה"שלם" הספרותי-נפשי-לשוני. "כדאי לנו לחשוב שקיים משהו שאין לו מלים", אומרת אנה דין, מחברת ה"גרים בוק", בסיפור "חריץ לאינפנדום". זרחי כותבת מלים שאין להן מלים. מרגע שנפער החריץ מתעבות זיקות הגומלין ומתעשרות. ולא בכדי אפשר לנדוד כאן בקלות כזו מספרות הילדים שלה לפרוזה, כי במוכן הזה – הקו נמשך כחותם מתמיד. גם בכתיבת הילדים שלה, גם בפרוזה שלה, גם בשירה. כי אם לשאול ממנה לרגע, אפשר לומר ש"הנפש היא אפריקה", ומשעה שנאמר הדבר הזה אפשר להתחיל לדבר.

"יונג פראו", אומר מר ק' לנערה בסיפור "קפה ק' עפולה", "לעתים קרובות המלים שכתבתי היו עבורי רק רעל שצריך לירוק החוצה, הסיפורים היו רק מכשול שצריך לפרוק בדרך לחיים האמיתיים, הממשיים, והנערה, כדי לבאר, שואלת: "נגיד יד שאתה שולח בחושך לתפוס כוס ומפיל אותה?" והספל הזה ינדוד בתוך הספר אל סיפור אחר, "במלכות ערפלי", שם הגיבורה לני, שהביטה באחותה, הכירה את סגנון

⁶ "והיא יוסף", עמ' 12.

⁷ נורית זרחי, איך עשית את זה, עמ' 494.

הקיום שדיבר מגרונה, זה שגורף איתו את המפה, השולחן, הרצפה, את קצה כדור הארץ, כדי להשיג את הספל כשידך אינה מגעת אליו.

הנה, שוב, ה"אמון" הזה בשפה. המלים הן רעל, אבל בד בבד, הן לבדן, דווקא ברעילותן, בשקריותן, מחזיקות משהו מהממשי. היד אינה מגעת אל הספל, אבל הדמיון מלא עולם. יש בו שולחן, יש בו רצפה, יש בו קצה כדור הארץ, ואותם אפשר לספר. השחרור הוא חלקי. הסיפור הוא חלקי. האוטוביוגרפיה היא תמיד של דלת, והאנשים לא באמת יצאו אי-פעם מפתח ביתם, כפי שאשה אחת לא תצא אף פעם מתוך האבטיח – לכל היותר תנוד אצל הגור. משעה ששורטט המלכוד בגרפיות מהממת, אפשר להתיק את הרגל השנייה; אפשר לרחף, בגובה נמוך, בין כותלי השפה המאובקים, המוכתמים, המשומשים-עד-לזרא; אפשר לשמוע ממש את החכטות בין הכתלים, את הצליל שהן יוצרות דווקא כלירות יוצאת-מן-הכלל, את השיר שהן מספרות, את הסיפור שהן שרות.

כי כידוע הבסיס לדיבור הוא עשר או חמש... האות האחרונה, יו"ד, היא בהחלט צירוף אצבעות שתי הידיים במקרה של חמש אצבעות. ומה דעתך על הה"א הרוכשת, בתה, שמלתה, גופה? שלא לדבר על שם האלוהים המפורש, זה שאין להגותו, שבנוי מסכום של אצבעות יד אחת או שתיים לסירוגין כשמדובר בחמש אצבעות, חושבת לעצמה הנסיכה ויליאם ("המצאת המברקים").

אבל לנסיכה ויליאם יש שש אצבעות בכל יד. ומכאן השיבוש. באותו סיפור מעיר המשתמש: ייתכן שגם שפת בני האדם נוצרה סביב גופם.

זרחי כותבת מן האצבע השישית, אולי זו האצבע שאצל חז"ל הניח המלאך אצל התינוק כדי שישכח הכול. והאצבע הזו זוכרת דווקא את השכחה; את הגוף הכולא; את החריץ; שם, לדידה, מתקיימים החיים כמובלעת בין בדידות למסתורין, או בלשונה האחרת: בין עודף למום.

כל מילה נושאת עמה את כפילתה הבלתי מודברת, כפילה חסרת שם המשתקפת בדמויות כפילות, בעלילות כפילות, בעצמים כפילים.

זהו הצל שנושאת לשונה של זרחי. בספר הפרוזה הנפלא הזה שלה, למשל, הוא הופך את נערותיה לשאפתניות כלי-כך, כמי שמבקשות לאחוזו שתי ציפורים ביד אחת עם שש אצבעות. אך מנגד – בידיעתן המרה את הגבול, הוא גם זה המעניק להן את חוכמתן העצובה, והופך אותן, בין השאר, לעצובות כלי-כך.

טלטלת המסורת היא עולם של שאפתנות ועצב, עולם נצחי מלא ברק וחריצים. כמו להסתכל בזכוכית סדוקה. כמו יד המושטת לנצח אל הספל. המעוף, ההשראה, הלירי, הליכוד, נוצרים שוב ושוב ברווח הזה כמו סטירת לחי מצלצלת, מלאי ייאוש ויופי וחירות.

ידע צבור באפלה שמתון אדף

מתוך המסה ידע צבור באפלה

האם מטבע הדברים שיהיה כך, שכל מאמץ היחלצות מכאב האבוד יסתכם בכניעה לאובדן נוסף, או שמא האשם דווקא באמצעי הבחינה, במכשיר הלוגי ששימש את החקירה?

זרחי תמיד חוקרת, לא מרפה מן החקירה. בספרי הילדים שלה החקירה מתחייבת מהנפש הצעירה, המתעצבת, הניצבת אל מול ערב-רב של תופעות, בליל מקרים, ומנסה להטיל בהם סדר, להציל בדל מתוכם. "ילדות – היא עומק שאין בו מרחב", אומרת המספרת ב"שמש אש... תהילה לכול". לילדים היגיון מושלם, חוקי גזירה והיקש חסרי מתום, מצע של מחשבה, עומק הקודם להתנסות, מבוכים מקוננים זה בזה, מוח בלית עולם. אבל הוא אינו הגיונו של הקיים, רווי המוסכמות והחזוים הגחמניים של האנושי, אלה המכוננים את מרחב ההתנסות. הפער בין שני ההגיונות מייצר את האבסורד, את הנונסוס, חושף את השרירותי, מאלץ את העיניים להיפקח תמיד, לעמוד על המשמר, סקרניות, חטטניות. הוא מלבה את האש בגחלים הנוטות לכבות בצינה של המציאות, מפרנס אותן. מלות השאלה – למה, מדוע, איך ייתכן – בוערות, לוחטות, חורכות חורים בשפה, בספרים, בממשי.

בפרוזה של זרחי למבוגרים מתרבים סימני השאלה, מתרבים גופא, ודווקא בקולן של המספרות (אעז ואומר – תחת ידיה של זרחי הופכת השאלה מתכסיס רטורי לאמצעי אמנותי, שני במעלתו רק ללשון ההשאלה או ציור הלשון). אולם לא סדרי החוץ הם העומדים לבחינה בסתימותם, אלא אורחה ורבעה של התעלומה, סוד כוחה לקבע דפוסים. "יד על הלב, למה את צריכה את כל הוועדות הללו?" נשאלת בנערות הפרובינציה העצובות והשאפתניות בלה המקהילה ועדות שידושו בפרשיית אהבתה ללב, הגבר הצעיר שנעלם מחייה. והיא עונה, "זה מוצא המינים, הדרוויניזם שלי. הקולומבוסיות, הארכימדיות, הקופרניקאות, הסהרה, האנטרארקטיקה. יש אומרים שניוטון צדק יותר מאיינשטיין. אני המעבדה של מה שיש. זה המחקר שלי בעולם. ואני חוקרת".

היש, המרחב והזמן ושיטות המיפוי וההכרה שלהם מכונסים לחקירת האהבה של המספרת, התעקשות על האהבה, חקירתה את ההתעקשות. לשם כך, יש לחתוך בין האני המדענית לבין האני שהיא אמצעי הגילוי וזירת הניסוי. אולם האם נשלחה החוקרת אל החיים מצוידת בכשרים הנכונים, בשיטה הנכונה – מי יערוך לה שהניוטוניות היא אמצעי תיאור ראוי יותר מהאיינשטייניות והדרוויניזם? הלה מעורער ב"המצאת המברקים" החותם את הקובץ שנערות הפרובינציה השאפתניות והעצובות פתח: "מה הטעם בדרוויניזם ספרותי?" מהרהר הארנב, בן לווייתה של הנסיכה הגלובלית, שבמוקד הסיפור. יותר מזה, החקירה הכרח שתכשל. היא אינה שלמה מבלי שתוסב גם על האני, העצמי, שהוצאו עד כה ממנה, ונדחקו כמגננה, אולי, בחוש סמוי, אל

העמדה הבולשת, הנתוקה. אי אפשר עוד שלא להפנות אליהם אותו מבט חד, ישר, אכזר בישירותו, אף שהוא עתיר שעשוע, מתחזה כמשחקי. המספרת של אותו סיפור מוסיפה מאחורי תודעתה של הנסיכה, "היא חשה שהתשובה האמתית ברשותה, אבל אהה, אם אין ברשותה את האני הנכון, לגבי מי התשובה נכונה?"

אך תהליך הצטללותה של השאלה נותר חבוי מיניה וביה – מנין החובה להשיג על האני, על יכולתו לשמש כמוליך החקירה בסיפור, שגדוש גם הוא להתפקע שאלות, תהיות, הרהורים על אודות הספרות, על שרירותה, על תקפותם של הפילוסופיה ומכשירי שיווי המשמעות המעולים שלה?

אולי השאלה מבצבצת מן הפער הנבעה בסיפור, מתגליתה הפשוטה של הנסיכה הגלובלית שהיא חריגה. לנסיכה, בתה של המלכה האדומה מעליסה בארץ הפלאות, רומן מפתח ליצירתה של זרחי, שש אצבעות בכף ידה. גם לארנב, בן הלוויה, שש אצבעות בכפותיו. הנסיכה פוגשת בנורמנלי, גבר, אלא מה, בא כוחו של המקובל, והלה משתומם למראה האצבע הנוספת. המספר חמש, הנסיכה מבינה, הוא הבסיס לשיטה העשרונית, לקנה המידה הנהוג, והוא גם אושיית הדיבור, כלומר, האדנים לאותם הסכמים גחמניים באשר לכמות, לשקילת היש. ואילו המספר שש הוא הבסיס לזמן, הוא נח במצולות השעון, מתנה את קצב המחוגים. הנסיכה שייכת לעקרונות הקיום, ונורמנלי שייך למופעיו, לביטוי הפרטני, האנושי. רווח כדי אצבע חוצץ בין הלכת הקיום למלאכתו, אבל האצבע היא תהום. טיבה אינו ברור.

והילדה יושב על אדן החלום ותמיד בוכה חיה לוי

לנורית זרחי

את הדבר הבא למדתי ממנה: ילדות קטנות מקוות לפעמים להיבחר. ילדות קטנות ובודדות מקוות שהמורה תבחר בהן לתלמידה האהובה שלה בלי לספר לאף אחת מלבדן. ושוזה יהיה הסוד הכמוס של הבדידות, שבזכותה בעצם נבחרת לתלמידה האהובה על המורה. אסור לספר על כך לאחרים אבל היא תגניב לך ספר יפה ותאמר לך: אני חושבת שתאהבי אותו.

ובכן, כשהילדות האלה שנהיו לנערות ואחר כך לנשים קוראות שיר מסוג מסוים, הן מרגישות כאילו נבחרו. הן מרגישות ככה. שהמורה האהובה, החשובה, האישה שכתבה שירים, ידעה את העינויים שייסרו אותן. הן מרגישות שהייסורים הם אוצר שהפך אותן בדרך מכושפת לדוברות שפה סודית, יפה. השפה שהמשוררת מדברת והקוראת מצליחה להבין.

זה מה שרציתי לכתוב על נורית זרחי: שמצאתי בה בת ברית שניפצה בשבילי סדרי עולם גועליים בכל אמצעי שעמד לרשותה – בניינים, פעלים, סדרי מילים, רמיזות מסחררות, צחוק וכעס. אני ידעתי שחוץ ממני קוראות אותה אחרות אבל אהבתי להעמיד פנים שרק אני דוברת את השפה.

בתחילת שנות התשעים הייתי בת קצת יותר מעשרים וגרתי לבדי בדירת חדר שכורה. בלב שיממון שרק בדידות וחוסר ישע מוחלטים יכולים להביא לידי, קראתי בספרה של נורית זרחי גן המוח. בתוכו קראתי שיר אחד ללא שם, כזה שמתחיל כמו שם של שיר של אלתרמן אבל הוא בכלל לא שיר של אלתרמן. על השיר מתוך הספר שלימד אותי הרבה ממה שרציתי ללמוד ולא ידעתי איך וממי, רציתי לכתוב כאן.

*

שֶׁלֶשׁ אִמָּהוֹת הוֹלֵךְ כְּבֵד מְלֻטָּף אֶלֶּהִים
שֶׁם לָהֶן בְּסֵל בְּטָן יֶרֶחַ וּשְׁמָשִׁים
וְהִילָדָה יוֹשֵׁב עַל אֲדָן הַחֲלוֹם וְתָמִיד בּוֹכָה
מְעֻשֵׂית כְּזֶה הָאוֹתִי – שֶׁנָּה
שְׁלֵא פְּסִיכִי וְלֹא פְּרָצְפוֹנִי וְאִף אֶחָד אַחֵר
תֵּאָהֵב אוֹתִי שְׁאֵף פֶּעַם לֹא הָיָה וְלֹא אֶהְיֶה
לָךְ וּמִי יִהְיֶה לִי וְלֹא אֱלֹהֵי עֲצָמִי
הָאֵמָּא

הכרתי מייד את האמהות ההולך כבד מלטף אלוהים. לפחות אחת מהן הייתה אביבה לוי, אמא שלי, הולכת כבד עם סלים מהשוק, מגדלת חמישה ילדים, עטופה במילה המכבידה והמלטפת אמא, ששיתקה אותה ואת החלומות שלה, וגם הגשימה לה חלומות.

שלוש אמהות תנ"כיות, אמהות עצומות, מחליפות שלושה אבות עצומים, ולכן נספרות כשלוש ולא כארבע. זרחי בונה במילים ספורות מיתולוגיה ושפה חדשה, שבהן הנשים, עם הבטן השמנה שלהן, הן הגיבורות.

בזמן שבו קראתי את הספר, בתחילת שנות התשעים, רוב הדברים החשובים שידעתי וכולם היו צריכים לדעת, היו – בעיניי – כמעט סודיים. הם עברו מפה לאוזן מאישה אחת לאחרת, אבל כשהגיעו לציבור – לכיתה, לשיחות הקפיטריה באוניברסיטה, לסלונים ולטלוויזיות, הם זכו במקרה הטוב למבטים חומלים ומבטלים. למשל, הידיעה שנשים פשוט נושלו מהתפקידים הראשיים שהגיעו להן על הבמות התרבותיות החשובות. או שמצב העניינים, השפה והמחשבות השולטות מסודרים בסדר הזה, נו, פטריארכיה.

נורית זרחי סימנה את מצב העניינים האמיתי, הנסתר לעין הכללית והצועק לעין הפרטית. אני, שהייתי עדה אילמת וזועמת לנישול מילדותי, כמו כל אישה, עברתי טלטלה של שמחה וצער לנוכח האיתות, שנדמה כאילו נכתב בשפה הפנימית, שפת הילדות, השפה שבזה לחוקי הזכר והנקבה, לסדר המילים במשפט, לחוקיות מדכאת ומקללת.

בשיר, הקללה גורמת לנשים לשאת את הבטן שלהן כסל ולא כחלק מגוף שיש בו כוח ותענוג. העוברים שהן נושאות הם רק ארכיטיפים כמו שמש וכוכבים. חלומי של יוסף על הירח השמש והכוכבים התגשם בשיר, ואולי זו יוסף החולמנית עצמה, גלגול שנורית כתבה בהברקה באשה ילדה אשה ובאמן המסכות, אולי זו יוסף שתכף תתבונן בכל זה מאדן החלום, ה"מנגן" על המצלול של אדן החלון.

עוצמת ההריונות היא אוניברסלית, כבדה מדי בשביל האמהות, וכבדה בהרבה בשביל הילדה, שבכלל לא מוכנה להיות ילדה. הילדה היא עדיין לא אחת מהנשים האלה. היא במקום אחר: "וְהִילָדָה יוֹשֵׁב עַל אֲדָן הַחֲלוֹם וְתָמִיד בּוֹכָה". היא זו שמפריעה, והיא זו שקטנה מדי, חלשה מדי, ורואה יותר מדי אמת. היא תמיד בוכה, משום שהיא מסרבת למצב העניינים. והיא לא יושבת, או בוכה, אלא יושב ובוכה, משום שזרחי מתמרדת נגד מצב העניינים, ומערבבת את השפה כמרד.

הילדה, תמיד על אדן החלום, תמיד במקום לא אפשרי, גבולי, בין מציאות פנימית לחיצונית, שתיהן בלתי נסבלות. היא מפריעה לסדר באמצעות הבכי, מסרבת להיות אמא, מסרבת להיות אישה, לכודה במרחב ביניים מגדרי, שבו היא ילדה וילד, ומתעקשת לא לצאת ממנו.

היא מתלוננת: "מְעֻשֵׂית כְּזֶה הָאוֹתִי – שֶׁנָּה!" ותובעת מהאל ששם לאמהות ירח ושמשים בבטן, לשנות אותה, שתפסיק תכף ומייד להיות פוטנציאל של אישה. תוך כדי כך, היא כבר משנה בעצמה את סדר הדברים, מצמידה מה לעשית ויוצרת את מעשית, מחליפה את מקום המילה כזה ומצמידה הא הידיעה למילה אותי, משנה את

סדר חשיבות הדברים. הדיבור הילדותי, התובעני והמתפנק, זה שאף פעם לא היה לגיטימי, גם לא כשהיינו ילדות קטנות, הוא שחרור. היצירה בתוך השפה, של חוקיות חדשה, היא חירות. מעשה הקריאה של החירות, הוא ברית.

זרחי מקודדת. היא טומנת צופן שיגיד: אני צופן, ונכתבתי בשבילך. מי חוץ ממך תדע, שפרצפוני היא פרספוני ופסיכי היא פסיכה? ומי תבין את התחביר הילדותי שבתוכו מגולמת התביעה הילדותית - "שנה / שלא פסיכי ולא פרצפוני ואף אָחַד אַחַר / תֵּאָהֵב אוֹתִי...?"

ומה זאת אומרת? מה כתוב פה? כתובה כאן צעקה. די ומספיק ונמאס, וגם קינה, שהייתי רוצה להיות מהנשים העדינות והיפות שייבחרו - על ידי אל האהבה ואפילו על ידי אל השאול - אבל לא אהיה מהן. ואף אחת מהן לא תאהב אותי גם. וגם לא אתה, אתה גם לא תאהב אותי, זה שאחראי על מצב העניינים.

אתה זה שאמרת למשה, כאב קדמון גדול לאב קדמון גדול אחר - אהיה אשר אהיה. ולא השארת מקום בסיפור הזה לילדה, לנערה, לאישה, לאמא, לעקרה, או לזו שאין לה ילדים סתם ככה. לא נשאר מקום בסיפור לשום אישה, בשום גוון. זרחי מתקוממת באופן אישי - "שָׂאָף פֶּעַם לֹא הָיָה וְלֹא אֶהְיֶה / לָךְ וּמִי יִהְיֶה לִי..."

זאת הרגשה שמוחקת את הקיום. אני לא בסיפור, ואם אני בסיפור אני חפץ - מכל קיבול או דבר יפה לשעשוע ולחטיפה - וזה בלתי נסבל. שאף פעם לא הייתה לי אמא, או כמו שכתבה במקום אחר, אם אמא שלי לא יכולה לאהוב אותי, מי כבר בעולם כולו יצליח בזה?

רק בזכות השפה המופרעת, בזכות ההפרעה, יש משהו לקוות לו. "...לך ומי יִהְיֶה לי ולא אֶלְהִיִּי עֲצָמִי / הָאֵמָּא". זרחי שותלת את התקווה בתוך הטרוניה, שאולי בחופש הזה, בעולם שלא לוקח עליי בכלל שום אחריות, אני יכולה לצמוח לגודל של אלוהים או אלוהימה בעצמה. לפי חוקי הנפש בעולם שמחוץ לשירים, במרחב שיש בו פעולה וסדר שלעולם לא אוכל להתאים את עצמי אליהם, זה עצוב. זו מגלומניה, שצומחת בהעדר יד ועין מטפחות. אבל במרחב של השירה זה חסד יפה, זו עוצמה מרהיבה. בשני העולמות זו נחמה עצמית, סיום שבמקום אחר דימיתי אותו לתחיבת אגודל לפה. אמא זו מילה מרגיעה.

אני קוראת את השיר, ובסוף הבכי, הצער, הסוד והכעס, המילה אמא, גדושת ייאוש ונחמה, עוטפת אותי. נעלמה לרגע המורה הסודית, נעלמו לרגע - רק לרגע - ההקלה והצער על המרד ועל מצב העניינים - ונשארה מילה להתעטף בה "כי צָרִיךְ אֵמָּא, אוֹלֵי הֵיְתָה לִי, אוֹלֵי הֵיְתִי אֵמָּא".*

* "ראביט, אני אוהבת" בתוך נורית זרחי, התקרה עפה, "הליקון", 2001 תל אביב: עמ' 56.

נורית ענת (נורית) שרון בלייט

כְּמָה פְּעָמִים בְּחַיֵּינוּ הָיִינוּ
מִחְשָׁבוֹת
מֵיְתָרוֹת
שֶׁל גְּבֵרָתָּהּ?
אֲנִי עוֹמְדָת עַל רִצְפָּה
מִתְנַדְנֶדֶת
צוֹפָה בְּךָ
שׁוֹלְפֶת מֵהַבֶּטֶן עוֹד מְכַשְׁפָּה
שְׁאוּהֶבֶת דִּסְטוֹרְשֵׁן,
עֲכָשׁוּ
כְּשֵׁאת
גְּרָה בְּעִיר הַיְלָדוֹת שְׁלִי
וְאֲנִי גְּרָה
בְּעַמְק הַיְלָדוֹת שְׁלֶךְ
אוֹלֵי יֵשׁ רְגָעִים שְׁאַנְחֶנוּ יְלָדוֹת?
מִתְקַקֶּת אֶת הַזְּמַן
שֶׁל הַגְּבֵרָוֹת הַמֵּיְתָרוֹת.
דּוֹפְקוֹת עַל דְּלָתוֹת פְּתוּחוֹת,
עוֹקְבוֹת אַחַר פְּסֵי הַכֶּסֶף
שְׁמוֹתֵירוֹת
הַחְשׁוּפִיּוֹת עַל סֶף
הַמְחֻשְׁבוֹת.
כְּמָה פְּעָמִים הָיִינוּ הֵיא?
כְּמָה פְּעָמִים קִדְשָׁנוּ אֶת חוֹבֶת הָאֶהְבָּה?
כְּמָה פְּעָמִים הָיִינוּ מֵאֲמֵן הָאֲנִי?
כְּמָה פְּעָמִים?

סדנת כתיבה עם נורית זרחי שנה א' - החוג לספרות שרי שביט

בַּהֲתַחֲלָה בְּקִשָּׁה שְׁנֹשֵׁב בְּמַעְגָּל
וְאִזּוּ הַחֲלִיפָה לְרַבּוּעַ
וְאִזּוּ כְּנֶסֶה לְמַעְרָה. בְּפָנִים
לְטַפְּנוּ חֲלוּקֵי נַחַל וְצֹדְפִים
וּמְטַפְּחוֹת כְּחֵלוֹת מְסִין
וְגוֹנֵג קֶטֶן שֶׁל גְּזִירִים

בסוף אַמְרָה: תִּמְשָׁשׁוּ
אִם מְצַאתֶם דָּם, זֶה שִׁיר

מרד הבדידות - מחשבות על יצירתה של נורית זרחי לילדים ולילדות יותם שווימר

לילה אחד קראתי את המסה בדידות או. זרחי כותבת שם: "אני שואלת את עצמי האם נולדתי כזאת או שהבדידות נצרכה בי כמו מים שטפטפו במערת הפנים במשך הילדות או השנים."¹ על אף השעה המאוחרת היה חם, ואוזניי עקבו אחר חתולי השכונה - אותם יצורים שנורית העידה כי רק בספרים היא מצליחה לאהוב. הקרבות הליליים שלהם היוו פסקול מלהיב ומפתיע לרגעי הקריאה הספציפית הזאת. חשבתי שלקרא את זרחי זה תמיד ספציפי מאוד; הדיוק שלה עמוק כל כך עד שהמילה דיוק הופכת את עורה לערטילאי, מופשט. דיוק של מרחב אינסופי.

חזרתי לקריאה. נורית מספרת שבילדותה בקיבוץ "הכללים נראו לי כאילו נקבעו מאז ומעולם. הם נעשו מבחינתי למען טוהר האידיאות." וכאשר החמיצה את ההסעה לבית הספר והלכה לבדה דרך השדות, מול הרי הגלעד ולימין הרי הגלבע, "השמיים היו נמוכים ותחובים בהידוק כמו החולצה למכנסיים." היא הרגישה "כאילו העולם כולו שלי".

בזכותה נזכרתי ברגע אחד מילדותי. גם אני לא חשבתי לערער על הכללים, ובכל זאת היה שם משהו בילדות שהיה בלתי פתיר, שהזדחל באין מפריע. בעת הליכה בשולי אגם, היכנסהו בעולם, התכופתי אל הטחב, והוא היה קטן כל כך ונעים כל כך, שבבת אחת היה לי ברור שהוא שייך לממלכת הפיות. הייתי כבר ילד גדול מספיק בשביל לא להאמין בזה, אבל אני זוכר שאמרתי לעצמי: למה לא? ובהתרסה האינפנטילית הזאת היה טמון ההבדל - אותה הרגשה "כאילו העולם כולו שלי". עולם הפיות קיים כי החלטתי להאמין, כפי שכבר ניסח זאת היטב מיכאל אנדה, וזה היה המרד הצנום שלי באותו רגע.

אבל ממלכת הפיות אינה מתקיימת רק בשולי אגמים פסטורליים, היא - או עדיף לומר: המרד שהיא מייצגת - נוכח במעשה הכתיבה, ועל אחת כמה וכמה כשמדובר בכתיבה לילדים. ודאי וודאי כשמדובר בכתיבתה של נורית זרחי. רבות כבר דובר ונכתב על האופן שבו מתבטאת ילדותה הפרטית ביצירתה; על החוץ שמנסה להידחק אל הפנים, על אובדן האב ועל תחושת התלישות. ואילו אני חוזר שוב ושוב אל תהייתה בדבר צריבתה של הבדידות בה. נדרש, כמובן, להפריד בין בדידות לבין לבדות. ב"לבד" ישנם רגעי כוח ואושר ברורים, כמו אותו מקרה שבו החמיצה את ההסעה. אבל הבדידות - "יש אינוחות במילה הזאת," היא כותבת, ואף שניסתה לא להודות בזה, "יש דברים שקשה להחביא."

ונורית אינה מחביאה ואינה מסתירה. אולי זהו המרד הפנימי ב"טוהר האידיאות", באותם כללים הנכפים על אלו שצועדים במרחב הילדות - בין אם יהיה עבורם אדמת

¹ כל הציטוטים מתוך בדידות או ("אפיק", 2019).

טרשים או גן פורח. ולא רק שהיא אינה מחביאה את הבדידות בכתיבתה לילדים, היא מגיבה לה. ממלכת הפיות שלה היא קריאת תיגר מתעתעת על הבדידות שהיא עצמה חשה כילדה, ושעתה, קרוב לשנתה השמונים, היא מנסחת באופן כה מפלח לב.

נורית כותבת את הבדידות ממש כהווייתה, ומתוכה היא יוצרת תגובה סיפורית שיש בה פעולה מרדנית. הילדות והילדים לא ימצאו אצלה נוסחת פלא להפגת הבדידות, המבוגרים לא יגלו מתכון להבנתה. העולם אולי כולו של נורית, אבל היא יודעת שהיא אינה מבינה אותו עד תום וגם אינה מתיימרת לכך. ספרות הילדים שלה מלאה בילדות בודדות, במצבי בדידות נואשים, במרחבים סחופי רוחות של בדידות, ואף שנמצא בסיפורים אלו גם יופי ונחמה ורוגע, שורשי הבדידות אינם נעקרים. הם תמיד חלק מההוויה הסיפורית, ומניעים אותה לכדי תגובה למצב הבלתי אפשרי הזה של היות בודדה בעולם.

אנחנו רוצים לומר לילדים שהם לעולם לא ירגישו בדידות, אבל נורית אף פעם לא אומרת לילדים את מה שרוצים, אלא את מה שקיים ואת מה שיכול להיות בעולם. כיוון שהבדידות קיימת, כאשר פוגשים אותה בספר משהו מהתחושה הבלתי פתירה משתנה, אבל לא במובן הבסיסי של הזדהות, כי אם בהסתת וילון ההסתרה. באחד הספרים היפים ביותר שנכתבו בעברית, אם אמא שלי לא יכולה לאהוב אותי - מי כבר בעולם כולו יצליח בזה?, כותבת נורית על פטוניה החתולה, שבבדידותה האיומה נואשת לשאת חן בעיני אמה. היא מגדילה ומקטינה את עצמה ואף מוחקת את קולה כדי לזכות באהבה. אולם זרחי אינה מבקשת שהילדים יחוו הזדהות עם החתולה הקטנה ומתוך כך יקבלו לגיטימציה למצב שייתכן שהם בעצמם חווים מעת לעת. היא מתעניינת ביצירת תגובה לאותה בדידות, בפירוק מדויק של רכיבי ההרגשה התהומית הזאת ובהפיכתם למאפייני זהות. הדיוק הוא שיוצר את המורכבות הנפשית, וזו נושאת את הילד/ה מעל להזדהות הארצית אל הנשגבות של חשיפת הרגש.

הבדידות אצל זרחי אינה עניין רגעי, חולף, גם אם הסיפור הגיע לסופו הטוב והמרגיע, כמקובל בספרי ילדים. היא אינה מעבירה את הדמויות מסע התגלות שבמהלכו יפשטו את הבדידות מעליהן. הבדידות היא שהובילה אותן לפעול כפי שפעלו - יהיה זה בהומור או במלודרמטיות אפילו - ולא מחכה להן מסר וגם לא תשובה ברורה. אולי משום שגם בבגרותה נורית מוצאת בבדידות אי נחת, ואולי בכלל אי אפשר אחרת. המהלך הזה של חשיפת רגש הבדידות והצגתו בדיוק רב כל כך מנטרל את ההזדהות המוחלטת, ומאפשר לילדים ולילדות לא להניח את עצמם במקום הדמות אלא למקד את החושים (ואולי אף לתהות ממש) בעוצמה העזה של הרגש עצמו. ונורית דוחקת בנו לעשות כך: "דודה מרגלית נפלה אל השלולית, אל תצטערו עליה - נסתדר גם בלעדיה!" אלמנט ההפתעה מייצר הומור, נוכח הסיטואציה והתגובה הלא שגרתית אליה, שלא לפי הכללים. היא מאפשרת לנו להיות ב"ביחד" כיוון שאנו מסתכלים על מרגלית מבחוץ, ובכל זאת, עמוק בתוך השלולית ישנה בדידות שאי אפשר להתעלם ממנה, של אותה דודה כה חסרת חשיבות, שאפילו היעלמותה אינה משנה דבר. שכן הבדידות איננה פיזית, היא לא "להיות לבד", היא מצב נפשי שתלוי באחר ובתגובה שלו אלינו.

כאשר זרחי חושפת את המצב הזה, היא מבטלת את ההסתרה ומורדת בכל החוקים. הבדידות היא אומנם משהו שאנחנו מרגישים, אבל הרגש הזה מתגשם בתוכנו על ידי החוק: פטוניה מרגישה בדידות בגלל התנהגותה של אמה והאופן שבו היא תופסת אותה; תילדה הו, בסיפור האנרגטי צ'יינה, אינה בטוחה מי היא ואולי אינה יודעת כלל איך לחיות, ללא הנחייתו של כובע פלאי; טינקרטנק, הפיה הכבדה, שהפיות הקלילות מבהירות לה שהיא לא מתאימה לעולמן, תוהה אם תוכל להיות חלק מהעולם האנושי, ומגלה שאבא ואמא יצטרכו ללמוד להכיר אותה; אמורי אשיג אטוסה נזקת מבית הספר כיוון שהכוונה שלה אינה עולה בקנה אחד עם זו של העולם והיא נאלצת לפענחו לבדה, ואילו מלכי, הנחושה להיות כוכבת הוליוודית בספר העצוב מלכי מונרו מורדוך, ניצבת מול סביבה שאינה שותפה לנקודת המבט הייחודית לה ולתפיסת העצמי המבדילה אותה מהחברה.

גיבורות וגיבורים רבים בספריה של נורית הם אינדיבידואלים המנפצים ביודעין או שלא, את "טוהר האידיאות", ובדידותם נוצרת אל מול אלה ש"רואים רק מה שמאוד ברור." ² היכולת לראות דווקא את המטושטש, את החסר, את הפנים, מביא את הדמויות הללו לחוויה קיומית של זרות, וחוויה זו הופכת להוויה שלא ניתן לדחות או להתנער ממנה, ממש כפי שאמורי אשיג אטוסה אינה יכולה לקסום את מה שנדרש ממנה בבית הספר או כפי שהדוברת בשיר "כל לילה עולים" רוצה להצטרף אל הילדים הכחולים הרכובים על גבי סוסים פראיים העולים ממצולות הים, ורק בכיה הכחול נוכח צחוקם הופך אותה ל"מתאימה באיזה אופן". אנו נסחפים אחר הדמויות הללו כיוון שהן מעניינות והסיפור שלהן מרתק, מבהיל, מיוחד, אבל הן אינן דמויות הרואיות, הן לא סמלים, כי אם זיקוק של זהות הבדידות. הן צורת המרד שממלכת הפיות של זרחי מקיימת את מול החברה האנושית.

בלילה ההוא שבו קראתי את בדידות או, כשדומייה כבר פשטה בכול, חזרתי שוב ושוב אל הקטע שבו מספרת זרחי על השיעור שמלמדות אותנו הציפורים: "התרחקות מן הצורך ביחס אישי, באינטימיות, בחיבה, בהשתקפות בעיני האחר." והרי כל אלו טומנים בחובם את פוטנציאל הבדידות, שכן הכמיהה האנושית הטבועה בנו להשגת הדברים הללו; מתן תוקף להיותנו חשובים בעולם, למישהו, למישהי, ודאי בתקופת הילדות, מנביט את הבדידות הבלתי נמנעת, שייתכן שלעולם לא תדהה באמת. "היותך קיים בתוך גבולותיך היא עובדה סגורה ומוגמרת," מסכמת נורית, אך אני מעז לומר שמרד הבדידות שהיא מקיימת בספרות הילדים שלה, התגובה המתמדת שהיא מייצרת לה באמצעים מרהיבים כל כך, מאפשרת לילדים ולילדות להרחיב את גבולות עצמם ולזהות בתוך הבדידות המשתקפת למולם באותו מרחב דיוק אינסופי, את המרד הפנימי והפרטי שלהם.

² מתוך: מלכי מונרו מורדוך ("זמורה ביתן", 2010).

שלושה שירים מקצה הילדות אליעז כהן

לנורית,
שמחיה בכל פעם מחדש, בעליית נפשי, את הילד

בדרייב אין

כמו בילדות,
בשאגה המתגלגלת של וייסמילר, כתף
בחה העירם הצעיר.
בקצה הילדות, בסטיישן הכסופה, בדרייב-אין
תל-אביב

בקצה הצוק, מעבר לבושה הגעתי לאפריקה
והייתי לאחד עם ילד הקופים שהייתי
בגן הבגן, אודרכת זקנה לפפה לנו ענפים
טרנזיים, וג'יין שלי הייתה תרצל'ה (שקראתייה ציצל'ה, וקדשתייה בגיל שלש ומחצה
בחפת-מגבת וטבעת של אמי)

עם האוהואוהואו שרקד מן המסך, מעל לראשי הפנתרים
והפילים, והרעיד עד לרכב האדם שלינדו,
שם חקו בחור ובחורה, בתנועות חיתיות ומוזרות
את האנקה ההיא
והלכ שבתוך החזה כבר היה זקן מאד

*

*

שולח יד אל תוך הילדות
ממש חספוס עץ האודרכת הגדול
שהיינו מטפסים ומטרנזים בין ענפיו

שולח יד אל ראש הילד שהייתי
אל שכמותיו
אל גוו
ומלטף

מישהו בקבוץ גלה, בדרך מקרה
שאני יודע לעוף.
מאמצע הגבה צעקתי לו בשלונה שזה
קל מאוד
שגם הוא יכול

מחשבות על אהבה ועל החיים בעקבות ספרות הילדים של נורית זרחי מירי רוזובסקי

1. "בדרך כלל אני אוהבת לשתות בחברה, אמרה חתולאמא, אבל זה כל כך דוחה לשתות עם אלה שאין להם נימוסי שולחן טובים! איזו מין חתולה את, פטוניה? למה את צריכה להיות תמיד גדולה מדי או קטנה מדי?" הלכה החתולה הקטנה למקום אחר, ישבה שם ובכתה: אם חתולאמא שלי לא יכולה לאהוב אותי – מי בעולם כולו יוכל להצליח בזה? בדיוק עבר שם חתול־יועץ. 'טפשונית! מה את בוכה?!' הוא אמר לה, 'לא צריך לוותר על אהבה כל כך מהר!'"

(אם אמא שלי לא יכולה לאהוב אותי – מי כבר בעולם כולו יצליח בזה?)

1.א. אמא

מה אפשר להוסיף על השם המצמית של הסיפור הזה? אז נכון שאחר־כך היא מחפשת אותה ומלקקת אותה מהאוויר. נכון שאחר כך היא אומרת לפטוניה שהיא "הילדה האהובה שלה, החתולה הקטנה הכי מתוקה בעולם", נכון שאחר כך, אחרי שפטוניה אומרת "אבל חשבתי שאת לא אוהבת אותי" היא עונה לה "איזה מחשבות מוזרות יש לך, פטוניה". אבל אולי דווקא התשובה הזו היא לב הכאב.

1.ב. חתול־יועץ

מצד שני החתול היועץ. הוא עובר שם, תמיד במקרה. תמיד הוא קצת מעודד וקצת נוף. "טפשונית, מה את בוכה", הוא חוזר ואומר. הוא מסביר לה שיש כאלה שקשה להם לאהוב ככה ויש כאלה שלא יכולים לאהוב אחרת. והיא מנסה. היא כל כך מנסה לציית לעצות שלו, להיות כזו שאפשר לאהוב. אבל זה לא מצליח. ככה או ככה זה לא מצליח ובסוף היא לא רוצה. לא לנסות. לא להיות. לא להקשיב לעצות בכלל. והיא צודקת. אבל גם הוא צדק. כי הנה – חתולאמא שלה מצאה אותה ואהבה אותה. כלומר אם זו באמת אהבה, אבל זו כבר שאלה אחרת.

1.ג. לא צריך לוותר על אהבה כל כך מהר

אולי זו השאלה האחרת. ואולי אחרת מהאחרת. אולי השאלה היא על מה כן צריך לוותר. מהר או לאט או בכלל. והאם פטוניה עושה טוב כשהיא מוותרת על הקול שלה ועל המילים שלה ועל עצמה בשביל שחתולאמא שלה תוכל למצוא אותה ולאהוב אותה. ואולי השאלה היא אם אפשר או צריך לוותר על אמא. מהר או לאט או בכלל. כי אם אמא שלי לא יכולה לאהוב אותי – מי כבר בעולם כולו יצליח בזה. ומה עושים עם זה.

2. "ואני לעולם לא אסלח/ על אבא שלי, /ואני לעולם לא אשכח, /וכמה זמן שיעבור –

אני אזכור." ("לעולם")

2.א. אבא

"ואיך ביום ההולדת / ריק השולחן מצד אחד. / וכשלומדים לרכב על אופנים – / איך היא תלמד."

2.ב. אלוהים

"אלהים, הרי תכננת את העולם / לפי חוקים מדודים, / והנה יצאה לך ילדה / לא פי תוכנית הילדים."

2.ג. איזון

אבא הוא שיווי המשקל. אלוהים הוא זה שאחראי על שיווי המשקל הזה. על "תוכנית הילדים". אבא הוא געגוע. הוא היש שנעדר. הוא האין שנוכח בהיעדרו. הוא החוסר. החוסר במלוא ממשותו. והיעדרותו, אין לה מילים. ואין לה סוף. היא תימשך לעולם. ואי אפשר לדבר עליה עם זרים כי יש להם בראש דברים אחרים. ואי אפשר לדבר עליה עם אמא שאומרת אנחנו מתגברים. אי אפשר לעשות כלום חוץ מלהחזיק אותה, את ההיעדרות הזאת. להחזיק אותה ככעס, כתביעה, כהבנה שלמה ובוגרת וילדית על תפקידו של האיזון הזה, של האבא הזה שאיננו, של אלוהים הזה שעושה שינויים בלי לחשוב. של הבדידות הזאת כשאין את האיזון. ויש לך רק את עצמך, ילדה. ומה שאת לא שוכחת.

3. ואני יודעת שזה נכון / מה שאמא אומרת, מה שאבא אומר: / אבל איך זה יכול לעזור כשמתחת למיטה יש לי נמר." (הנמר שמתחת למיטה)

3.א. אמא ואבא

שוב השניים האלה, הראשונים, הראשונים. הפעם הם ביחד והם לא פחות נעדרים כשהם ביחד, כלומר הם יותר, כלומר סך החלקים של ההורות הלא קשובה, או של חוויית השקיפות הגדולה הרבה יותר מאחד ועוד אחת שווה שניים, או שלושה. והמשולש הזה אכזרי. כי הם, השניים, הם גם מדברים באותה שפה מבטלת ומשקיפה, והם גם יחד, הם מבטלים יחד ונוטשים יחד. והיחיד שתמיד שם הוא הנמר.

3.ב. נמר

בסיפור "משלי חיות" של חוליו קורטאסר שולחים ילדה לבית קיץ משפחתי שגדל בו נמר. לאט לאט היא לומדת, שם, איך להתנהל עם הנמר הזה, כלומר לא רק איך להתגבר או לחמוק ממנו אלא גם איך לשחרר אותו. ועל מי. אבל הילדה של זרחי פסיבית. שתוקה. בניגוד להורים שלא מפסיקים לדבר. לשחרר אמיתות שחוקות ומבטלות. והיא לא עונה. באף אחד מחמשת בתי השיר היא לא עונה. לא מתווכחת וגם לא מתלוננת. למעשה, היא מפנימה את הדברים המבטלים שלהם. מקבלת אותם כאמת: "ואני יודעת שזה נכון, מה שאמא אומרת, מה שאבא אומר", היא חושבת, בשארית השפה שנשארה לה, והנמר יודע שניצח.

4. "באה המלכה למלך / ואמרה: 'מוזר / חלמתי עליך בלילה שעבר / חיכיתי ולא באת / ובחוץ ירד ערב ונהיה קר / רצייתי לדעת: מה אותך עצר?' / 'אינני יודע', אמר המלך / 'על כך דבר / בלילה חלמתי על ערבות הבר'." (באה המלכה למלך)

4.א. גברים ונשים. ציפייה

הפנייה הזו, הפשוטה לכאורה: רציתי לדעת. השאלה הזו, הפשוטה לכאורה: מה אורך עצר. כאילו שתמיד יש סיבה ויש תשובה לשאלה ואפשר לפעול. להקיש על דלתו ולהיכנס.

4.ב. גברים ונשים. אכזבה

"לילה, על דלת המלך הקישה המלכה / 'שלום, באתי אליך אל תוך החלום / 'לעולם', אמר המלך / 'לא יגע בשנתי זר' / 'אינך מבין', לחשה המלכה, 'דבר.' " (שם)

4.ג. גברים ונשים. ויתור

"שנים רבות ראיתי את האהבה כפתרון צבעוני ויחידי, אבל הים פולט החוצה את הנשים המבוגרות ולא נותר להן אלא לטייל על החוף. החוף יפה, הים יפה, אני אומרת לעצמי, זכרי את הים." (מתוך בדידות או)

5. "מה שנראה לעין / זה רק הקצה הקר, ומה שמתחת למים, זה העיקר." (להתראות באנטארקטיקה)

וזה בעצם מה שלמדתי מנורית זרחי בסופו של דבר. הקצה הזה, הקר, שמעל למים, כמה צפוף בו. כל כך הרבה אנשים שלא רואים. שלא רוצים לראות. שלא יכולים. אנשים חשובים. הכי חשובים. אמא ואבא ומלך. אנשים שמתמשים שימוש רע וריק במילים, בחלומות, בהבטחה. אבל מתחת למים יש אוויר. ומרווח. ואהבה פשוטה. לא צבעונית ולא נואשת. ומבט שמכוון פנימה. כי כל מי שנולד מקבל במתנה פנים. כי "כל אחד צריך לדאוג למישהו חוץ מלעצמו" (להתראות באנטארקטיקה). כי יש, בסופו של דבר, מפגשים של אמת. והיפתחות שאין בה כאב והשפלה ופחד. כי מתחת למים אפשר לזכור את הים. והוא יפה. כי הבדידות כשלעצמה היא לא עלבון, היא אפשרות. כי הילדה תלמד לשחרר את הנמר וההורים לא ידעו לעולם מה זה אומר, והמלכה תפסיק לנסות להיכנס לשווא לחלומות של המלך ותמצא לעצמה את החלומות של עצמה. כי מתחת למים מה שחשוב זה לא למצוא "משהו חזק ומהיר וקני ומכיר", אלא לטוס על "משהו נפלא ומלהיב ודהיר ואהיב" (אמורי אשיג אטוסה). ולזכור שזה העיקר.

מי כבר בעולם כולו יצליח בזה אורין רוזנר

אם אמא שלי לא יכולה לאהוב אותי מי כבר בעולם כולו יצליח בזה? נורית זרחי

אָבֵל הוּא אוֹהֵב אוֹתִי
תִּרְאֵי, אִמָּא, אֵיךְ הוּא מְצַלִּיחַ בְּזֶה
אֵת מִסְתַּכְלֶת? תִּרְאֵי אִמָּא
אֵיךְ הוּא מִסְתַּכֵּל עָלַי
אִמָּא, תִּסְתַּכְלִי
אֵיךְ הוּא אוֹהֵב אוֹתִי
אֵיךְ הוּא מְלַקֵּק אוֹתִי מֵהָאָוִיר
אֵיךְ הוּא טוֹעֵם אוֹתִי מֵהָאוֹר
הוּא רוֹצֵה לְעֲשׂוֹת לִי יְלָדִים, אִמָּא
הוּא רוֹצֵה לְמַלֵּא אֶת הַבֶּטֶן שְׁלִי בְּתִינוּקוֹת
תִּסְתַּכְלִי, אִמָּא
אֵיךְ הַבֶּטֶן שְׁלִי מִתְמַלֵּאת בְּתִינוּקוֹת
שְׂצוּעֵקִים מֵרֵב שֶׁהֵם אוֹהֲבִים אוֹתִי
תִּרְגְּשִׁי אוֹתָם בּוֹעֲטִים, אִמָּא
מֵרֵב אֶהְבֶּה, וְרְאִית
אֵת הַשִּׁירִים שֶׁכָּתַבְתִּי?
אֲנִשִּׁים אוֹהֲבִים אוֹתִי,
הֵם מְלַקְקִים אֶת הַדְּמָעוֹת
מֵהַלְחָיִים שְׁלִי, אִמָּא,
וְלָבָם נְחַמֵּץ
כְּשֶׁאֲנִי מְבַקֶּשֶׁת פְּנִימָה, כְּשֶׁאֲנִי כוֹתֶבֶת
אִמָּא הִיא אִמָּא הִיא אִמָּא,
כִּי אֶפְלוּ הֵם יוֹדְעִים, אִמָּא
שֶׁאִם אֵת לֹא
מָה זֶה מְשֻׁנָּה כְּכֹר
הָעוֹלָם כְּלוֹ?

אוטוביוגרפיה של מזרן עדי שורק

מחווה לאוטוביוגרפיה של דלת לנורית זרחי

בזמן המגפה היא נזכרה במרפסת: בחלונות הגדולים, בעצים המיטיבים, באדניות שבהן שתלה חסה כהבטחה. גם בי היא נזכרה וכיבסה את כיסוי הבד הכחול ופזרה עליי את מיטב הכריות – מהן רכות ומהן קשיחות, בגוני בורדו וירוק. באותו זמן היא נזכרה גם בקריאת הנעורים, כאשר החיים נדמים כדבר שעודנו עומד בפתח הדלת, משתרע, לא מפוענח. ויש לך פנאי לך, ללא מפוענח שיכול לשהות עימך בפתחי משאינך עובדת או אחראית לגורלות של אחרים. לכן היא התפרקה עליי, מזרן אדום דהוי, ספה לשעבר, השעינה כרית והנה, הייתי לה למשטח קסמים שממנו מתבוננים אל החוץ כמתוך מסתור של יופי ושל תעופה.

כך, בימות הסגר הראשון, שבהם פרודות היממה הצטברו אחרת לגמרי, התודעתית לאוטוביוגרפיה של דלת. לא יכולתי להפסיק לקרוא מאחורי גבה, לרוץ עם השורות כל כמה שיכולתי בהתחשב בנסיבות, למצוא מרווח סביב צווארה ובין שערותיה. פיתיתי אותה להישאר ולהמשיך, היטבתי את מגעיי, העמקתי גומחות באזורים מסוימים והטפחתי באזורים אחרים. לעיתים נקטתי מניפולציות קטנות שגרמו לה להסתובב כך שאוכל להיטיב ולקרוא. ודאי תבינו כי נשימתי נעתקה: הנה, סופסוף משהי כותבת בהבנה לדומם, בסקרנות לחלקי הבית, שאותם היא מדובבת בהומור ובעצב. מזרן... לו משהו היה כותב על מזרנים, על נדיבותם, על עדויותיהם לחיים הנוצרים, כלים, מתענגים, מתבעתים – על גורלנו בעת בלותנו, בנושאי זיכרון שתוקים.

"את החוץ אני רואה רק בכוח הסוגסטיה," אני קורא על הדלת מבין הכתפיים המתפרקות, "ממוצא הדרך אני מנסה לנחש את המשכה, הכיוון הוא המנחה אותי. את הפנים אני מכירה היטב. בעצם אני עדה לו... כל האינפורמציה חשופה לפניי, המריבות, הבדידות, השיגוע. אינני יכולה להשתתף, רק להבליט את נוכחותי בכעין מוצא. יש מוצא, לצאת החוצה. וכשהם יוצאים סופסוף, אני נשארת מאחוריהם עם הדי הצעקות, האוויר המתוח והמלים שעדיין רוחפות בחלל החדר. איך עשית את זה? אתה לא רואה? אני רואה, אבל מי יפנה לעדות של דלת?"*

הדי צעקות, כן, גם מזרנים מכירים אותן, לפעמים בקרבה מיוחדת, כאשר הן באות מבפנים ונותרות בגוף; כן, כמה עזרתי לגברתי בלילות נדודים... היכן כל זה משוקע עתה בינינו? אזי שינתה את תנוחתה משכיבה לישיבה, פתחה את המחשב והחלה לכתוב:

"הדלת, על יחסה המיוחד בין פנים וחוץ, מקבלת אצל זרחי מעמד מיוחד של מי שיודעת את המצויים בבית, את תנאי עזיבתם ואת אופני הישארותם. היא האוצרת את ההדים הבלתי ניתנים להצטברות מובנת של כאבי הבית. אמירות של סתם, זעקות

* נורית זרחי, אוטוביוגרפיה של דלת, "אפיק", 2018. עמ' 10.

שבר. נורית זרחי היא שיודעת לפנות אל אותה פאה של בית שאיש לא פנה אליה עד כה, ולהקשיב לעדותה.

כמי שמכירה באופן אינטימי את הבדידות ואף בוחרת בה לא פעם כבמין מבצר ואפילו כבידידת אמת, ישותה הכותבת של זרחי פונה במהלך הספר לדמויות נוספות שכמו הדלת עצמה, אינן פוסעות החוצה, אלא מעידות על יחס אינטנסיבי לעולם מתוך הפנים, מתוך ההתבודדות. היא פונה אל אמילי דיקנסון בבית אביה שבעיירה הכפרית הסגופה בצפון אמריקה, לרוזה לוקסמבורג הקשובה לרחשי הטבע ולקשיים האנושיים בתא כלאה בגרמניה, אל מרסל פרוסט שקפא במרחב על מנת לפנות מקום לזמן, ופעם נוספת ביצירתה היא פונה אל דבורה בארון שלא עזבה את מיטתה, כמין אלגוריה דאובה לסכסוכיה של אישה כותבת".

האם לאמילי דיקנסון היה מזרן אהוב שעליו קראה? האם מזרן הכלא של רוזה האדומה היטיב עימה או דווקא שיתף פעולה עם סוהר קהוי לב (גם מזרנים, עליי לומר בכנות, יודעים להתאכזר)? האם פרוסט הטמיע דמעות במזרנו? האם המזרן יכול היה לגודש העצב של דבורה בארון? לפתע נעה עליי גברתי בהתרגשות ותיקנה את יציבתה:

"אזי, מגלה זרחי שושלת משוררות הודיות ויפניות מימי הביניים שמעניקות לנו יחס שלא שיערנו. משוררות מפתן, יפהפיות לשעבר שסולקו מן הארמונות והפכו לנזירות מקבצות משוטטות, נטולות מורא ובעלות כתב. ביניהן המשוררות מיטא וללה. גם ספר פריית של איזומי שיקיבו עולה, מזכיר סוגות שנכתבות קרוב לגוף והרחק מן המסעות הגדולים. זרחי מתרגמת אותן במחווה מרגשת של קרבה. האם בזכות המשוררות הללו היא נזכרת באורח מתעתע ("כבמין סכיזופרניה") בקרובים עתיקים אחרים: במאראנוס, אנוסי ספרד, שכמו זרחי עצמה היו להם יחסים מורכבים בין חוץ ופנים? אילו מסעות מתרחשים בדלתיים הסגורות שאוספת זרחי, כמה כמיהות, ארצות, היסטוריות אנו פוגשים? הספרון הזה מרגש במיוחד בימים הללו שאיננו יוצאים מן הבית, שכובים על מזרן ישן ואהוב במרפסת ומגלים מחדש את הקריאה עצמה כמין דלת, שער יציאה..."

היא ציינה אותי, קפצו החלקיקים בגופי שהתמתח ורפה בנחת של אהובים שקיבלו הכרה. ואילו היא סגרה את המחשב, הניחה אותו בסמוך לספר הזעיר אך הגדוש של נורית זרחי, הסתובבה על צידה, שיקעה עצמה בצורה מצומצמת ועמוקה יותר בגופי המרוכך, והתבוננה בעלי העץ המושיט את עלעליו המדנדנים ברוח, ידידנו הירוק המיטיב.

על שני שירים של נורית זרחי מירון ח. איזקסון

נניח

נניח שבמרכז העץ יש עץ
ובמרכז הבית בית
ויושבת שם צפור אלמת
מחכה, מי יתן לה קול.

יתן לה אמצע, דפן
מי זה שקולו נוטף
מקצה אגודליו?

יש להודות
העולם הוא נטול עצם,
בעץ אין עץ,
בבית אין בית,
ואגוזי בכי מצטחקים
למרגלותיו.

נורית זרחי היא תופעה ספרותית מקסימה. הקסם השירי משוחח מתוכה מפני שהוא מיוחד לה. ישנם עושי נפלאות נוספים, לא רבים, בשירה העברית, אבל לה יש את נשף הקסמים העצמי שלה. היא גם מקסימה את נפש קוראיה, אשר עוברים בשדות שירתה ושומעים מתודעתם ומגופם, שבשדות זרחי העונות מיוחדות. על יצירתה בכלל ועל שירתה בפרט אני מתפתה לכתוב עוד ועוד, אבל בחרתי לומר מילים לא רבות על שניים משיריה. את הערכתי העמוקה והכוללת ליצירתה זכיתי לבטא לאחרונה כשהייתי בראש הוועדה שזכתה אותה בפרס ישראל לספרות. שתי חברותיי לוועדה, חשובות ומעולות, היו פרופ' תמי סוברן ופרופ' חנה סוקר שווגר. עניין זה גורם לי סיפוק ושמחה.

את השיר "נניח" בחרתי גם מפני ישירותו המחשבתית. זרחי שואפת (לדעתי גם במודע וגם לא במודע כבכל אמנות חשובה) לשורר את עומק התוכן עצמו. במובן זה היא אחד הסמנים החשובים והעיקריים של שירת התוכן והעניין. בעיני עמדה זאת חיונית לשירה בעלת ערך. אין די ב"הדהמת" הקורא באמצעות ביטוי מדמה או מטאפורי כדי ששיר יחשב לטוב. "ראוי" ששיר גם ינגן תוכן תודעתי מסוים ובצורה מסוימת. הכותרת של השיר "נניח" מזמנת אותנו לכאורה לעולם ההשערות, הטענות וההנחות. אותו אופק מתמטי, פילוסופי ורוחני. אנו מניחים דברים ללא הרף על

שולחן המחשבה שלנו והנחות אלה מייסדות את התנהגותנו האנושית, בין שנודה בכך ובין שנכחיש. מילים נוספות בשיר מבשרות גם הן את חומרי התוכן: מרכז, אמצע, דופן, יש להודות, נטול עצם. נוצרת כאן קרבה רגשית ותבונית עזה בין הנחה במובן חזקה מחשבתית, לבין הנחה במובן של הנחת דבר במקום מסוים.

השיר נפתח בהנחה חיובית, אשר לפיה לכל מקום וחפץ יש חומר מרכזי המזהה אותו, אולי אפילו מקיים אותו; מעין אטום מוגדל. מייד אחר-כך מסתבר שהנחה זאת מוגבלת מאוד כיוון שאינה מבטיחה כמעט דבר משמעותי. הבית השלישי כבר מסיק את ההנחה ההפוכה: "בעץ אין עץ, בבית אין בית". והסיבה היסודית לכל החוסר הזה היא: "יש להודות / העולם הוא נטול עצם", טענה הגותית-מדעית הניתנת לפירושים שונים. למשל להפשטה מוחלטת של הטבע, אשר אינה מקבלת כל מציאות חומרית. או לטענה מתונה יותר, לפיה אכן יש חומר פיזי בעולם אבל הוא אינו המאפיין את העצמים. ייתכן שמדובר בחומר כולל (אולי היולי) אשר אינו נפרם ואינו מגוון, אלא מצוי בטבעו הקבוע בכל חפץ שישנו.

ובתוך הדיון ההגותי הזה ישנה "צפור אלמת", ישנו "קול נוטף", ישנם "אגוזי בכי מצטחקים". הם אלה שחורגים מהחשובים המפורטים כאן, הם פעמי השירה, מרדני החומר, הכואבים והמשחקים עצמנו. אין בשיר זה ולו מעצור שירי אחד, אשר תוקע אותנו באפיסת כוחות, או מנתק את חוטי הפיוט. אנו נטענים במעמקי ההגות ונותרים בפלא השיר.

השיר השני הוא "נפש קטנה". משום מה הוא מזכיר לי במידת מה את תחושת התפילה "אחות קטנה" אשר נוהגים לקרוא לפני כניסת ראש השנה. כאן נפרצים כל הגבולות הגיאוגרפיים והתחושתיים וזאת דווקא מתוך העיסוק בנפש "קטנה". מפני שהיא נפשית, קטנותה נמדדת בערכים שונים לגמרי. היא מתמלאת במעשי בעליה ובאירועי טבע שונים. היא גם מערערת את מידות הזמן מפני שהיא "עצומת חושך" – גם עצומת עיניים בחשיכה וגם עצומה – גדולה כמו קצווי החושך. האור שיגיע אומנם יאחר, אבל האיחור מסתבר להיות שעה מוקדמת מאוד "לפני הילדות". מהי נפש זאת? ביטוי מצומצם של האדם? מרכז חולשות המנסה להתמודד עם קשיי העולם מעבר ליכולתו? מצבור של תחושות ומעשים אנושיים המופקים על-ידי בעלי הנפש? מהות אנרגטית החבויה באדמה ובחושך?

שיר אינו אמור להגיע לידי הכרעה, כמעט ש"אסור" לו לשאוף לכך. הנפש הרזה, השבירה והעמידה מקשיבה לפנייתה של הדוברת ואינה מתימרת לענות. כמו "כנפי פרפרים" או "פריחת אפונה", הנפש הזאת פשוטה ומדהימה, סודית וטבעית. אין לדעת אם המשוררת עוסקת בנפש בהיותן מהות אחת, או שכל אחת מהשתיים שומרת, לפחות לכאורה, על עצמאותה הישותית. זרחי מרבה להרכיב יחד את התוכן העמוק ואת פריצותיו לעבר השובבות, הכאוס ואפילו יופייה של השטות. כפי שבפזיקה החומר האפל אינו יכול להימדד, אבל קשה מאוד להסביר את היקום בלעדיו, כך בשירת הקסם של זרחי משמיעים קולות הגיוניים את ההמונים, שבקושי ניתן לראותם, ואולי הם עצמם אינם בטוחים בנוכחותם בעולם.

נפש קטנה

נפש קטנה, קן שהגוזלים נושרים
מבעד קרעיו, אחד, אחד, לארץ.
אני יודעת את סודך –
עם הקסדה הגדולה ממדוטיך את מתמצבת
כאלו את חמושה.

אני ממלאה לך אותה במה שאני חומסת
מכל הבא ליד, מזרח ומערב,
וחבות ארעיות ככנפי פרפרים או פריחת אפונה,
ובשורות שטובי המחזות קדחו בתעופה עורת כעטלפי לילה.

חפרפרת, נפש עצומת חשך,
אני שולחת לך אור בשירות,
שמגיעות תמיד מאחר מדי –
שעה לפני הילדות.

שירים לנורית
גילי חיימוביץ'

להניח

נורית, את שוב מוחקת את המחוק
מודאה הריגה
כדי לדעת שהיית.
אין כלום מלבד ישות
ואין מי שיתפס אותה.
בנורמליות המיאשת של היומיום
את נאלצת לקדש אותה
כדי להשמר מהלא קים.

אולי תדעי
היכן להניח צער
איך כורכים משי בפלסטיק
איך נחנקים בלי להעלות גרה.
אולי דוקא אצלך הוא מופז לפני שטובע
בין קלידי הפסנתר של אמא.

רציתי ללכת למקום פתוח
להחזיק לך גלובוס
לנגס בתפוח הדעת ולרוץ לספר לך.
תמשיכי להיות שם ופה נורית
כי גם כשהכזיב
ידעת שיש עדן,
גם כששב והכזיב,
ידעת שנוע ינוע.

התחרה

לנורית הייתה תחרה
ממלים
והיא הייתה הכי יפה לה.
בכל פעם שפכרה ידיה
נהייתה לה עוד
כמו טוטה זקה.
אבל בבקרה, כשעוץ-לי-גוץ-לי עזב,
עזב גם ההדר,
נותרה אשה הדרה עם חסרונותיה.
בערב הדמדומים נתארכו,
נשמע אך מואזין נביחות כלבתה.
לבדידות בטנה כפולה, חיצונית וחבויה
ועוד קסמים רבים לה,
שיפרחו רק שמה.
אם תעזוב אותם
כמה זמן יקח עד שנגלה, בדיעבד,
מה רקחה עם קורותיה?
ואף יותר,
מה פרם אותם?

שירים רוזה ג'מאלי מאנגלית: גילי חיימוביץ'

רוזה ג'מאלי, משוררת ומתרגמת אירנית ידועה בת זמננו, נחשבת לאחת המשוררות החשובות והחתרניות בשירת אירן של היום, שלאחר המהפכה. הוציאה שמונה ספרי שירה שזכו לשבחי הביקורת. מתוכם היא מתרגמת את עצמה לאנגלית. שיריה התפרסמו ברחבי העולם ותורגמו גם לצרפתית, גרמנית, שוודית, טורקית, איטלקית, הולנדית ואספרנטו. היא עצמה תרגמה מאנגלית לפרסית את גדולי המשוררים האנגלופילים כגון ויליאם באטלר ייטס, סילביה פלאת', טד יוז, הנרי וודסוורת' לונגפלד, לואיז גליק, אלן גינבורג, אדריאן ריץ' ובראש ובראשונה את ויליאם שייקספיר. ג'מאלי תרגמה אף מספר משוררים ישראלים כגון ספר של אמיר אור ומשיריה של גילי חיימוביץ'. נוסף על כך כתבה מחזות וספרי מסות וביקורות על ספרות.

הדייר היחידי בבית הזה הוא ג'ן עגמומי

אני נעולה בפנים אכל הורידים שלי זורמים החוצה
הזכרון שלי שהמרו עליו
עכשו מצע למכירה

זה היה ג'בר
פבד
על שמורותי

לא, זה לא יגמר
כל המראות משקפות לי את אותו הדבר
את הדלת הנעולה
האבן שנופלת
נטושה ויחפה
היום אינו אלא פני השטח!

הזכרון הזה המפרך
הנתז של המלח
על אותו כיוור גדול

הימים חולים
נטלת ממני את הדפוק
ואני
איני אלא זכרון שמחבר לך אל הורידים

בעיפות
הם שם בתפיים מתריעים
במלוא הכח
אבל אני חרשת!

הדיר היחידי בבית הזה אינו אלא ג'ן עגמומי

טהרן, עיר שחמט

אתה רואה את העיר שג'רדמה לה אצלי בתוך הורידים
כמו רשת חוטים אפלה היא פזורה לי על המוח
כאלו רמסה מקטעים מזכרוני.
הכל היה משלם בבקר
חוץ מהכלב שכמו כלב שמירה לא מפסיק להדחף לי בין העפעפים
אבל בנדאי הכל היה משלם בבקר.
אותות, אותות וטפילים המטירו על לונן הטלויזיה!
טהרן,

כמו סדין לכן, מתעפשת על כבסים תלויים
ועדין, הכל משלם,
גלים נעים סביב לי;

החם העלוב הזה, החורף, החושני של מזג האויר.
אני הנהגת היחידה שפונה אל הכבישים המהירים
מעקי הבטיחות כמו קוים מקבילים, שומרים על כלנו יחד
האם הפניה הזו היא אל הנצח?
חסר בכרזל ומינרלים,

כספית מהירה כמו מות מטילה צלה עכשו על מסגרת השלחן
הטמפרטורות בדיוק ירדו!
טהרן העיר שבירידי נרדמה לה!
מעקי הבטיחות מרדימים אותנו,
מחוץ למסגרת נותרו חרבות העיר.
סימט את ארוחת הבקר?
שנצא מהפניה ימינה?

מְנַסֶּרֶת הַזְכוּכִית סוֹכְכֶת וְסוֹכְכֶת אֶל תוֹךְ הַרוּחַ
כְּמוֹ שֶׁפְתִינּוּ הַחֲרוּבוֹת, וּלְבוֹשֵׁינוּ מִסְתַּחֲרָרִים בְּאוֹר
כְּשֶׁאֲנִי מִתְבוֹנֵנֶת הַיָּדִים שְׁלִי הוֹפְכוֹת חֲדוּדִין חֲדוּדִין
לוּחַ הַשְׁחֵמֵט שֶׁיִצְרָתָהּ
עִם כָּל גּוֹפּוֹתֵיו הַמֵּתוֹת,
גּוֹלֵשׁ הַלְּאָה מֵעַל מַיִם עַל גְּבֵי הַמַּיִם שֶׁל הַמְטְרוֹפּוֹלִין.

שזיף בוסרי

אֲנִי שְׁזִיף בְּסָרִי
הִנֵּה אֶךְ הַכְּרָחִי
שֶׁאֲוֹלֵד רַק בְּכָדִי לִהְיוֹת לְטַעַם

שירים אורית גידלי*

עגורים

היא מְטִילֶת עִם בְּעֵלָה בְּשִׁמּוֹרֶת הַחוּלָה.
הַיָּלָדִים רְצִים קְדִימָה.
היא מִסְתַּכֶּלֶת אֶל הָעֲגוּרִים.
היא אוֹמֶרֶת:
כְּשֶׁאֲהִיָּה צְפוּרָה אֲמוֹת בְּאֲמִצֵּעַ תְּעוּפָה.
הוא צוֹחֵק בְּתִשׁוּבָה.
היא לֹא יוֹדַעַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת.
נִדְמָה לָּהּ שְׁזוֹ דָּרְכוּ לוֹמֵר – יָפָה שְׁלִי, נִמְלָצָת,
לֹא תִמּוֹתִי אֶף פַּעַם.
כְּשֶׁזֶה יָבוֹא הִיא לֹא תִמּוֹת. לֹא בְּהִתְחַלָּה.
הַבוֹשָׁה תְּרוֹקֵן מִמְּנָה אֶת הָאֲשֶׁר הִתְקַף אַחֲרֵי הִתְקַף כְּמוֹ בְּרִפְלֶקֶס הַקָּאָה,
אִיפֹה הִתְרַחֵץ אַחֲרֵי מַעֲשֵׂה, בְּאִיזוֹ עִיר נִפְגָּשׁוּ, הָאֵם הוּא חוֹשֵׁב עָלֶיהָ,
הִיא לֹא תִשָּׂאֵל, אֲבָל דּוֹקָא בְּגִלְלָה זֶה לֹא תִגְמַל מִהַתְשׁוּבָה.
לְעֵתִים רַחֲוִקוֹת הִיא תִבְכֶּה.
תְּרוּץ קִילוּמֶטְרִים, תִּשְׁתֶּה מִיֵּצִים, דְּבָרִים מְסֻבְּכִים. כָּל כֶּךָ מְבַלְבֶּלֶת תִּהְיֶה
עַד שֶׁלֹּא תִזְכֹּר מָה הִיא לֹא יִכּוֹלָה.
הַיָּמִים יַעֲבִרוּ.
אֵין טַעַם לְשִׁקֵּר,
הִיא תִשָּׂאֵר חֲשֻׁדָּנִית.
מִנְמָסֶת כְּלָפִי הַהוֹנָה.

בְּעֵלָה לֹא יִתְאַמֵּץ לְהַחְזִיר אוֹתָהּ,
אוֹלֵי מֶרֶב בְּהִלָּה.
הִיא תַעֲבֵר בְּמִסְדָּרוֹן,
הִיא תִבְיֵט בּוֹ חוֹמֵק מִמְּנָה.
הִיא תִרְקִיד אֶת הַפֶּה מִסְבִּיב לְשִׁתִּיקָה.
כְּשֶׁיִשָּׂאֵלוּ אוֹתָהּ מָה שְׁלוֹמָה הִיא תִגִּיד:
אֲנִי אָדָם שֶׁמַּח בְּתִקּוּפָה עֲצוּבָה.

* מתוך הספר תאומים שיראה אור בקרוב בהוצאת "מקום לשירה".

או:

את מה שיש לאהבה ללמד אותי
היא מלמדת בלי אהבה.
יהיו לה נסווחים כאלה.

יום אחד בלי להסביר היא תקום ותצא מן הבית,
יהיה דחוף לה לראות להקות דוחפות את האור.
חצי שמורה היא תחצה אבל כלום היא לא תמצא.
אין עגורים יגידו לה. אין ולא יהיו השנה.
מה זאת אומרת היא תתעצבן,
אבל הדרך לפה היתה ארכה,
אין עגורים גברת מה בדיוק את רוצה,
אבל הנסיעה והפקקים וההשתדלות והפיח
שנים על גבי שנים,
תקרא לאחראי לכאן,
תקרא בבקשה למישהו,
ואין אין עגורים,
רק אדמת כבול ריקה,
והיא תחניק את הקול
ותחזר אל האוטו
במקום להקים צעקה,
איך יכלה להבעיר את הקרקע,
אדמה יבשה ודליקה,
באף אחד היא לא מוכנה לפגע
לא חושבת שזו זכותה,
ובסוף יצא שהיא מתה, היא כלומר אני, כלומר, לאט אבל בסוף כן,
אין טעם לשקר.

חשבון

אנחנו יוצאים למכלת.
אתה לובש את הגופייה הקצרה,
זו שלבשת פעם,
לפני החרף הרע.
אני מתאימה את צעדי לצעדך.
ממעטת לצחק, אבל מקשיבה
כשאתה מדבר.

מה כבר קרה.
היתה אשה בחיף,
עברה.
כמו שפעת,
כמו חם גבוה,
לא משאיר סימנים.

אנחנו מגיעים.
מי לגלידה מי לבשר,
אתה נעלם ופתאום מגיח מבעד לאיזה מעבר -

כתפים שריריות, לבנות,
לשבריר שניה אני לא מזהה
מיהו הגבר הזה,

אבל
גופי מהיר ממני,
מנתר רחב אליך.
העדויות החשובות עלי נתנות לי בהעדרי.

אתה זוכר?
כשהתחתנו לא הסכמתי לומר
שנה היום המאשר בחיי.
אמרתי,
יהיו הרבה ימים.

איך לספר את היום הזה?
אני עומדת אתך בקפה
עוברת על החשבון.
אתה לוקח את השקיות הכבדות מתוך ידי.
יש לנו גלידה.
אני לא יודעת מה יעלה בגורלנו.
נראה לי שאני נשארת.
היו כמה שעות היום,
לא חשבת עליה בכלל.
אני מקנה שאסכים לסלח
ולא רק להעמיד פנים שאני מסכימה.
בינתיים אנחנו מאיצים את צעדינו.

הגלידה כבר נמסה.
ידעת שיקאב לי.
זה לא עצר אותך.
זה יום מאשר בחיי.
מי יודע מה יעלה בגורלנו.

הזוהר הצפוני

אנחנו נראה את הזוהר הצפוני, אמרה לו.
חכה אתי. איסלנד תתכסה באפלה.
אנחנו ננחת ונשכר רכב וננהג ארבע שעות בלי
עצירה. לא נרגיש.
הוא הביט בה.
לאט פער עצמו אל ההבנה
שהים שעליהם לחצות עוד לא התחיל להקות.

יכלתי לראות את הראות שלו מתרוממות.
כמעט בהתאמה לשלה, אולי הפרש של עשירית השניה,
היה מאחר מדי לתקן.
אבל אני זוכרת לחצץ את הסלע,
ליבשות את הלכה,
לשני האנשים האלה שנפרדים עכשו אחרי עשרים שנה ביחד
אני זוכרת להם את סלון הבית.
אני זוכרת איך קמו.
העור הלכן שלהם האיר את עצמו.
אני זוכרת את הנורה הצהבה שהבהבה מאחוריהם במסדרון.

הרצליה פיתוח שני הררי

מבין כל הדברים שלא עשיתי, העובדה שמעולם לא עבדתי בהייטק היא אחת
הבולטות, והיא רודפת אחריי כמו מחזור דחוי, בלתי נלאית כמו מחשבות על זקנה.
ולא שאי פעם היה לי חשק מיוחד להיות חלק מהתעשייה או לתרום לה מהידע שאין
לי, ועם זאת, בנסיעות בכבישים הראשיים, כשאני חולפת על פני הבניינים המהודרים,
מחופי הזכוכיות המתנצנצות בשמש, שבערב הופכות לחורי הצצה לחללים מוארים
המאוישים על ידי עובדים נמרצים, כי יש גם כאלה והם לא מעטים, אני שואלת את
עצמי מה הם עושים שם כל השעות וכל הימים ואומרת לעצמי שאני חייבת לגשת
ולברר את העניין מקרוב.

והנה הובא לידיעתי שבמרכז הפיתוח בהרצליה פיתוח עמלים על פיתוח של משהו
חדש שישנה הכול.

פרסמו מודעה: דרושים עובדים, ושילבו אותיות בלועזית בצירופים שלא אומרים
לי דבר.

שלחתי קורות חיים של מישהו אחר והתייצבתי לריאיון כמועמדת לגיטימית מן
המניין והשורה הראשונה.

שאלו אותי מה היכולות שלך, כרגע זה סוד, ענית, תגלו רק אחרי שאתקבל
לעבודה ושווה לחכות.

עשו לי פרצוף של אין לנו את כל היום ושאלו מה לגבי כישורים ומיומנויות.
ענית כנ"ל והתקבלתי.

נתנו לי שולחן נתנו לי מחשב נתנו לי טלפון נייד.

נתנו לי משכורת וימי מחלה וימי חופשה וימי כף.

נתנו לי כרטיס של שירות הסעדה תלוי בקפיץ על קליפס.

נתנו לי קרן פנסיה, קרן השתלמות, קופת גמל, ביטוח בריאות, ביטוח סיעודי,
ביטוח רכב.

נתנו לי רכב.

נתנו לי דלקן.

נתנו מינוי לחדר כושר.

בראש השנה ובפסח ייתנו לי מתנה.

נתנו גישה חופשית למכונת הקפה.

נתנו כיסא עם ריפוד באופן ספייס בלי נוף לים.

נתנו לי תפקיד.

נתנו לי אופק.

השארתי בבית פתק: אמא בעבודה נתראה מתישהו בעתיד.

ביום ראשון בבוקר נכנסתי לאוטו שלי החדש עם המדבקה ונסעתי להרצליה פיתוח. שמתי פודקאסט בנושא מעצים ותוך כדי זחילה בפקקים התאפרתי. ברמזורים הסתכלתי מלפניי מאחוריי ומצדדי וראיתי שכולם במכוניות שלהם כבר עסוקים מאוד בדברים, ואמרתי לעצמי, תוך כמה ימים גם לי יהיה למי לשלוח מייילים ברמזורים, אולי אפילו לנהל שיחות ועידה, והמחשבה הזו מילאה אותי תקווה וביטחון תעסוקתי. ניסיתי להיזכר אם יש בקומה שלנו פינת עישון, שלטים של חדר ישיבות מטבחון שירותים, זכרתי שראיתי אבל את זה הנחמד שמצוירים עליו סיגריה ועשן בלי קו אלכסוני לא זכרתי שראיתי ולרגע שמחתי נו אולי זו הזדמנות להפסיק לעשן זה לא יהיה כל כך קשה כי ממילא אני אהיה שקועה בעבודה כל היום ואז בהפסקת הצהריים כשארד למטה ואצא החוצה במקום ללכת לאכול עם כולם אדליק אחת אחרי השנייה ברצף אבל מה יהיה אם יזמינו טייק אוויי לאופן ספייס? ורשמתי לעצמי ביומן תזכורת לבדוק אם יש גלאי עשן בשירותי הנשים.

החניה שלי חיכתה רק לי והרגשתי חשובה ובעלת ערך כשהחלקתי לתוכה ברורר מושלם. אומנם היא הייתה רחוקה מהמעלית, דבר שכשהתברר לי, פגם במידה ניכרת בתחושת החשיבות שלי עד שבבת אחת היא כמעט נעלמה כלא הייתה, וקיווייתי מאוד שאף אחד מהחברה וגרוע מזה מהקומה, לא צופה בי מהצד מתרוקנת מאוויר, ועשיתי את הדרך הארוכה הכי מהר שיכולתי, וזה לא דבר של מה בכך על עקבים. במעלית לחצתי על הכפתור לקומה תשע ועד קומה חמש התלבטתי אם לחבר את הקליפס לחגורת המכנסים או לכיס של הז'קט, ומכיוון שלא הצלחתי להכריע השארתי אותו בתיק עד שאקבל הוראות ספציפיות או לחלופין אראה מה נהוג. מקומה חמש עד תשע התאמנתי מול הראי בהבעות פנים שמקרינות ניסיון רב תחומי ופתאום נשמע צלצול דינג דונג ודלת המעלית נפתחה. יצאתי ממנה ברגל ימין, אני לא מטומטמת. בדרך לשולחן שלי דפקתי חיוכים לכל הכיוונים, כדאי להיות בסדר עם כולם, לפחות בהתחלה, ומייד הדלקתי את המחשב. בזמן שעברתי על המייל שנשלח אליי עם משימות יעדים מטרות ברכות על הצטרפותי לחברה, קלטתי תנועה אנושית גורפת לכיוון פינת הקפה. הם בטח גם יוצאים לעשן החירות אמרתי לעצמי, והלכתי לראות מה העניינים. כולם עמדו סביב מכונת הקפה ודיברו מהר במשפטים קצרים שאלות קצרות ותשובות קצרות ואמרו דברים בקשר לשיבה באחת עשרה. אמרתי היי ושמתי לב שהקליפס תלוי להם על המכנסים. כמה מהם גם שיחקו בקפיץ בזמן שהם דיברו, מתחו ושחררו מתחו ושחררו. לכולם כבר הייתה מוכנה קפסולה ביד, וכל אחד בתורו השחיל אותה לתוך המכונה שעשתה טררר או טררר טררר או טררר טררר, בהתאם לסוג הקפה שנבחר. שאלתי מישהי שדווקא לא שיחקה בקפיץ תגידי, איפה פה לוקחים קפסולות והיא ענתה לי אהלן, משם, והצביעה על קערה ענקית שמתוכה התרוממה גבעה של קפסולות באיזה עשרה צבעים שונים שכבר עכשיו הלחיצו אותי, כי אני אף פעם לא יודעת מה לבחור, ולא רק קפסולות. מחלקי השיחות ששמעתי הצלחתי להבין שהשיבה באחת עשרה היא משהו רציני, עובדה שכמעט כולם בחרו בקפה שעושה רק טררר

אחד וחזרו מייד לשולחן שלהם, אז גם אני כשהגיע תורי לקחתי אספרסו קצר שיצא בטרטור קצר מתוך קפסולה אדומה שבחרתי בעיניים עצומות.

יצא שפעם הייתי ברמנית כבר חשוך ונחשב. התקבלתי לעבודה על סמך מראה מצודד ומחסור בכוח אדם. היו לי בגדים שחורים צמודים כמקובל בענף ויכולת לנהל שיחות על שום דבר, ובמשך כל החודשים שעבדתי שם הצלחתי איכשהו להסתיר את העובדה שאני גרועה בלפתוח פקקים של בירה. למי ששאל, הייתי לפעמים אומרת שנגמרו לנו הבקבוקים ונשאר רק מהחבית, עם זה לא הייתה לי שום בעיה. רוב האנשים לא אכפת להם. הם רק רוצים לשתות משהו ושיגיע מהר. גם לי לא היה אכפת, מכלום. כל כך לא היה לי אכפת, שיום אחד שפכתי לעצמי קנקן מים רותחים על היד כדי לצאת מוקדם. בקופת חולים שמו לי תחבושת ומשם הלכתי הביתה. אבל רוב הזמן נשארתי משמרות שלמות וקיבלתי טיפים שמנים למרות שהייתי מאוד רוזה. היו גם הפסקות. הן לא היו מוגדרות, חמש דקות, עשר דקות, אבל היה ברור לכולם שאורך ההפסקה נקבע על פי הזמן שלוקח לגמור סיגריה. אני לא מטומטמת. עברתי לעשן איב מאה עשרים.

הישיבה באחת עשרה התחילה רק באחת עשרה ועשרים כי היו בעיות עם המקרן. היה מישהו שהציע לעשות ריסטארט למחשב ואני רציתי להגיד לו וואו, לא פלא שאתה בהייטק, אבל במקום זה שתיתי המון מים כדי שלא ייראה מוזר שאני קמה פתאום ויוצאת. בסוף קראו מהמרתף לאיש IT שניתק וחיבר כל מיני חוטים, ובדיוק כשחזרתי מהשירותים המצגת עלתה והישיבה התחילה. ככל שהתקדמו השקופיות על המסך הבנתי שאנחנו במצב מצוין. הפיתוח עולה יפה ומהר מהצפוי, התוצאות נראות מבטיחות, משקיעים פוטנציאליים מביעים עניין וכל זאת בזכות העבודה הקשה שנתנו בחודשים האחרונים. כשכולם אמרו אדיר וכל הכבוד הרגשתי גאווה גדולה וסיפוק ואמרתי הנה בבקשה, היה שווה להשקיע, עם כאלה הישגים בטח תכף יסדרו לי רילוקיישן, ובינתיים סידרו לי לנסח הודעה לעיתונות בלשון מאופקת ומינימום פרטים מפחד מתחרים ועין הרע.

הגיעה שעת ארוחת הצהריים. בזה אחר זה העפילו לקומה התשיעית שליחים עם קסדות ושקיות נייר וכולם אכלו את הנודלסים והסלטים שלהם מול המחשב וברחבי האופן ספייס התפשט ניחוח של צ'ילי מתוק וטונה. דווקא נחמד באופן ספייס. אפשר לשוטט בו חופשי במסווה של חיפוש אחר מהדק וזה באמת מה שעשיתי עד ארבע ורבע בערך. מדי פעם חזרתי למחשב שלי, כתבתי מילה, מחקתי מילה, נשכתי דיסק און קי כדי להיראות מתרכות והמשכתי לשוטט. תגידי, שאלתי את ההיא מהקפסולות כשעברתי ליד השולחן שלה, שמלבד מחשב ומקלדת היו מונחים עליו גם בובה קטנה של חתול מעיסת נייר וקופסת אורביט וספל רב פעמי של ארומה, אף אחד לא מעשן פה? והיא הרימה את הראש מהמסך ואמרה נסענו כל הצוות בקיץ לסלובקיה לסדנת גמילה מהתמכרויות, אז לא. אמרתי לה וואללה, פשוט וואללה, והיא חייכה ותפסה בין שתי אצבעות נבט שנשאר לה בסלט מהצהריים, ניצרה אותו מהרוטב ודחפה אותו לפה ואמרה לגמרי.

שירים לי ממן

איך לחיות עם חרטה

כמו שמכינים פאי לימון:
קדם יש לאפות את הבסיס.
רצוי בשעת לילה, בטמפרטורת הגוף.
מדריכי יוגה אונגלין יורו לך: "התרכזי בהוזה,
גורי בתוך הרגע." אל תתפתה. הרגע אינו
צופן דבר.
החמיצות כבר תגיע מעצמה.

בינתיים הכיני את צפוי המרנג:
חלמון נא כזכרון שלא הבשיל לכדי הוזה
יקציף בקצות שפתך כל אימת שנטית המלים
תרכן כלפי העבר.

לכסוף, דקות ויבשות,
יפרפרו כנפי הפרגמנט
מחו הכל.

כעת שובי למטבח, לדחיסות הארונות המתפקעים.
אינך צריכה אפילו לנעץ קיסם באמצע,
לבדק האם התוך הרך
כבר נקרש בך.
הוא לא

מתי כבר מגיעה השעה שבה אימא יכולה

לשלומית

לפתח את היין, להדליק
את הסיגריות, לטרוק את דלתות
הבית, המקרר, לקלל, לשים ראש, לרצות רך
את מה שהיא רוצה, לא להתאפק, לא לאסר

לפני כמה שנים הזמינו אותנו בשבת בבוקר למסיבת יום הולדת בדירה משופצת בדרום העיר והיה גם כיבוד לטבעונים כשזה עוד היה עניין של אנשים נחמדים שלא רוצים להציק לחיות. דיברו שם על ספרים ובינה מלאכותית, והחברה של זה שחגג הציעה לכל מי שנכנס קמפרי ומיץ תפוזים סחוט ואמרה הרבה פעמים בקול רם את המילה ג'נטריפיקציה. אכלנו פנקייקים בלי ביצים וסלט קפרזה עם אבטיח, שזה כמו קפרזה רק עם אבטיח, וכולם אמרו וואללה יש לזה קטע. הגיע מישהו שחצי הכרתי והוא סיפר שהוא הפסיק לעשן לפני איזה חודש ואיך הוא הפסיק, עם הספר הזה הדרך הקלה. אמרתי לו די נו, והוא אמר תאמיני לי, זה עובד כמו קסם. קסמים אני אוהבת אז קניתי את הספר והרגשתי די מטומטמת כשקראתי אותו, אבל לעשן הפסקתי וזה היה קל כמו לחיות עם לב שבור. אחרי שבע שנים חזרתי כי כמה אפשר להתאפק.

לקראת שמונה וחצי בערב כבר היה לי משפט פתיחה מהודק ומאופק ומדויק למשעי, ואפס רעיונות לגבי ההמשך. הייתי מאוד מרוצה ודמיינתי את האירור שלי שיופיע לצד הריאיון בגלובס, ואם זה לידי גלובס אז תמונת שער, ואיך שכשישאלו אותי אז איך את מאזנת בין משפחה לקריירה תובענית אני אענה, לא מאזנת. כשהריאיון יעלה בדיגיטל יכתבו לי בטוקבקים מדהימה והשראה ואיזה כיף לראות נשים בעמדות בכירות ויהיו גם צרי עין שיכתבו עוד אחת שחושבת שהיא משהו או אני מכיר אותה מהתיכון, מטומטמת הייתה ונשארה. ההיא מהקפסולות לקחה את הספל ארומה שלה, אמרה ביוש כולם והלכה לשיעור פילאטיס, את זה הבנתי שנייה אחרי שהיא נעלמה בתוך המעלית ומישהו אמר בואנה מכורה לפילאטיס זאת. היו עוד כמה שהלכו. אולי הביתה. אולי לא. מי שלא הלכו עברו לדבר באנגלית עם האנשים מהמטה בשיקגו שבדיוק התעוררו וישר התחילו לעבוד אפילו שזה היה יום ראשון. חיכיתי לראות אולי גם אליי יגיע איזה מייל דחוף מאמריקה כדי שאוכל גם אני להפגין את הידע שלי בשפות, ועשיתי ריפרש לאינבוקס ואז עוד פעם ועוד פעם, וכששום דבר לא השתנה על המסך אמרתי לעצמי איזה וויי פיי בדיחה, ורשמתי לעצמי תזכורת ביומן לטפל בזה דבר ראשון על הבוקר כי האיטיות הזאת מעכבת לי את העבודה וככה אני לא יכולה יותר. באה המנקה להחליף שקית בפח אשפה ולהעביר סמרטוט על השולחן וביקשה שאני ארים את הרגליים כי היא רוצה לשאוב מתחת, ויותר טוב אם לא אכפת לי לזוז רגע בבקשה.

הלכתי לשירותים. נעלתי מאחורי את הדלת, הורדתי את מכסה האסלה, טיפסתי עליו ופתחתי את החלון עד הסוף. הצטערתי שלא הבאתי איתי קפה אבל כשנזכרתי בערימה של הקפסולות עם כל הצבעים האיומים אמרתי טוב, נסדר כבר בלי. הוצאתי את הסיגריות מהכיס והדלקתי אחת ושאפתי ונשפתי החוצה. חשבתי על זה שבטח יש מישהו שנוסע עכשיו על הכביש הראשי ורואה אותי ואומר מה הם עושים שם כל כך מאוחר, כשגלאי העשן התחיל לצפצף.

לא להתיר
(רגשות האשמה כהד חוזר
באשר תפנה, כצל
שהגוף כבר התרגל לגרר)
מתי תוכל גם אמא לשוב כבנים
לגבולה, להצטמצם לרגע
לא להיות כל הזמן ראש
לאריות, להשליך
ולו עוד פעם יחידה
את יתבה כלו
דוקא על הזנב
ולדהר,
לדהר

מפתן

די לטחן תקוות לאבקת שנה
להתאמן על מבט תחום-אפק, מקפיד
שלא לפזל עוד לאינסוף

החיים, כמו אתמול, כמו
תמיד, מקפלים
באריות האקורדיון שלהם
ממתנים שתפרשי לפניך
מפתן אחר מפתן, ועל ספם
ספולן שקוי מגדיל, מקטין,
לפתן נמוח לימוני בחד
המאיץ פעימותיו
יעשה בך כעליסה משגעת
כשתלקקי מהכפית
(את זוכרת שאת כזו, לוקקת כפיות.
תמיד היית)

הציפורתול נעם פרתום

הוא הריח לי את הצפורתול
ואמר שיש לו טעם-ניחוח של קממבר בארון געלים.
מתחתנו צחקו שלוליות ששות אלי גשם
והצפורתול שלי התגלל ביחום מתפנק
ופרש כנף אל פנים כף ידו

ככה הייתי: פועמת בתוך יד סירת המפרש
של חימון הפרח שלי. הגבר הזה שאני מכירה
על בריו כבר כמעט עשר שנים. הגבר הזה
שאני מטמינה את ראשי הקטן כארנב מתרפק

במחבוא גמחת כתפו. הגבר שכשכפות ידיו נהיו
לקרח עקב שואת האקלים המתבהלת עלינו עם
החרף המקפיא להפתיע הזה שלה, הצעתי לו
בפמיליאריות אנכית של מידעים ותיקים

שיפשייר את צמד הגלידים שלו בתנור ביג'ורכי.
הוא השחיל את ידיו מתחתיו וחיך בספוק כאומר:
את יודעת, אנחנו באמת כבר הרבה זמן ביחד!
הגבר הזה ששלושום צעק אלי: את, שרואה אותי

באמת, את, שיודעת על כל מערבולות חרדתי וקשיי,
את – אל תגידי לי שאני קול – את שומעת!
השתתקתי והתעשתי. הבנתי אותו מיד. לא הרשיתי
לפאסון הסטרונג-אנד-סילנטיף שלו לבלבל אותי.

קלטתי הכל: את יומולדת 40 שלו שמנשב על
המפתן; את אביו המת שהלך מאתנו לפני אוטו
שנה והותיר אחריו שני שופרות רחבים וחלולים
שמחכים להתמלא בקריאת גבר חדשה; את נקישותיה

התובעניות של כמיהתנו המתהדקת אל הלב להריון
וילדים בדירה חמודה משלנו (שתדרש משכנתא).

התבאר לי בבת אחת הצורך הבהול שלו להתמר
לזכר אלפא, וכך בכד נבטו אלי הלחץ והפחד

שהדחיפות הנפשית הזאת מוליכה. במכה
התבקע בתוך רחמי האבטיח הגדול ופרצה
ממנו במפץ האשה שחכיתי להיות כל חיי למענו.
הילדה המנתקת שמסתפנת בשריון הצב מוצף

אורות הדיסקו שלה – איננה; מדרגות הקצף
שמדלגות על הארצי ישר אל תוך ברכת הגלים
השוצפת של הרוח – נמוגו. פתאום אני בלבוסטח
בעמה שמכינה לגבר שלה קציצות ברטב, מנקה

את הבית ומורידה את הנבל. פתאום אקוטי לי יותר
מכל להחזיק את מבצר הבית על תלו בשבילו – כדי
שיוכל ללכת לאבוד בחפשויות ולצאת מהעבר השני
איש בוגר. גבר. בגלקסית תלאביב שבה כל חברינו

במערכות יחסים פתוחות-פולי-מאפשרות ועוסקים
בלתזמר לעצמם סטוצים וסימפוניות רגושים מהצד
בטינדר, בוער לי ללחש לו בצרחה שלא משתמע
לשתי פנים: אין אף אחד בעולם שאני רוצה

שיכניס לי את חמון הפרח לצפורתול,
מלבדך

חיי גינה גל נתן

*

מלכת הגינה היא ללא ספק הדמות הנוראית ביותר בגינת הכלבים. היא גם יושבת
ראש קבוצת הווסטאפ של הגינה. כל הכלבים נכנסים למתח בנוכחותה. היא צועקת
לכלב הגזעי קצוץ הזנב שלה כל מיני הוראות כגון: "כן! לא! קדימה!" כאילו הוא
לא יודע להתנהג כמו כלב ללא ההוראות הבלתי פוסקות שלה. יש בה מין התלהבות
לחיים שמייך מכניסה אותי לדיכאון. בקיץ היא לובשת שמלות פרחוניות בגוון
צהבהב ובחורף מעילים פרוותיים מוגזמים. נדמה לי שהיא רווקה, אבל אני לא
בטוחה בכך משום שמעולם לא נכנסתי איתה לשיחת עומק. שוחחנו רק פעם אחת.
דנו בהשתייכות הגינה לפארק הירקון ולא לעיריית תל-אביב. היא הסבירה לי שזה
עניין משמעותי. לדבריה, היא כבר רודפת חודשים רבים אחרי אנשי פארק הירקון
כדי שיסדרו ניקוז לשלולית שנקווית לאחר הגשמים, והכלבים הלא ממושמצים
נכנסים אליה ומתלכלכים. לעיתים אני מדמינת אותה עושה סקס וצועקת בהתלהבות
"כן! לא! קדימה!"

*

לבחור האחרון שיצאתי איתו היו רעיונות שנויים במחלוקת בנוגע ליחסי האדם
והכלב. הוא טען שגידול כלבים תורם להתפרקות מארג החיים החברתי בעיר.
שאנשים מפתחים יחסים עם כלבים במקום זה עם זה. הוא צפה עתיד בו בני אדם
יקיימו יחסי מין עם כלבים ויתחננו איתם בעירייה או משהו בסגנון. אני מניחה
שדברים כאלה כבר מתרחשים באמריקה. בכל אופן כשהוא היה מגיע אליי היינו
יורדים יחד לגינה והוא היה מתבונן בעניין באופן שאספתי את הקקי של הכלבים
בשקית שחורה. את מעשיי ליווה בקריאות עידוד שלא הבנתי אם היו ציניות: "יופי.
כל הכבוד. תאספי את הקקי." פעם אחת כשעבדתי עד מאוחר הוא הציע להוציא
את הכלבים במקומי. קצת חשדתי בהצעה אבל החלטתי ללכת על זה. נתתי לו המון
הנחיות עד שכבר הותש וביקש ממני להפסיק. כשחזרתי בלילה, שאלתי איך היה
הטיול לגינה והוא סיפר שאסף את הקקי, צילם אותו ושלח לכל מיני חברים שלו.
שאלתי אם אפשר לראות את התמונה ואכן היה שם צילום של הקקי אסוף בשקית
שחורה. אחרי חודשיים נפרדנו.

*

פעם אחת פגשתי בגינה מישהו שנראה דווקא די אטרקטיבי. הוא פנה אליי ואמר:
"הכלב שלי משלשל." אמרתי לו: "אני מצטערת לשמוע. זה קורה לפעמים." שתקנו
ולא ידעתי איך להזרים את השיחה משם. בסוף הוא הציל את המצב ושאל: "איך
זה לגדל שני כלבים?" עניתי שזה בסדר גמור. חייכנו קצת ולרגע חשבתי שאולי
אנחנו מתקדמים לאיזשהו מקום ואז ראיתי את הכלב הזקן שלי מתחיל לעשות פוזות
ולנהום על כלב צעיר ושרירי. בדרך כלל הרגעים האלה עוברים בשלום אבל לא כך

קרתגו* זהר נוכבי

קדיש

כששאלו אותי על קאטו הזקן ועל מותו, אמרתי: "הוא היה בן 21, חי בשלוש יבשות, הוא היה חתול מפואר והוא מת זקוף." כשאני אומר את זה אני מרגיש שאני מדקלם מעין קדיש פרטי. לרגע, לא קצר, אני לא מבין את המילים שבקעו מפני, מדוע אני אומר אותן ומה הטעם. ההתפרצות שלו לחיי הייתה ממוקדת וסוחפת, ובגיל אחר הייתה יכולה להיחשב לאגבית. זה היה כשלא ידעתי מה זה לא להיות צעיר. אני לא מדייק. ואולי אני מדייק מדי. כי חוטי המחשבה דקים, והקצוות שלהם פרומים. העיוות הוא בעצם ההסבר. על ההבנה להתרווח בתוך השברים של סיפור האהבה הזה, שכמו כל סיפור אהבה שייך לעצמו וקורס לתוך עצמו.

רגש ישר

בדיעבד אני מזהה את הכוח שלו ברגע שמצאנו זה את זה. הוא, עדיין ללא שם, ראה אותי ומייד טופף לעברי בתובענות של "טפל בי." ואני טיפלתי. הוטרירי אמר: "הוא בן שבועיים וחצי, אולי שלושה שבועות." הוא תבע ממני מעשה. הצטלבנו ברגע ההוא, רגע שאולי, בניגוד למה שמפתה לחשוב, לא היה בו שיקול דעת בנוסח "אולי אני אעזור לו." ובעצם הוא לא תבע, אלא כאילו הגדיר את זה מראש ולי לא נותרה ברירה: לכאורה לא הייתה כאן סיבתיות, הייתה כאן לוגיקה. אמרתי: "אני לוקח אותו." הייתה בי ידיעה ברורה ונטולת ספקות שיש לעשות מעשה, שנכון לעשות את המעשה. "מה תעשה איתו," נשאלתי מייד. "לא יודע," השבת, "אבל עכשיו אני לוקח אותו." היו לי חיים לפני קאטו, היו לי חיים עם קאטו וכעת אני חי בלי קאטו.

יחסים

כשישבתי לצידו של קאטו הזקן, ליטפתי אותו והסתכלתי עליו, נהגתי לומר לעצמי: אתה ביחסים עם צורת חיים אחרת. מצד אחד יש לנו צרכים שונים לחלוטין, אבל מצד שני – בדברים הבסיסיים – אנחנו דומים, רוצים את אותם הדברים. אנחנו מעניקים זה לזה תשומת לב, יש בינינו קרבה, חום, הבנה, אי-הבנה וגם ריבים. אנחנו נותנים זה לזה מקום, אבל גם יודעים לקצר זה את זה. ואת כל זה אנחנו עושים וחווים אף שאנחנו אורגניזמים ממינים שונים. זה קורה להרבה אנשים כל הזמן, אבל כמו הרבה דברים טריוויאליים לכאורה, זה לא מובן מאליו.

היה באותו יום. הכלב הצעיר והשרירי התחיל ללעוס את כלבי הקשיש. עזבתי את הבחור הדי אטרקטיבי ורצתי אל הכלב שלי שכבר היה ממש בתוך הפה של הכלב השני ושלפתי אותו משם. עזבנו את הגינה ומאז לא ראיתי שוב את הבחור. הכלב שלי ניצל בנס ורק כבודו נפגע.

*

לכלבתי סופי יש בעיה לעשות את הצרכים שלה עם רצועה. לולא הבעיה הזאת סביר שלא הייתי פוקדת את הגינה, אלא פשוט מטיילת עם הכלבים ברחוב. גם בגינה לוקח לה זמן רב לבחור את המקום המושלם והיא חוקרת כל פינה עד שהיא מוצאת את זאת הראויה לקקי שלה. לפני שהיא מתחילה לעשות את הפעולה עצמה היא נוהגת לחוג סביב עצמה פעמים רבות, סיבובים ימינה ואז שמאלה ואז שוב ימינה ורק אז עושה. יכול להיות שפרויד היה אומר עליה שיש לה קיבעון אנאלי. ייתכן שזה קשור לכך שגדלה אצל זמר מהז'אנר הים התיכוני. ככל הנראה היא חרבנה בסלון ביתו במגדלי היוקרה והוא כעס עד שהשליך אותה לרחוב וכך מצאה את עצמה ב"תנו לחיות לחיות" ברמלה ובסוף הגיעה אליי עם הקיבעון האנאלי. כל הסיפור סוקר בהרחבה במדורי הרכילות ובתוכנית של גיא פינס, כולל תמונת פפרצי של הכלבה סופי עם אותו זמר נודע. דוגמנית לוחמת זכויות כלבים פרסמה פוסט שמגנה את הזמר על כך שלקח את הכלבה הלא גזעית והשליך אותה לאשפתות ולאחר מכן רכש כלבה גזעית קטנה ומפונפנת. לא מזמן פגשתי כלבנית צעירה וסיפרתי לה שהכלבה שלי לא עושה את הצרכים עם רצועה וגם על כל הפולחן שלה לפני החרבון והכלבנית אמרה שאנחנו כולנו כל כך פגיעים, במיוחד כשאנחנו מחרבנים. וזה נכון.

*

בניגוד אליי, הכלבים שלי דווקא יוצרים קשרים משמעותיים עם אנשים בגינה. לאחרונה סופי התחברה עם בחורה ארגנטינאית חטובה שתמיד עונדת תכשיטים מרשרשים. נדמה לי שהיא מדריכת זומבה או משהו דומה. הבחורה ככל הנראה הבחינה בשמה של סופי הכתוב על הרצועה, שכן כשהיא רק מתקרבת מרחוק לגינה, היא קוראת בשמה במבטא ארגנטינאי עליו. כלבתי רצה לכיוונה בכל פעם והן מתחבקות ומתנשקות כאילו היו אחיות שהופרדו בלידתן. לאחר מכן סופי מסובבת את הישבן שלה לכיוונה והיא מלטפת את ישבנה בצורה כמעט ארוטית. זה גרם לי לחשוב שאולי היה משהו בתיאוריה של הבחור ההוא שיצאתי איתו, על כך שיחסי אדם-כלב מחליפים את היחסים האנושיים. לא שוחחתי אף פעם עם הארגנטינאית למרות שהיא חופנת את הישבן של סופי באופן שמעולם לא חפנתי שום ישבן, לא של כלב ולא של אדם.

יומו של צלם באוויר הפתוח

A PHOTOGRAPHER'S DAY OUT

לואיס קרוול

מאנגלית: יהודה ויזן

אני נרעד ודואב ונוקשה וחבול. כפי שכבר אמרתי לכם לא אחת, אין לי שמץ של מושג כיצד אירע הדבר ואין טעם להציק לי עם שאלות נוספות בעניין. כמובן, אם תחפצו בכך, אוכל לקרוא לכם קטע מהיומן שלי, המתאר בפרוטרוט את אירועי אמש, אך אם אתם מצפים למצוא שם איזשהו רמז לתעלומה, חוששני כי חזקה עליכם שתתאכזבו.

23 באוגוסט, יום שלישי. אומרים שאנו, הצלמים, גזע עיוור במקרה הטוב; שלמדנו להתבונן אפילו בפנים היפות ביותר כבכך-וכך אור וצל; שאין אנו מתפעלים אלא לעיתים רחוקות, ושלעד איננו אוהבים. זוהי אשליה שאני חפץ לנתץ זה זמן מה -- לו רק מצאתי נערה צעירה לצלם, לממש את אידיאל היופי שלי -- מעל לכול, אם שמה יהיה -- (מדוע, תוהה אני, חביב עליי השם אַמִּילִיָה יותר מכל מילה אחרת בשפה האנגלית?) -- אין לי ספק שאוכל להיפטר מן הנרפות הפילוסופית הקרה הזו.

סוף כל סוף בא הרגע. רק הערב פגשתי את הארי גלובר הצעיר בהיימרקט - "ביש!" הוא צעק, וטפח על גבי בידידות, "דוד שלי רוצה שתבוא מחר לווילה שלו, מצלמה והכול!"

"אבל אני לא מכיר את דוד שלך," השבתי בזהירות האופיינית לי (נ"ב, אם יש בי מעלה כלשהי, הרי שזו זהירות ג'נטלמנית שקטה).

"לא חשוב, גבר, הוא יודע עליך הכול. צא ברכבת המוקדמת, וקח אתך את כל ערכת הבקבוקים שלך, אתה תמצא שם ים של פרצופים לכער, ו-"

"אין מצב," השבתי באורח גס למדי, שכן היקף העבודה הבהיל אותי וכן מפני שביקשתי להסות את בן שיחי, מאחר שגמרתי בדעתי שלא לדבר סלנג במקומות ציבוריים.

"נו טוב, הם ממש יתבאסו בגלל זה, זה הכול," אמר הארי בפרצוף חסר-הבעה למדי, "ובת הדודה שלי אמיליה-"

התנגדות ושפל

הכתיבה מחיה את קאטו. מפיחה רוח חיים ביחסים שלנו. מרטיטה את הקורים העדינים של ההבנה ששררה בינינו, הבנה שהפרנו לא פעם. כי בי היה מוגלי ובקאטו היה כְּגִירָה, ובשנינו היה גם שירקן. האינטימיות בינינו לא הייתה של מגע בלבד, ולא היא הייתה העיקר. הכתיבה מחיה אותנו, אני משנן, ומודה בפני עצמי שאחרי תקופה ארוכה אני פחות ופחות מתנגד לה. היא גם מכאיבה, אבל היא עוגן, מאפשרת לי לצאת ללב ים בלי ללכת לאיבוד. אין לי עניין לפענח את האינטימיות והקרבה שהיו בינינו, אבל אני צריך לדלות אותן פעם אחת נוספת ממעמקים.

חומר גלם

קברתי את קאטו הזקן. בתוכי. החנקתי את הסיפור שלנו, שנעטף בצמחייה עבותה. יש קבר, אבל הוא לא קובר הכול. אני רווי בו, מרושת בגרורות קאטו שצמחו לתוכי. והגולמיות, כמו גולם, מכבידה. אני לוחש לו לתוך האדמה. אני צריך להעניק לזה חיים כדי להיות מסוגל להחזיק את זה.

מודל

לעיתים קאטו היה עבורי מודל לחיקוי ולפעמים איד מרוכז. מדי פעם הוא היה עבורי אח, פעם קטן ופעם גדול; ולפעמים היה בשבילי ילד קטן. אמרתי לעצמי הרבה: הוא חייתי ממני. אבל בבקרים ידעתי, מאוד ידעתי, שהפער בינינו לא גדול כפי שאפשר לחשוב. ועוד חשבתי: בשנינו אגורה אנרגיה מתפוצצת, שריד לסופה סולארית. אבל הוא חזק ממני ועמיד ממני. לעיתים קרובות הוא לא ידע מה הוא רוצה, אבל בניגוד לו, אני לא תמיד יודע מה אני לא רוצה. קאטו עשה מה שהוא רצה, או לפחות ניסה. אני לא יכול. אני גם לא תמיד יודע מה אני יכול או לא יכול. הגבולות הפנימיים שלו היו ברורים. לפרקים קשים, לפרקים רכים, אבל לעולם ברורים. הגבולות הפנימיים שלי לפרקים קשים, לפרקים רכים, אבל כמעט לעולם לא ברורים. הוא התחשב חלקית בלבד בגבולותיו של האחר. אני נוטה להתחשב מדי בגבולותיו של האחר, או לפחות כך אני חושב. הוא תפס מקום, ובלי להתאמץ; אהב להיות במרחב, להיות המרחב. אני מצמצם מקום, כמעט מבקש להתכווץ. העמידות שלי עבדה לשני הכיוונים. של קאטו עבדה בעיקר לכיוון אחד, ובמובן הזה המוגבלות שלו הייתה יתרון. קאטו היה חזק, כמעט חזק יותר מעצמו. במידה רבה הוא היה שריר של חיים, ושריר מפואר. הוא היה חזק גם בחולשותיו. בזה היינו שונים, אבל בהיבט הזה אני הולך ונהיה דומה לו. יותר ויותר אני מתייחס לחיים מנקודת מוצא אישית; חופן.

אני לא יודע כמה הוא למד ממני (ברור שהוא למד אותי), אבל אני למדתי ממנו. והוא איפשר לי לעשות איתו דברים שלא איפשר לאף אחד אחר. בדרכו זו הוא סימן את עמדתו באשר ליחסים בינינו.

"אל תוסיף מילה!" קראתי בהתרגשות, "אבוא!" ובעוד האוטובוס שלי הגיע, קפצתי פנימה וזמזמתי לעצמי בטרם יתעשת מתדהמתו לנוכח שינוי המזג שלי. אם כן, מנוי וגמור הדבר, מחר אראה את אמיליה, ו-- הו גורל, מה אתה צופן לי?

24 באוגוסט, יום רביעי. בוקר מפואר. בתוך כך שנארזו בחיפזון, נשברו, למרבה המזל, שני בקבוקים ושלוש זכוכיות בלבד. הגעתי לוולית-רוזמרי בשעה שהקבוצה נתיישה לארוחת בוקר. אבא, אמא, שני בנים בגיל בית-ספר, עדת ילדי-גן והתינוק הבלתי-נמנע.

אך איך אתאר את הבת? המילים חסרות ישע; לא יוכל לעשות זאת דבר, זולת טלבוטייפ. אפה ניצב בפרספקטיבה יפה -- פיה חפץ, אולי, בהקצרה המרבית -- אך חצאי-הגוונים המעודנים שעל לחייה די במ כדי לעזור אדם לכל פגם, ובאשר להדגשות שעל סנטרה; הייתה זו (מבחינה צילומית) שלמות. הו! איזו תמונה היא הייתה אלמלא הגורל -- אך אני ממתין.

היה שם קפטן פלאנינג --

אני מודע לכך שהפסקה הקודמת מקוטעת קמעה, אך כשהגעתי לנקודה זו, נזכרתי שהאידיוט סבור באמת ובתמים שהוא מאורס לאמיליה (אמיליה שלי!). נחנקתי, ולא יכולתי להמשיך. גזרתו, אני מוכן להודות, הייתה נאה: אחדים אף התפעלו מפרצופו; אך מהם פרצוף וגזרה באין מוח?

הגזרה שלי, על כל פנים, נוטה במקצת לעבר החסון; בכל הנוגע לקומתי, איני נמנה עם אותן ג'ירפות צבאיות -- אך מדוע אתאר את עצמי? תמונתי (מעשה ידי עצמי) תשמש עדות מספקת לעולם.

ארוחת הבוקר, בלי שום ספק, הייתה טובה, אולם לא ידעתי מה אכלתי או שתיתי; חייתי בעבור אמיליה לבדה וכשבהיתי באותו המצח שאין כדוגמתו, באותם תווים מסותתים, קפצתי את אגרופי בפרץ בלתי-רצוני (ובתוך כך שפכתי את ספל הקפה שלי), ונודעתי, "אצלם את האישה הזו, או אמות בנסותי לעשות זאת!"

לאחר ארוחת הבוקר החלה העבודה, שאותה אפרט כאן בקצרה.

צילום ראשון - אבי המשפחה. את הצילום הזה ביקשתי לנסות פעם נוספת, אך הם כולם הכריזו שהוא בסדר גמור, ושזו "בסך הכול הבעתו הרגילה"; אך אלא אם כן הבעתו הרגילה היא זו של אדם שעצם תקועה בגרונו, והוא מתאמץ לשכך את היגון שבמחנק באמצעות התבוננות בקצה אפו בשתי עיניו, עליו להודות שהיה זה תיאור אוהד מדי של המקרה.

צילום שני - אם המשפחה. כשהתיישבה, אמרה בחיוך אוילי שהיא "מאוד חיבבה הצגות בצעירותה" ושהיא "מבקשת להצטלם בצלמה של דמות שייקספירית אהובה". מי הדמות? לאחר מחשבה ממושכה ומאומצה, נאלצתי לוותר על כל תקווה לפתור את החידה, היות שלא הכרתי ולו גיבורה אחת משלו שבה ידורו צוותא-חדא אופי כה תזזיתי ופנים כה ריקות; או ששמלת משי כחולה, צעיף סקוטי התלוי על כתף אחת, צווארון-מסולסל מימי המלכה אליזבת סביב לגרון ושוט ציידים, היו נחשבים עבורה לתלבושת הולמת.

צילום שלישי - ניסיון שבעה עשר. הצבתי את התינוק בפרופיל. לאחר שהמתנתי שהבעיטות השגרתיות ישככו, חשפתי את העדשה. בו ברגע הנבל הקטן הסיט את ראשו לאחור, למרבה המזל, בסנטימטרים ספורים, בעודו נעצר על ידי אפה של האומנת, ובכך מבסס את שאיפתו של העולל "להיות הראשון להקיז דם" (אם להשתמש במינוח מתחום הספורט). הדבר, מן הסתם, שיווה לתוצאה כפל פנים, דבר-מה שניתן לכנותו אף, ופה רחב שלא כדרך הטבע. לפיכך, קראתי לתמונה "פרצוף-מלא" והמשכתי הלאה.

צילום רביעי - שלוש הבנות הצעירות יותר, כפי שהיו נראות אילו השקו בה בעת כל אחת ואחת מהן בתרופה מרירה, והשלוש קשורות יחדיו בשערותיהן בטרם שככה ההבעה שהסבה התרופה לפרצופה של כל אחת ואחת מהן. מן הסתם, את מראהו של הסובייקט שמרתי לעצמי, ורק ציינתי ש"זה מזכיר לי את הציור של שלוש הגרציות", אך המשפט הסתיים באנחה בלתי רצונית, שרק בדי עמל עלה בידי להסבה לכדי שיעול.

צילום חמישי - היה זה אמור להיות הניצחון האמנותי הגדול של היום; צילום של משפחה, שעוצבה בידי שני ההורים, המשלב את הביתי עם האלגורי. התינוק אמור היה להיות מוכתר בפרחים, במאמץ משותף של הילדים - המונחים, בעצת אביהם, תחת השגחתה האישית של האם; ולשזור בזאת את המשמעות המשנית של "גבורה מעבירה את זר הדפנה לתמימות, שעה שהחלטיות, עצמאות, אמונה, תקווה וצדקה, מסייעות במלאכה החיננית, כאשר חוכמה מביטה בטוב לב ומחייכת הסכמה!" זו, אני אומר, הייתה הכוונה; התוצאה, עבור כל מתבונן החף מדעה קדומה, ניתנת הייתה לפרשנות אחת בלבד -- שהתינוק היה בהתקף -- שהאמא (ללא ספק מתוך איזו תפישה מוטעית באשר ליסודות האנטומיה האנושית), השתדלה להחדילו בהסירה את הכתר מעל לראש התינוק ובקרבה אותו לחזהו -- ששני הבנים, שאינם צופים לזאטוט דבר זולת הרס מייד, תלשו כמה מתלתליו כמזכרת למאורע הקטלני -- ששתיים מהבנות חיכו להזדמנות כדי לתלוש משערות התינוק, וניצלו את הזמן כדי לחנוק את השלישית -- ושהאב, המיואש נוכח התנהגותה יוצאת הדופן של משפחתו, דקר את עצמו, וגישש בידיו אחר כלי-כתיבה, כדי לכתוב מזכר שיצהיר כי עשה זאת.

במשך כל אותו הזמן לא הייתה לי הזדמנות להציע לאמיליה שלי להצטלם, אך במהלך ארוחת-הצהריים זו נקרתה, ולאחר שהצגתי את תחום הצילום בכללותו, פניתי אליה ואמרתי: "בטרם יערוב היום, העלמה אמיליה, אני תקווה שיהיה לי הכבוד לתשלל אותך."

היא השיבה בחיוך מתוק "כמובן, מר ביש. ישנו, בסמוך לכאן, בית-קומתיים שאשמח אם תנסה לצלמו לאחר ארוחת-הצהריים, וכשתסיים איתו, אעמוד לשירותך." "חי אדוני! אני מקווה שהיא תעניק לך שירות מהוגן!" התפרץ אותו קפטן פלאניגן המשונה, "לא ככה, מלוש מאמילוש?" "בטוחני שכן, קפטן פלאניגן," הערתי ביתר-כבוד; אך כל נימוס הוא בבחינת בזבוז כשמדובר בבהמה הראויה לבוז; הוא פצח בצהלות כבירות "אהוי!" "אהוי!", ואמיליה ואני בקושי הצלחנו להימנע מלגחך נוכח טיפשותו. היא, על כל פנים, בהתעשתות זריזה, הצליחה לעצור בעצמה ואמרה לדוב הזה: "בוא, בוא, קפטן, אל לנו להחמיר איתו יתר על המידה!" (להחמיר אימי! אימי! תבורכי, אמיליה!)

השמחה הפתאומית של אותו הרגע כמעט ששברה אותי; דמעות נקו בעיניי שעה שחשבתי "משאלת חיי התגשמה! אני עומד לצלם אמיליה!" אין ספק, אני כמעט סבור שעליי לרדת על ברכיי ולהודות לה, אלמלא מפת השולחן שמנעה בעדי לעשות כן. ואלמלא ידעתי כמה מסובך להתרומם מעמדה שכזאת. אף על פי כן, ניצלתי הזדמנות לקראת סוף הארוחה כדי לבטא את רגשותיי המפעמים: ובפנותי לאמיליה, שישבה על ידי, מלמלתי את המילים "בחזי מפעמת ערגה", כאשר שתיקה כללית התריעה בפניי שאל לי להשלים את המשפט. היא השיבה בתושייה נערצת: "אמרת שאתה רוצה עוגה, מר ביש? קפטן פלאניגן, התואיל בטובך לחתוך למר ביש חתיכת עוגה?" "היא עשויה היטב," אמר הקפטן, שכמעט תקע את ראשו בתוכה, "שאעביר לו את הצלחת, מלוש?" "לא, אדוני," נכנסתי לדבריו ובעיניי מבט שאמור היה למוחצו, אך הוא רק גיחך ואמר "שלא תתבייש לי עכשיו ביש. בחורצ'יק, בטוח שיש עוד הרבה במזווה."

ארוחת-הצהריים הסתיימה. לאחר שניתנו לי ההנחיות כיצד למצוא את בית-הקומתיים, חיברתי למצלמתי את הברדס המשמש לפיתוח תמונות באוויר הפתוח, העמסתי אותה על כתפי, ויצאתי לעבר הגבעה שאליה הפנו אותי. שעה שעברתי עם המכונה שלי, ישבה אמיליה שלי בחלון ועבדה; האידיוט האירי היה איתה. בתשובה למבטי השוקק, אמרה בחשש "אני בטוחה שזה כבד מדי עבורך, מר ביש. אין לך נער שישחב זאת עבורך?" "או חמור?" צחק הקפטן.

נאלמתי דום והפניתי מבט, חש כי עכשיו, יותר מתמיד, יש להגן על כבוד האדם

וחירותו של הפרט. לה אמרתי בפשטות, "תודה, תודה!" ונשקתי לידי בשעה שדיברתי; אחרי כן נעצתי את מבטי באידיוט אשר לצידה וסיננתי מבין שיני החורקות: "עוד נתראה שנית, קפטן!"

"בוודאי, אני בהחלט מקווה, ביש," אמר הדביל חסר המודעות, "שעה שש על השעון, ארוחת ערב, אל תשכח!" רטט קריר חלף בי; פעלתי את מאמצי הגדול, וכשלת; העמסתי את מצלמתי על כתפי פעם נוספת, ופסעתי הלאה בעגמומיות.

שני צעדים, וחזרתי לעצמי; עיניה, ידעתי, הביטו בי, ופעם נוספת רמסתי את הכורכר בצעד קופצני. מה אכפת לי, ברגע זה, מכל שבט הקפטנים? האם הם יפרו את שלוותי?

הגבעה הייתה מרוחקת כקילומטר מהבית, והגעתי אליה תשוש וקצר נשימה. מצד שני, המחשבות על אמיליה רוממו את רוחי. בחרתי את נקודת המבט שמשקיפה באופן הטוב ביותר על בית-הקומתיים, כך שאתפוס בתמונה גם איכר ופרה, השולחים מבט אוהד לעבר הווילה המרוחקת, מלמלתי, "אמיליה, זה עבורך!", הסרתי את מכסה העדשה; כעבור דקה וארבעים שניות חזרתי את המכסה: "זהו זה!" קראתי בהתרגשות בלתי נשלטת, "אמיליה, הנך שלי!"

בלהיטות, ברעדה, כיסיתי את ראשי בברדס, והתחלתי בפיתוח התמונה. העצים קצת מעורפלים -- נו טוב! הרוח הזיזה אותם קצת; זה לא בולט מדי -- האיכר? נו, הוא צעד מטר או שניים, וצר לי לומר כמה רגליים וידיים יצאו לו בתמונה. -- לא חשוב! נקרא לו עכביש, מרבה רגליים, כל-דבר -- והפרה? אני מוכרח, בחוסר רצון, לציין כי לפרה שלושה ראשים, ואף שאפשר שחיה שכזאת תהיה מסקרנת, היא איננה ציורית. יחד עם זאת, לא תיתכן כל שגיאה בנוגע לבית הקומתיים; ארובותיו היו כל מה שרק ניתן לבקש, "ובסך הכול," חשבתי, "אמיליה בוודאי--"

בשלב זה נקטע המונולוג שלי בשל טפיחה, בהולה יותר מאשר מרומזת, על הכתף. הסרתי מעליי את הברדס, היש צורך לומר באיזו יראת כבוד? ופניתי לזר. הוא היה אדם חסון ואיתן, לבוש כפרא, דוחה בהבעתו, ובפיו קנה של קש. בן לווייתו עלה עליו במוזרויות הללו. "איש צעיר," החל הראשון, "ת'מסיג פה ת'גבול, וכדאי שת'וצית'צמך, בלי לעשות בעיות." מיותר לציין שלא התייחסתי להערה הזו, כי אם נטלתי את בקבוק ההיפוסולפיט-של-סודה, והמשכתי לתקן את התמונה; הוא ניסה לעצור בעדי; התנגדתי: התשליל נפל - ונשבר. איני זוכר עוד דבר, מלבד שהייתה לי תחושה עמומה כי הלמתי במישהו.

אם יעלה בידכם למצוא דבר-מה בדברים שזה עתה הקראתי לכם שיכול להעיד על פשר מצבי הנוכחי, אתם מוזמנים לעשות זאת; אולם, כפי שציננתי קודם לכן, כל מה שאני יכול לומר לכם הוא שאני נרעד ודואב ונוקשה וחבול, ושאיני לי שמץ של מושג כיצד אירע הדבר.

1860

שירים' לאה פילובסקי

נובלה בלשית

הרכבת עוצרת בתחנת חדרה מערב
ואיננה ממשיכה בנסיעתה. הדלתות ננעלות בתחנת
חדרה מערב. אין יוצא ואין בא.
נובלה בלשית נרקמת: פרק א – חשכה פתאומית. פרק ב – גופה בקרון. פרק ג –
מה שקרה בבית יהושע. פרק ד – פניו החורים של הכרטיסן. פרק ה – גברת עם
סלים. פרק ו – שנתו של החיל. פרק ז – דבור או נאום. פרק ח – שמו האמתי של
החיל. פרק ט – מעשה חלדה ובור: אלה שנשארו מאחור. פרק י – פתרון.
עכשו הכל משלם. חסרים רק
קרנן, רוצח, מניע, אמצעים, הודמנות, בלש, דמיות נוספות ועלילה.

לאה, אפשרויות נוספות

אני קוראת לך, לאה, מדברת אתך כמו
שאני מדברת עם עצמי. מספרת
לך מה שכבר ידוע לך: בכית.
ידעת שיעדת לעלות בגורלו
של עשו שהיו אומרים הגדולה לגדול הקטנה לקטן
ובכית. אני רוצה להיות מסגלת לככי
כזה שמשנה את הגזרה לפל בגורלו של רשע, שפותח
רחם, שמביא ילדים. אהבה
לא, את אומרת, יש גבול, לא תמיד יש אפשרות
למצא גבר לא רשע שמתאים לך וגם אוהב אותך, יש
אפשרויות שאפלו הבכי הקשה ביותר אינו יכול
להמציא, אבל לאה, פקחי את עיניך הרכות, זה
לא הבכי, זו את שאינך רואה אפשרויות נוספות.

ימי שלישי עם אדוארדו²

במרכז המטה הזוגית שהבאתי לחדר השנה שלי לפני ארבע שנים, שאיש
מלבדי מעולם לא שכב בה
יש מכוונת זמן המובילה ליום שלישי
שבעה עשר בנובמבר אלף תשע מאות שמונים ואחת, למולדתי
השניה, לאדוארדו. לפעמים
אני נוסעת לשם, אליו, לשוא, אומרת לו:
אל תעבר מחר את הנתוח. הדברים יסתבכו, בין אם
פשוט יסתבכו, או יסתבכו ממש.
אין חשש לפרדוקסים בהמצאותי במחצתו. אני
הילדה נמצאת בישראל, מתכוננת לחגג למחרת את יום הולדתה הששי
של אחותי הצעירה. דבר לא ישנה את הקיום, אבל מסבה זו אדוארדו מסרב
תמיד לבטל את הנתוח וממילא
תמיד כבר, לפני שנים, בהפיכה, ולא יכלתי להזהיר אותו מה
טיבה באמת, וממילא גם לו הזהרתי אותו היה ממשיך
לסרב לדעת במשך שנתים ארכות וממילא גם לו היה מוכן לדעת בזמן
לא היה בכוחו לעצר את כל מה שידע אחר כך: שירת המות, הטבח
באצטדיון הלאמי, כל מה
שגרמס, וממילא משידע היה אומר
בקול מה שהבין, לא היה מפסיק להפחיד את השלטון. כך או כך
הוא מסרב לבטל, בבקורים האחרונים, אני יודעת שעלי להרפות.
לא נותר לי אלא לפטפט אתו על דא ועל הא בספרדית
הולכת ומשתפרת, לומר כי טוב, כי טוב, כי אין
בררה אחרת.

¹ מתוך הספר אפשרויות נוספות שעומד לראות אור בסדרת "כבר" בעריכת ליאת קפלן בהוצאת "מוסד ביאליק".

² אדוארדו פריי מונטאלבה היה נשיא צ'ילה בין 1964 ל-1970. נפטר בראשית 1982, כחודשיים לאחר שעבר ניתוח שגרתי. ב-2019 קבע בית המשפט המחוזי כי פריי נרצח בהרעלה בידי שלוחיו של נשיא הדיקטטורה הצבאית, אוגוסטו פינושה. ב-2021 הפך בית המשפט העליון את הקביעה, ופסק כי פריי נפטר מסיכובי הניתוח. המחלוקת סביב הסוגיה עדיין נמשכת.

שירים ממסע בדרום אמריקה יערה בן־דוד

טבועות למחצה

בסן אנטוניו ים האחלמה נוצץ וככה.
מול ספינה מרימה עגן וצופר
ספינה נטושה ממאה אחרת על חדי תרניה ורקבונה
רוקחת אשליה שדודה פסטלית של תנועה
ואני בתוכה ואולי לא
מדברת לעצמי, משננת טעות אופטית ממקום אחר
כמו את הדבר הנכון, אור מן ההעדר,
חפן מלים מתאדה

והספינה האחרת בשלה, מושכת פרועה
לילה קורע פלח ירח מחבק את לבדה.

לורקה ב־Café Tortoni, בואנוס איירס

הפנה השוקקת שלו בקפה טורטוני מדשנת זמן שהיה
מתצלום על קיר ושלחן מהגוני באור חם חף משריטה.

אני מתעקשת שישאר כאן. מה יפה רקוד הצועני
קינת רומנסרו מקרקעית, מלוא עולם לבדים ואוח.
אל תלך מכאן, גרסיה. שומרים לך ועליך.

הוא ישב שם תמיד לפני מלחמת האזרחים בספרד.
כשפרצה, שב לארצו בגזרת גורל מבישה.

עכשו גם שלחן יכל לחכות עד בוש, תוקע רגלים ברצפה.

שירים שחר־מריו מרדכי

מלמעלה למטה

כל מטוסי האויב השמדו;
כעת רק מטוסינו מלויים מעל.
האם שומע? עבר. קבל ודוא:
יש לנו שליטה אורית, הרמטכ"ל.

שומע. תן פקדה לאגדה לנוע למדבר
האויב על הקרקע מתפצל ומתקדם. מ"מ,
הטנקים בתנועה? מ"פ, התותחים מותחים צנאר.
חתר למגע, מ"כ, מרחק צמצם

אבל שקט פה. לא תאמין איזה שקט,
אמר הסמ"ר. יש רק זמזום זבוב. ומטוסים.
ורחש צניחת אבק על הריסים

אבא כאן הבן הבן: האש גדלקת
כשפגזים נורים מנמר החול
כשתותח יורה הוא נרתע אחר

עלה באש

אמרת שזו היתה פגיעה ישירה והטנק עלה באש. אמרת שהפגיעה בטנק היתה
ישירה והוא
עלה באש. לא אמרת שעלה ריח של בשר חרוף. אמרת רק שהטנק
עלה באש מפגיעה ישירה. לא אמרת שנפער פצע, שרסיס פגז רסק את כף רגלך
ואת היד
של חברך והיא השתלשלה כמו פקעת חויטים של בשר מזרועו. אש, אש, אש על
אבא אש
ואת הדם שנספג בחול עם קרעי מדים ורצועות גידים לא נתן להחזיר רק לקבר
אמרת ולא אמרת שגמשלת עם יורדי בור

שירים* ענת לויט

*

עשרים שנה היה אבא אובד אותך
בעמק האדמה, מפורר חטאי בשרו
המתאנה שתשובי אליו, שתמחלי
על זרועו הקשה בגופך,
זרוע שלא נטתה לך חסד
גם לאחר מותו.

וחזרת בדרך בשר-אשה להקבר
עירמה מכל מדה באדמה,
להתכסות באהבתך המתאחרת,
שתנשא גבוה מעל שער החסד
שיעז לך -

הכי קרוב לשער הגאולה של אבא
שחכה לך לא לשוא.

*

רק מתוך העפר הסוכר את פיד, שאין יבש
ממנו, אוכל לשמע אותך אומרת
עד כמה את אוהבת אותי,
להאמין ולהשיב לך אהבה.

קיומך המתרושש.
נפשי המתאוששת.

* מתוך הספר קינה שיראה אור בהוצאת "עולם חדש".

שירים מיטל נסים

שירה

שואבת חלב וכותבת שירה
האין זו כמעט אותה הפעלה? הנה לראיה
אמש קראתי כי הרכב חלב האם
דומה מאוד במאפייניו להרכב הדם
ואף כי הוא מכנה דם לכן
והלא השירה היא דם שפוד
סילבנה פלאת' אמרה

*

לקרא את הדוח הרפואי כאנאלפביתית
כמי שלשונה אטית ואינה יכולה לספר
על מה שהיא קראה. עם כדור הרגעה
לקרא ולהאמין שמה שכתוב זה מה שקרה
שלא יכול היה לקרות אחרת
שהם עשו הכל שחר
על גבי לכן

צוערה של אמי

לא מקצה עולם לקצהו השני יהדהד
בכיה של אמי
לא ספור גדול אלא ספור ענו
בדלת אמות על סיריה
שלא להבליט עצמה יתר על המדה
להשמיע קול
בעת מנוחת השכנים
דמעוטיה שאינן מצירות כלל וכלל
זולגות על פניה
ואינן ממלאות שום נהר גם לא נחל

אחרי ארבע שנים ושבועיים ויקי כהן

הבן זוג שלי מת.

היינו יחד ארבע שנים ושבועיים ואז הוא מת.

ככה. הגעתי הביתה ומצאתי אותו על הרצפה. כמו שרואים בסרטים, אבל במציאות.

שבועיים לפני, בערב ה"ארבע שנים" שלנו, ישבנו לעשות שאכטה בחצר ולאכול במבה וענבים, והייתי מסטולה מהורמונים ואהבה, ולא ידעתי איפה להניח את הלב המלא והמאושר שלי. ואז, שבועיים אחרי, מצאתי אותו על הרצפה ושמעתי את הנשימות האחרונות שלו. הן היו קולניות ומתאמצות נורא. ראיתי את העיניים שלו פקוחות לרווחה, את האישונים מתחילים להתרחב. מבט חלול הביט בי בחזרה.

הייתי אצל יעל, השכנה מלמעלה. עזרתי לה עם איזו מזגת, וכשסיימנו היא הציעה לרדת להגיד שלום. איזה מזל היה לי שהיא נכנסה איתי הביתה באותו רגע, כי בהתחלה בכלל חשבתי שהוא עובד עליי. היינו כל הזמן עושים שטויות כאלה בבית. אף פעם לא עובדים אחד על השנייה שמישהו מת, אבל כן עושים שטויות אחרות – הייתי מקלפת סלק לסלט וצורחת, עובדת עליו שנחתתי ושאני מדממת, או אומרת לו שאני לא בבית ואז מתחבאת בארון מאחורי הבגדים ומבהילה אותו כשהוא מגיע הביתה – כמו אחים קצת. אז כשראיתי אותו ככה לא הבנתי מה אני רואה. הוא גם שכב על הרצפה כאילו הוא בסוף שיעור יוגה בתנוחת שאוואסנה. הידיים שמוטות לצידי הגוף, הגוף ישר ורגוע, רק הראש היה מוטה קצת ימינה כי הוא נתקע בדלת החדר.

ואז שמעתי את הנשימות. היה להן קול שאי אפשר לכתוב, שאין מקבץ אותיות ראוי לתיאורו.

אז מזל שיעל הייתה איתי, כי כשהבנתי שהוא לא עובד עליי לא ידעתי מה לעשות, והיא ישר אמרה "תתקשרי למד"א." "זה 101 או 102?" שאלתי, וכעבור כמה שניות כבר מסרתי את הכתובת שלנו למוקדנית וקיבלתי ממנה כל מיני הנחיות מזורות – "תלחצי חזק מעל עצמות הבריח שלו. יש תגובה? תצעקי את השם שלו, הוא מגיב?" עכשיו מילא לא לזכור את המספר של מד"א, אבל אפילו להגיד אם הוא נושם לא הצלחת. פשוט לא הבנתי מה המוקדנית שואלת. מה זאת אומרת אם הוא נושם? איך יודעים לעזאזל אם מישהו נושם? ביקשתי מיעל להסתכל איתי על בית החזה שלו. רצייתי לוודא שאני לא מדמיינת, שגם היא רואה שהוא עולה ויורד. כשהגיעו החברה של איחוד-הצללה, הרגשתי כאילו כיבו לי את האור בראש וכל מה שראיתי היו האישונים המתרחבים שלו והמבט הקפוא. נזכרתי שבאיזו דרמת בית-חולים שראיתי פעם, אחת הרופאות אמרה שדקה וחצי בלי חמצן במוח גורמת לנזק בלתי הפיך. היה לי ברור שעדיף שהוא ימות.

כשמד"א הגיעו והתחילו לחבר אותו לכל מיני מכשירים, הסתכלתי על החבר הכי

טוב שלי בעולם, שאנשים זרים מנסים להפיח בו חיים ללא כל הצלחה, והמחשבה המטונפת והמחניקה הזו – שעדיף שפשוט יעזוב ולא יישאר כאן בדמות גוף סיעודי לכל החיים – לא הניחה לי. עד היום אני לא מבינה איך הצליחה הנפש, ממעמקי האגואיזם הטהור שלה, לנסח בצורה כלי-כך עניינית וזריזה את התוכנה הזאת. הוויתור היה מהיר מדי, אבל לא טרחתי להעמיד פנים, אפילו לא בפני עצמי.

לבית החולים הסיעו אותנו השכנים. לא יכולתי לנסוע עם התינוק באמבולנס, ואף אחד לא היה נותן לי לנהוג, ובין כה וכה עבר רק חודש מאז שהוא נולד והייתי עוד בעצמי שבר כלי מהלידה. לימים יעל תגיד לי שאם יש משהו שהיא לא תשכח מהאירוע הזה (שקשר בינינו לעולמים, אגב. לא כל יום את מוצאת בן זוג מת על הרצפה עם שכנה-חברה), זה שכדי להתארגן לנסיעה התעקשתי גם להיניק כדי לחסוך צרות בדרך, וככה עמדתי בפתח החדר והינקתי בזמן שצפינו בדפיברילטור שלא צולח את משימתו.

את הקולות שהמכשירים בבית החולים עשו אני עדיין שומעת מדי פעם בראש שלי, הם חקוקים שם לעד. טר-טר-טו. טר-טר-טו. טר-טר-טו. מין מנגינה משולשת כזאת. גם ליד המיטה שלו בטיפול נמרץ לא התחדש כלום. שוב צעקו את שמו, שוב עצם הברית, שוב דממה. אחר-כך מצאו לנו איזה חדר נוח להמתין בו (להגיע עם תינוק בן חודש לבית-חולים זו דרך מעולה לקבל יחס מועדף), וישבנו שם – אחרות שכבר הספיקה להגיע גם, ואמא שלו והדודה ובעלה שנשלפו מתור בכניסה להצגת מוצ"ש. רופא עם מבטא ארגנטינאי – אחד המבטאים השנואים עליי, עוד לפני הדרמה הזאת – נכנס באיזשהו שלב והתחיל, מבחינתי בכל אופן, לברבר. החזקתי את התינוק צמוד צמוד לגוף שלי וממש לא רצייתי להקשיב לו. שנאתי אותו סתם. הוא הסביר שבהתחלה הם חשבו שזה פרפור חדרים, אבל אז עשו לו סיטי ראש וגילו דימום בכל המוח, ושאלו מה לנקו ושאלו איך לעזור, ושהם יעשו "בדיקה נוספת בעוד שעה, אבל הסיכוי שמישהו ישתנה הוא מאוד נמוך." "אני לא מבינה, אז בעוד שעה תבוא להגיד לנו שהוא מת?" עניתי, והוא חצי מלמל בחזרה שכנראה שהמצב לא ישתנה גם בעוד שעה.

לא הייתה שום דרמה ברגע הזה, לא שתיקה רועמת ולא בטיח. עמוק בבטן היה ברור שאין סיכוי, ועדיין מישהו היה צריך לסמן בבירור את נקודת האל-חזור. וזו נקודת אל-חזור אמיתית, לא כמו לקחת משכנתה או להתחתן. אין פקיד שאפשר לדבר אל ליבו או מכתב שאפשר לנסח. ככה, כמעט שעתיים אחרי שמצאתי על הרצפה את הבנאדם שאני הכי אוהבת בעולם, עם תינוק בן חודש מעורסל בחיקי, הכול נגמר. בנאדם מת הוא כמו חור שחור, שואב לתוכו את כל מה שהיה ואת כל מה שאמור היה להיות.

*

תוך כמה חודשים ימי חמישי הפכו להיות מאוד דומים אחד לשני. אני אוספת את השועל (הילד זוכה לשלל כינויים מעולם החי והצומח) מהמשפחתון, עוברת בשוק אצל הירקן הקבוע שמשחק איתו ודואג שלא יקפוץ פתאום מהעגלה בזמן שאני אוספת ירקות ופירות, וחוזרת את כל הדרך הביתה ברגל (עגלת תינוק היא כמו

תיק גדול מאוד, זה אדיר). חמישי אחר הצהריים זה לא זמן להיות בו על הכביש, בטח שלא בתוך אוטובוס. אנשים קשים, פרצופים קשים, הכול קשה. באחד מימי החמישי הגשומים של החורף הראשון בלעדיו, החלטתי לוותר על עונג הסיבוב עם העגלה בגשם, כי לא היו לי הרבה דברים לקנות. שמתי את הגור במנשא, ובתום סיבוב הקניות הקצר תפסתי אוטובוס חזרה הביתה, וכשהגוף שלי כבר כמעט לא יכול היה לסחוב את עצמו יותר, התיישבתי עם תיק גב מלא בירקות, ושתי אצבעות מעוקלות בתוך ידיעות של שקיות שהנחתי על הרצפה, ופתאום משום מקום נחתה עליי ההכרה שאף אחד לא מחכה לי בבית. שמייהרתי להספיק לאסוף אותן, ומיהרתי להספיק לעשות קניות, ומיהרתי להספיק להגיע לתחנת האוטובוס, ולמה בעצם? הכול לשווא. מה אני ממחרת? אף אחד לא מחכה לי. אני לבד. כל מה שיש לי בעולם נמצא איתי עכשיו, רדום וקצת מזיע וצמוד לציצים ולבטן שלי. זה כל מה שיש לי בעולם המחרבן הזה. ירקות, גבינה, טחינה, תינוק.

*

היו לנו כמעט יומיים להיפרד ממנו בבית החולים. אם לא היו מתחילים להנשים אותו כבר בבית זה לא היה קורה, והיו קובעים את מותו כבר באותו ערב. אבל מכיוון שהוא הגיע מונשם לבית החולים, גם כשאין בכלל פעילות מוחית עדיין אי אפשר להכריז עליו רשמית כמת.

"בעצם אנחנו מחכים שהמערכות שלו יקרו באופן עצמאי?" שאלתי בשיחה שכונסה בבית החולים בבוקר שאחרי, ומנהל המחלקה הסביר שהם שומרים שזה לא לגמרי יקרה בשביל שנוכל לתרום את האיברים, והוסיף בקול רציני ואיטי "אבל בגדול, כן, לשם זה הולך."

ככה מצאנו את עצמנו בני משפחה וחברים, יושבים על כיסאות לא נוחים במסדרון, ומחכים שמערכות פיזיולוגיות של אדם בדמי ימיו יבגדו בו.

הוא שכב בטיפול נמרץ כללי בחדר מספר שלושה. הפה פתוח, מפנה מקום לצינורית ההנשמה. העיניים היו גם פתוחות בהתחלה, אבל במהלך היום הראשון כבר מרחו עליהן משחה וסגרו אותן עם סלוטייפ שקוף ועבה של בתי-חולים. הסבירו לי שם שככה שומרים על הקרניות (שיושתלו אוטוטו באדם אחר). סידרתי לו פעם אחת את הסלוטייפ כי ראיתי שזה תופס לו קצת את הריסים, וחשבתי לעצמי שאם הייתי רואה את זה באיזה סרט הייתי בטח חושבת שזה קיטש הוליוודי מטופש. ועדיין, כשעמדתי שם וראיתי את זה, הייתי חייבת לסדר את זה. מה כבר נשאר לך לעשות? הרי לא נותר דבר שאפשר לעשות, אז את מגרדת את המעט המיותר והנואש והעלוב שאפשר לעשות, ועושה.

גם הקפדנו, אחותו ואני, לאגרוף לו את כף היד ולהותיר רק את האצבע האמצעית פרושה. למרבה הפלא, בכל פעם שנכנסנו לחדר היינו צריכות לחדש את תנוחת האצבע המשולשת. מי היה מאמין שצוות טיפול נמרץ כללי לא יבין בדיחה?

*

תמיד חשבתי שאני לא מצפה. הרי ציפיות הן כידוע מתכון לאכזבות, ועדיף כבר, פה ושם, פשוט להיות מופתעת לטובה. אני מייחלת לדברים, מקסימום מקווה,

אבל לא מצפה. וכשהוא מת הבנתי שבעצם ציפיתי. ציפיתי שהוא לא ימות. לא רק ייחלתי וקיוויתי – ציפיתי. לא ציפיתי מאלוהים, לא ציפיתי מהקוסמוס, לא ציפיתי מאמאדמה, לא ציפיתי משום דבר או אף אחד, פשוט ציפיתי.

בחלוף הזמן דברים נעלמים. יש פינות חשוכות שכבר אי אפשר לאתר בהן זרויף של זיכרון. יש אזורים שהשתבשו לגמרי (אהבה מופרעת למנגו, ויכוחים מצחיקים על הנטייה שלי להשאיר את משחת השיניים פתוחה לאחר השימוש, תנוחות מסוימות במין – זה היה איתו? עם אקס אחר? אולי בכלל דמיינתי הכול? למה אני לא זוכרת?). כלי-כך הרבה זמן עבר מאז שאמרתי לו שאני אוהבת אותו וראיתי את העיניים היפות שלו מסתכלות עליי בחזרה באהבה גדולה. כל כך הרבה זמן עבר מאז שזכיתי לשבריר המבט שלו שגרם לי תמיד להרגיש כלי-כך עטופה ומוגנת. כלי-כך הרבה זמן עבר מאז שרכנו על איך תולים תמונה בבית ואם באמת צריך לטרוח למרכז אותה (זה למשל בוודאות קרה איתו – מנפלאות החיים לצידו של מעצב). ממש תוך כמה חודשים הוא הפך לאט לאט לזיכרון. זיכרון, כי אין יותר גוף, אין יותר פנים, אין יותר חיוך, אין יותר קול, אין יותר תנועה. היה אדם ולא עוד. נגמר. חלל – איזו מילה מדויקת.

*

כבר ביום הראשון בבית החולים פתחו בני ובנות משפחת החברים קבוצת ווטסאפ ויומן בגוגל קלנדר, והתחילו להשתבץ למשמרות אצל האלמנה והיתום. שמרו עליי מכל משמר. חוץ מבשירותים ובמקלחת לא הייתי לבד לרגע. לא נתנו לי לנהוג, נשארתי לישון בסלון למקרה שאצטרך עזרה עם התינוק בליילה, ניקו את הבית, שטפו כלים, סידרו במקרר את כמויות האוכל האינסופיות שקיבלנו (איזה ענבים מדהימים היו באותו קיץ, וואו) והקפידו שלחתול יהיו אוכל ומים כל הזמן. אף אחד כולל אף אחד לא הניח את הכלים במתקן הייבוש בכיוון הנכון (זה שיגע אותי – למה להטות אותם לכיוון החלון ולא לכיוון הקיר? מה ההיגיון?). חשבתי לעצמי שיום יבוא, עוד מיליון שנה בערך, וייכנס גבר אחר לבית שלי ובטח נאכל משהו, ואז הוא ישטוף את הכלים ויניח אותם במתקן כמו שרק אהובי ואני נהגנו לעשות, וזה יהיה הסימן שלי. ככה אדע שהוא בסדר. אני לא יודעת אם זה מוסרי לחשוב מחשבות כאלה כמה ימים אחרי שאיבדת את אהבת חייך, אבל זה מה שהיה.

ביומיים הארוכים בבית החולים התינוק היתום שלי הגן עליי מפני כולם. בכל זמן שהוא היה עליי אף אחד לא יכל לחבק אותי כראוי, וחלק נמנעו מראש במקום להסתבך עם חצי חיבוק מאופק. לא רציתי שאף אחד יגע בי. רציתי לאפשר למגע של אהובי להיות המגע האחרון שייצר לי בגוף. שבועות ארוכים אחר כך הייתי מניחה יד על הבטן שלי בלילות ומדמיינת שהיא שלו, אבל זה היה טריק זול, פתטי ובעיקר בודד, וזה אף פעם לא עבד. אף פעם.

*

ללבד שלי אין סוף. הייתה לו התחלה מאוד ברורה, אבל סוף אין לו. מצאתי אוטוטו- גופה על הרצפה בבית, ובמקביל, תינוק אוטוטו-יתום מאב שוכב על הגב במיטה שלנו, בוהה בתקרה ומצייר תנועות מגושמות באוויר עם הידיים והרגליים. ילדוניקו

שליחות סנונית ליס

הזמזום בטלפון אותת לי על שליחות חדשה לא רחוק ממני, ברחוב ארבע ארצות. קיבלתי את הקריאה ודיוושיתי למקום. עקפתי אתרי תמ"א, קיללתי נהג שכמעט עלה עליי בבן-נון. כשהגעתי לבניין מצאתי את הדירה וצלצלתי בדלת. שמעתי רשרוש מהצד השני שלה. "מי זהההה?" קרא קול של בחורה.

"שליח, ענית.

"מאיפה?" היא צעקה.

"GotIt."

"מי שלח אותך?" שמעתי את הקול מתקרב לדלת.

"יונתן לם, כבר לא הייתי צריך לצעוק כדי שהקול שלי יגיע אליה.

שמעתי שקשוק מנעול, היא פתחה את הדלת. "את ירדן חממי?" שאלתי.

"כן! איזה חמוד יון! מה הוא שלח?" היא שאלה בחיוך.

"פרידה, אמרת. האמת שהתבאסתי עליה. היא נראתה חמודה.

"מה?! הפנים שלה נהיו רציניים פתאום.

"יונתן לם שלח אותי להיפרד ממך, ניסיתי להגיד בטון מנחם אבל תקיף. הרמתי את הטלפון והקראתי ממנו. הוא אומר שהוא מרגיש שהחיים שלכם הולכים לכיוונים שונים, שאתם כבר לא כמו שהייתם בהתחלה, שאתם יותר חבר'ה מאשר זוג. הוא מקווה שלא תשאני אותו ושאוּלי מתישהו תוכלו להיות ידידים."

ירדן המשיכה לעמוד מולי בפנים חתומות ואני מלמלתי "מצטער..."

"הוא אמר עוד משהו?" הקול שלה נשמע חנוק.

"לא, זה כל מה שכתוב לי כאן, הצבעתי על הטלפון. את יכולה רק לחתום לי

פה שקיבלת את המשלוח?"

"כן, היא ענתה בקול מובס. החתמתי אותה. היא נשארה לעמוד שם והיה לי ברור שאני לא הולך לקבל טיפ, אז הסתובבתי וירדתי במדרגות. הרמתי את הטלפון כדי לקבל את הקריאה הבאה, וראיתי שהיא מגיעה מהדירה שבדיוק יצאתי ממנה. "הזמנת ידיד", נכתב בכותרת. בפרטי הזמין ראיתי את השם ואת התמונה של ירדן ובפירוט נכתב: "אחרי פרידה, הזמנת ידיד לשעה של ניחומים ושיחה על הפרידה, לא כולל מגע גופני."

עליתי בחזרה לדירה ודפקתי שוב בדלת. ירדן פתחה אותה בעיניים אדומות.

"היי... זה שוב אני. זה בסדר או שאת מעדיפה שאני אלך ותזמיני שליח אחר?"

"לא, זה בסדר, היא אמרה והכניסה אותי לדירה. הלכתי אחריה, היא נמרחת

על הספה.

"תראה, היא אמרה ודמעות עלו בעיניה, "הרגשתי שבזמן האחרון הדברים לא כל

כך טובים, אבל בחיים לא חשבתי שניפרד בגלל זה. חשבתי שאנחנו יכולים לעבוד

על זה, ופתאום הוא נפרד ממני?"

שלי מסמן אהבה שאין לה גבולות, אבל גם את ההיעדר. הוא מסמן עצב מזוקק, ויש לי עצב בכמויות מסחריות. אני פורקת ופורקת ופורקת, וממשיכה לגלות עוד אריות מחוץ לדלת, מחכות. זה לא נורמלי.

*

את היום השני בבית החולים, אחרי שכולם כבר הספיקו להיפרד ממנו, חתמתי שכובה לצידו במיטה. לא יודעת מה לחשוב, לא מבינה מה אני מרגישה. פשוט שכבתי ליד איש שהגוף שלו עדיין חם, אבל חוץ מזה – כלום. הקשבתי לצלילי המכשירים ונגעתי בכל איבר שהיה לי נגיש ולא מסורבל עם צינוריות ומכשירים רפואיים. אחרי שעה ביקשתי בלב שישמור עלינו, נישקתי לו את המצח והכתף והזקן, ויצאתי למסדרון, מאותתת לחברים "עכשיו אפשר ללכת".

כמה שעות אחרי שפרשנו משם הוא עבר קציר חטים ואיבריו הושטלו בשבעה אנשים שונים. לפעמים אני מוצאת את עצמי מתגעגעת ליומיים ההם בבית החולים, למרות שהוא כבר היה מת. משהו בהיותו קיים, בעובדה שהיה שם גוף שאפשר להסתכל עליו ולגעת בו, גם אם הוא כבר מת. לפעמים נראה לי שהייתי לוקחת עכשיו עוד כמה שעות ארוכות וטובות לצד גופת אהובי, אם היו מציעים לי. הגוף שלי אומנם בצום-מגע אבל הוא רעב, ולפני כמה שבועות גם במגע שלו לא הצלחתי להיזכר וזה ממש שבר אותי. מה כבר נשאר לי? מה עוד עתיד להיטשטש?

יש הרבה חורים שחורים בזיכרון שלי מהיומיים ההם, ורק פה ושם הבלחות של חצאי שיחות מסדרון והתמוטטויות בכי. יומיים שלמים שבהם ישבתי לצד אהובי המת, ובכל שאר הזמן ישבתי במסדרון והינקתי והינקתי... בלי סוף. לא זוכרת שחיתלתי, לא זוכרת שהרדמתי בשיר ערש, לא זוכרת כלום. רק גיחות לחדר המנוח – לבקר גוף ללא חיים, ושהייה במסדרון – להצמיד גוף קטן לציצים ולתת קצת חיים.

*

התינוק שלי כבר ילד קטן. את היומיים הנוראיים ההם הוא לא יזכור. יומיים שבהם עשרות זוגות ידיים החזיקו אותו, הרגילו אותו באופן הכי גשמי שאפשר לחיי קהילה מגיל כל-כך צעיר. לפעמים אנחנו קוראים לו "הילד של כולנו". אין לו חרדת נטישה, הוא חברותי, חייכן ותמיד נכון לגשת לאנשים זרים, באוטובוס או בים, למשל, ולשבת לידם ולשחק איתם. הוא נוהג לנשק תינוקות וללטף כלבים וחתולים. יש לו זיכרון מעולה כמו לאמא שלו, והוא גרגרן ויכול לאכול כל היום כמו אבא שלו. הוא שטותניק, נבון ויפהפה.

אבא שלו לא ירים אותו גבוה עד התקרה, לא יוציא אותו מהגן ולא יעזור לו להכין תיק ליום הראשון בכיתה א'. הוא לא יחבק אותו כשהוא יקדח מחום אחרי חיסון, ולא יגיד לו שכל מה שהוא מרגיש זה טבעי ונורמלי ושהוא אוהב אותו לא משנה מה. הוא לא ילמד אותו איך מעצבים גופנים ומה זה מגרעת, לא יתרגל אותו נשימות ומדיטציה כל בוקר ולא ירקוד איתו בבית בימים גשומים, כשאי אפשר לצאת לשחק בגינה. הוא לא ייקח אותו לישון באוהל בים, והוא לא יסביר לו שכשמדביקים שתי חתיכות עץ, אז אחרי שהדבק מתייבש, דווקא האזור של ההדבקה הוא החלק הכי חזק.

"מבאס", הסכמתי.

"ממש", היא משכה באפה, "מבאס שאנשים נהיו כאלה פחדנים וותרנים. לא נלחמים יותר על כלום. מה, אהבה היא זונה? הולכת אחת, תבוא אחרת?"
"ממש לא! מניסיון אני אומר לך, אהבה זה אולי הדבר היחיד שאי אפשר להזמין במשלוח. זה לא בתפריט אפילו, הוצאתי את המכשיר כדי להראות לה.
"בדיוק", אמרה ירדן. "ואיתנו... חשבתי שמצאתי את זה. הייתי מוכנה לעשות הכול כדי להחזיק את זה, והוא מוותר על זה כאילו זה קפה שהתקרר בבית קפה ומבקשים להחליף לחדש, היא קינחה את האף בטישו משומש שהיה מושלך על השולחן.
"מה הבעיה, שמים 40 שניות במיקרו וזה טוב חס, למה להחליף? זה הכי לא אקולוגי", זרמתי עם הרעיון.

"נכון. ומה המיקרו של האהבה שמתקררת? יש דבר כזה?" ירדן שאלה.
"וואלה לא יודע, בטח יש ליועצי זוגיות כלמיני טיפים כאלה. אפשר להזמין גם ייעוץ זוגי באפליקציה. שמעתי שיש משחקי תפקידים וכאלה, המשכתי להחזיק את המכשיר מול העיניים שלה למקרה שהיא תרצה להסתכל.
"כן, ראיתי", ענתה ירדן. ושוב משכה באפה. "בא לי לראות קצת טלוויזיה, רוצה לבהות איתי?" היא שאלה.

"כן", עניתי. ישבנו ובהינו בפרק של "חברים" עד שהזמן נגמר והייתי צריך ללכת. ביקשתי מירדן לדרג אותי באפליקציה וירדתי לאופניים. פתחתי את המנעול ומשכתי את ההזמנה הבאה:
כותרת: "הזמנת נכד".

בפרטי המזמין: "מוישה ברד".

פירוט: "מזמין נכד לביילי משותף של משחק דמקה".

רכבתי לרחוב חובבי ציון ועליתי במדרגות בניין ישן. פתח לי את הדלת איש בן 80 בערך. הוא הכניס אותי לדירת שלושה חדרים שהכול בה נראה ישן. בקיר הסלון הייתה קבועה אח, אבל לא אמיתית אלא מזויפת, כזו שאי אפשר באמת להדליק בה אש. תהיתי מה הטעם בה בעצם.

"אשתי חלמה על אח בבית", מוישה קלט אותי והתחיל להסביר, "והמעצבת שעיצבה לנו את הדירה בשנות ה-70 הציעה לה לעשות אח מלאכותית והיא התלהבה. היא נפטרה לפני שנתיים, אשתי".

"אני משתתף בצערך", מלמלתי.

"נו טוב, זה החיים. והמוות", אמר מוישה. "כשאתה פוגש אישה ומתחתן האימא שלך נושמת לרווחה כי לפחות כבר לא תמות לבד. שוכחים להגיד לך שכמעט תמיד בסוף מישהו ימות לבד, ויותר גרוע מזה יחיה לבד. כי מה זה בעצם משנה איך תמות? משנה איך תחיה. הבנאדם יכול להשתגע כל היום עם עצמו מול אח מלאכותית, אבל הנה, עם האפליקציה הזאת שלכם אני יכול להזמין לי שליחים כמעט לכל דבר וככה אני פחות לבד".

"יופי", חייכתי אליו, "זאת המטרה".

"אתה רוצה לשתות משהו? לאכול? אתה נראה קצת רזה", מוישה הציע.

צחקתי. בגלל כמויות הוויד שאני עושה אני טוחן שטויות בטירוף, אבל כנראה רזיתי בגלל הנסיעה על האופניים. גם אמא שלי העירה על זה. עניתי שאשמח לקפה. הוא הרתיח מים והוציא גם עוגיות עבאדי. לעצמו הוא הכין תה בלי סוכר, והניח את הכול על שולחן נמוך באמצע הסלון, מול האח.
"אתה יודע דמקה?" הוא תהה.

"כן, למרות שהרבה זמן לא שיחקתי", הודיתי.

"אז בוא אני אזכיר לך", הוא הוציא משידה קטנה לוח וכלים וסידר אותם על שולחן הקפה. התיישבתי מולו והוא שאל: "אז ספר לי מה קורה איתך? מה אתה עושה בחיים?"

"שליחיות... אתה רואה".

"וחוץ מזה?"

"אמממ, אין הרבה חוץ מזה. אני עובד הרבה שעות".

"אתה חוסך ללימודים?"

"אההה, לא בדיוק. לא נשאר הרבה כסף. אתה יודע, שכירות בעיר הזאת זה רצח", הוא הזכיר לי את אמא שלי עם השאלות שלו.

"כמה זמן אתה כבר עובד בזה, בשליחיות?" המצח שלו התכווץ מסקרנות.

"בערך ארבע שנים", הסברתי. "הצטרפתי כששלחו בעיקר אוכל בתקופה של המגיפה, ואז נוספו עוד המון דברים כי אנשים בקושי יצאו מהבית. גילו שאפשר להזמין כמעט הכול, היום האוכל זה רק חלק קטן".

"מעניין מאוד", מוישה המהם. "וחשבת מה הלאה?"

"אה... יש לי כל מיני כיוונים, עוד לא משהו מגובש". חשבתי על אבא שלי שלמד המון שנים, היה מנהל שיווק בכיר, פוטר לפני שלוש שנים ומאז לא מוצא עבודה. לרגע ממש ראיתי אותו יושב בסלון שלו מול הטלוויזיה ויכולתי לדמיין אותו כמו את מוישה, מזמין שליח כדי לא להיות עם עצמו לבד בבית. נזכרתי איך הוא השתנה לאט לאט, זה היה כשהמגיפה רק פרצה, כשעוד גרתי אצל ההורים. בהתחלה, כשהוציאו אותו לחל"ת הוא המשיך לקום כל בוקר ולהתלבש כמו לעבודה, עשה טלפונים וקבע ראיונות בזום. אחר כך המשיך להתלבש אבל הפסיק להתגלח. כשהחל"ת שלו הפך לפיטורים הוא החליף כל בוקר לחולצת צווארון, אבל נשאר בטרנינג ובתחתונים שהוא ישן איתם. כששיחות הזום והראיונות התמעטו הוא הפסיק להחליף בגדים ובשלב מסוים הוא הפסיק לקום בבוקר, פשוט נשאר לישון עד הצהריים.

"נו טוב. חברה יש?" מוישה שאל ואז הרצין: "או חבר. אני מכיר את הדור שלכם".

"חברה, כן", שמחתי שהוא החליף נושא וחשבתי על גלית, קבענו להיפגש בערב.

העפתי בזריזות מבט בשעון וחישבתי כמה זמן נותר עד אז.

"או יופי. מה היא עושה?" מוישה המשיך לחקור אותי.

"היא לומדת פסיכולוגיה", הדגשתי את ההברות. הייתי גאה בה, דפדפתי בטלפון

והראיתי לו תמונה שלה.

"כל הכבוד לה, בחורה רצינית", פסק מוישה. "וכשהיא תסיים את הלימודים

יזמינו גם אותה דרך האפליקציה?" הוא שאל.

*

בלילה חגו סביבנו השדים. איני יודעת את פשר תנועתם. קו-עגול קו-עגול. שנים-שנים שלוש-שלושה. הארץ נשארת יבשה למרות התחזית ואנחנו לא נרדמים. השמיכה מתהפכת כל הלילה, רוקעת בצפה סימני עיפות ועלבו. אלו ידעתי את פשר תנועתם הייתי רוקדת אתם, והייתי אסירת תודה תמיד. לנכח אהבה ככה, לנכח העלבו. איני יודעת מה היא עלי היום. התינוק שלי בוכה בעריסה ועוד אינו קים. הייתי רוצה לומר: תנו לי להנזק, אבל המלאך גואל אותי, מעלים אותי לבנה בקפלי הסדין. בשעה שלוש קמתי לשנות. בעלי שקע בסבך החלומות והייתי לבד, מהרהרת כה נכה. מה פשר האהבה? חשבונות החשמל תלויים ביהקים על המקרה. בחשך הכל נראה כמו מכתבים מאלהו. מה פשר האמונה? קחו ממני את הכל.

*

דוקא בלי רחם אני יכולה לראות איך כל עבר נופל. העולם אוסף את שארי הרקמות ואנו קוראים - אדם. אני בוראת לי בכל בקר את עץ הקלמנטינות בחלוני, בכל ערב את כוס היין והמאפרה. לכן אני אוהבת אותך. אני רואה בך חיים כי אינך קים - בראתי אותך כי הייתי טובה לעצמי. גם את אלהים אני אוהבת. חורטת במדרכות כי הוא קורא מגבוה ככה הוא אוהב גם אותי - פעורה אני בונה לו דירה בתחתונים של כל תושבי העיר.

*

בשבעה עשר בינואר ראיתי אותנו בפעם הראשונה. הגוף לא החזיק אותי באותו הלילה. הפכנו את החרף לאביב, מתכרבלים עוטפים זה את זה בקורי תאנה ועדן. לפתע אני לא הייתי בגוף. כל ענג יכול היה לפשות בי כנגע מגרד, אנחות הרנחה נשמעו כאנקות צער. נראינו כמו פרוקי רגלים, זבובי חול חטטניים. לא ידעתי אם בלע אותי המות לנצח או אולי היה זה הפחד. בקשתי ללמד את שמחת נוזלי הגוף, אבל נולתי מחוצה לו.

שירים
רוני פינקרפלד

לאן ננודד מכאן

אין לי שיר

פגשתי גמל שלמה על המרפסת. הבטתי בעיניו החזריות, מנסה לקרא את האותות. אבל מחושי קצרים מדי והזמן חדש.

*

ראיתי עץ נפרד מעליו. גופי נשען על גופו, כפות רגלי הצמיחו שרשים כהים וצמרתי נרדמה.

*

כלב בהיר חוצה בריצה את הכביש. עיניו מבהלות, צדות את מבטי דרך שמשת המכוננית. אני מטה את ראשי בחדות, מסתכנת באכזבן הדרך. שפתי נעות בתפלה קלושה, ממשיכות לנסע.

אין לי שיר עכשו ואין מחשבה שאיננה נרדפת, ירח אינו תלוי מעל למצחי וכוכבים לא נופלים לי מתוך השרוול. אין לדעת כיצד יראו פני הדברים ואין טעם לנסות לנחש.

אין לי מפה או דרך קצור ואין אור בבקמת היער. אין לי רצון לחפש אחרי ואין לי משג מדוע חפשתי כל השנים דבר מה לא משג, או שמא בעצם מצאתי? אין לדעת כיצד יראו פני הדברים אם בכלל לדברים יש פנים. אין לי משג מי ידפק ואיזו מלה תעמד בדלת, תפתה את השיר לטופף אל חדרי גם אחרי שאנעל את הדלת.

שירים לורן מילק

גלעד

גלעד למד אותי לעלות
על גְּנָדוֹת מים זורמים במונסון
גופי על חוט הפֶּטְפוֹן.

גלעד בן הים
התלבש לי פגו
על שפיצים של גלים.

מרימה בקבוק מי עֶדן
לחיי קץ נשמתי

שורת חיי

בתעודת זהות כחלה
פס נשימות בנשיקה
מים זורמים במונסון

על שפיצים של גלים
גלעד מרים אותי
אני עולה עם בן הים

פינק פלויד

אני אהיה מקום
שבו אתה בוגד בגוף שלך,
אם רק תזכר את מגע העור
אותו כשוף שחר הנקרא אהבה.
אין אחורה, אין קדימה,
אין דיאלוג ביני לבינה,
יש עכשו סדור תפלה לאשה מגרה.
לך רך על הלשון

חתן קל"ב

בן 36
עיראקי משני הצדדים
יש לו לשון סקסית
לבו פנוי ללבי
מזל סרטן
יש לו סרוטונין בדם
אין לו ילדים
יש לו גט טקסי
12 דקות אני אצלו
מתחתנים
על הכרסה הנעימה שלו.

אני בולעת צדפות
אני לא רופאה פסיכיאטרית
סך הכל זונה במטפחת
יודעת לגעת לך במכשיר ההנשמה,
פשוט תשארו רד עד שארדם
כל מה שאני
זה רק אתה חולם

שירים יחזקאל רחמים

איפה הפירה?

ממלכויות והבלים ותהיות שנים,
מ"לך-לך" כזה ונקדה אחת ויבשות -
הלך-חזר-הלך בין המטבח
והשלחן ופשוטי נקרות המקרה.
כל העולם נמוח בטרחתה
אחת רכה:
איפה הפירה?
איפה הפירה?
איפה הפירה?

רק היום

היום אומר שאין עוד יום -
אף פעם לא יהיה. ודאי לא יום
כמו שהיום. כן, רק היום,
גיברת, רק היום.

ימים מתגלגלים מצחוק
מכל העברים. במעלי סמטאות
נעקדים העתידיים ונשבעים:
עוד יגיע תורנו לנאם -
רק היום. כן, רק היום,
גיברת מגנדרת. כן,
את עם הסלים. יותר נדיר
משסק. רק היום.

צילום: ראובן קסטרו

שמים תכולים של נכר.
שמים צלולים נטולי מרדפים
מתפתלי טילי טילים.
מוזר.

אני באמא-אמא של המערב
(כף ידי מלטפת את הכלב) וכלי.
וכלי. בלילה נחתה רקטה
שחמקה מאה מטרים ממטתה
של אמא. ב"וואלה" הראו
בגן שבור, גויות מכוניות
מפוחות. בבקר אמא
צחקה. אני נזכר בשר
של גיורא פישר
ונכמר.

(לפני שנים
שלחו אותו לצלם
גם אותי. יצאה
רצינית התמונה)

מאי 2021, Andina

יום קרב יורם עשת-אלקלעי

31.10.1956

בשעות בין הערביים מתפוגג מעט חומו של היום וכמו תמיד בסתיו, צונח על הכפר אור רך, צהבהב. הוא עומד בשער החצר, ידיים תחובות בכיסי מכנסי הכתפיות, מתבונן במגדל המים העגול שמתנשא בראש הגבעה, ממש מעל ביתו. בשבועות האחרונים הם שוקדים בכיתה על לימוד האלפבית וכעת הוא מנסה לגלות משמעות בצברי האותיות המטושטשות מזקן, אשר משוחות בלבן בתחתית המגדל. מִם שִׁין הָא, הוא סורק באיטיות אות אחר אות.

מהלומות מעדר עולות מכיוון עצי הפיקוס הגדולים שבאחורי הבית. זה אביו שם, חופר באדמת החצר זה כמה שעות, מאז הגיע המכתב במעטפה חומה שנשאה חותמת משולשת עם חָרֵב במרכזו. אמו עיינה במכתב בפנים מעוננות וחרדה עמומה אחזה בו כשלפתה בכוח את ראשו של אביו. תיזהר בָּבו, היא לחשה.

אביו רחוק־זיעה, ניצב בשוחה עד כתפיו, מפלח את האדמה במהלומות מדודות ומעיף החוצה רגבים אדמדמים. פרצה מלחמה, אבא השיב כששאל בשביל מה הוא חופר. ואתה תשמור על אמא כשאני אהיה בצבא – ליבו התרחב בגאווה כשאבא טפח על שכמו, מעשה שותפים. גימל, נוּ בֵּית רִישׁ, הוא שב לסקור את השמות שעל המגדל, האותיות הלא־מפוענחות מרחפות על שפתיו. שקט משתרר פתאום והוא שם לב שהלמות המעדר פסקה. צעדים מחרקים מאחור. אבא עומד שם מעופר, עיניים קודרות. גוֹפֵר, אבא מפרש לו את האותיות, כאילו עמד שם כל הזמן והאזין. צבי ואפרים, הבנים של מרדכי ורבקה – גאווה נמסכת בקולו של אביו. גוֹפֵר? הוא מחווה במבוכה אל המגדל. אנשים מהכפר שנפלו, עצב מצל את פניו של אביו. מה זה אנשים שנפלו? הוא שואל. אבל אביו סולד מהתחכמויות וכלי דם כבר מרקד במצחו. לא עושים צחוק מדברים כאלה כשיש מלחמה. הוא מתקפל בעלבונו, אבל אבא נפנה ממנו ושב לחפור. הוא ממשיך לבהות בשמות שעל המגדל.

קולות רמים עולים פתאום באוזניו והוא מפנה את מבטו אל ההמולה המתחוללת במגרש רחב הידיים שמעבר לגדר. כבר מאמש פזרות שם תיבות עץ גדולות, מבשרות על קטיפה התפוזים שיתחיל בקרוב. כעת, כעשרים נערים ונערות במכנסים קצרים עומדים בשורת נמלים ארוכה ומעבירים תיבות מיד ליד. בקצה השורה ניצבים רני ויקי שגרים במרכז הכפר, ליד העיגול. הם קולטים את התיבות ומניחים אותן זו על זו כלבנים לבניין. הנערים מיוזעים, עובדים בשתיקה חרוצה, והוא עוקב בהשתאות אחר החומה שצומחת ועולה מתוך אדמת החמרה וכבר מגיעה להם לגובה הכתפיים. רני ויקי בוחנים את חוסנו של קיר העץ, מקפידים לעבותו בשורה כפולה של תיבות, לפלש את מתאר החומה בצריחי ארגזים ובעמדות מסתור ולקרוע חלונות הצצה.

הוא מביט הצידה, מופתע ממראה חומת ארגזים דומה להפליא המוקמת בעברו

השני של המגרש, ממש באותה השיטה: תיבות עץ מחליפות ידיים בין עשרים נערים ואדמת המגרש מצמיחה קיר גבוה מעוטר בחרכי הצצה וצריחי ארגזים.

הוא פותח את שער החצר ושם פעמיו למגרש. הנערים עוצרים ממלאכתם ותוקעים מבטים חשדניים בילדון, שבגדיו ופסוקת שערו המסורק בקפידה זועקים את זורתו לשמיים. רני ויקי מתקרבים משולהבים, מוחאים כפיים שמעלות ענני אבק. תראו תראו, צוהל יקי, הילד של המנהל חשבונות החדש! הוא מביט ביקי בחשש, אינו בטוח בטיב כוונותיו. אל תשים לב אליו, אומרת נערה גבוהה במכנסי חקי קצרצרים ושיער קצוץ, תמיד הוא מנסה להרגיו. חוצמזה, היא מציגה את עצמה, אני נועה – דיבורה רך ונטול זדון. הוא מבחין בגומות עמוקות בלחייה ומשפיל את עיניו. אנחנו החדשים מהקיבוץ, הוא ממלמל והיא אוחזת בשרוולו ומושכת אותו אחריה. בוא תעזור. נבוך מקרבתה, הוא מתרצה ומניח לה להובילו. תיזהרי עם הילדון, יקי מלגלג והוא מתכווץ. אידיוטים, נועה מסננת, תמיד מוכרחים להעליב. קולה בוטח ועיניה בורקות.

לרגלי חומת הארגזים כבר ערוכים מעדרים ודליים קטנים. נועה נוטלת מעדר ומתחילה לתחח את האדמה, מעיפה רגבים בתנופות גדולות. הוא מביט בהתפעלות בשרירי זרועותיה ומשפיל עיניים כאשר היא קולטת את מבטו. יש לה חיוך מצודד, ממזרי. האדמה מתפוררת בקלות תחת להב המעדר ותוך כמה דקות ניצבת לפנייהם ערימת חמרה אדמדמה. עכשיו תעזור לעשות קוֹפְבוֹת, נועה משליכה את המעדר, ובטרים יבין, גוהרת על הערימה וגורפת אל הבטן חופני אדמה גדולים. הקרקע רכה ונועה לשה אותה ומכיירת כדורי בוץ גדולים בין כפות הידיים. הכדורים נערמים לרגלי החומה לפירמידה גבוהה. יאללה, היא דוחקת בו, תכף מתחילים. הוא אינו מבין מה בדיוק מתחילים, אבל החביבות שלה נעימה לו והוא חושש לקלקל, אז הוא שותק ומתמסר ללישת כדורי הבוץ. אלא שכפות ידיו קטנות והקובכות שהוא מייצר ננסיות. צריך קובכות גדולות, היא אומרת, הנה, תראה – היא מדגימה בסבלנות רחמיאית. אבל כדורי הבוץ שלו מתפוררים לתלוליות עפר עלובות. לבסוף היא נואשת ממנו ומגישה לו כדור מגומי, חצוי לרוחבו. אתה תמלא אותו ואני כבר אעשה ממנו קובכות, היא מצווה. וכך, במשך שעה ארוכה, הוא ממלא את חצי הכדור בחול חמרה לח, ואז הופך אותו על פניו בטפיחה. עבודה מעולה! נועה מחמיאה לו. חזהו מתרחב בגאווה ושניהם מגבירים את קצב ייצור הקובכות. נועה מוסיפה אותן לפירמידה, שכבר מגיעה לו עד החזה. קריאות רמות עולות מעברה השני של החומה. הוא מציץ ורואה שגם שם, הנערים מכדרים קובכות ועורמים אותן כמו כדורי תותח. עכשיו, הנערים נאספים מקצות המגרש ותופסים עמדות במחסה חומות העץ, מי ליד החרכים ומי בצריחים – שני מחנות ערוכים אלה מול אלה. שקט מתוח. חשמל עובר בין החומות. הוא מביט בנערים הדרוכים כסוסי מלחמה. מה קורה פה? הוא תוהה בינו לבינו. נועה מערסלת את כנפות החולצה ומניחה קובכות בשקע שנוצר. כך עושים כל שאר הנערים. הוא מציץ בחרך שבחומה ונרתע מפני הבלוריות הבולטות מהצריחים בחומה שמנגד. כשיתחילו לירות, תעביר לי תחמושת, נועה לוחשת. הוא עדיין אינו מבין מה עומד לקרות, אבל גופו נלפת נוכח הדחיפות שבקולה.

רני מתייצב על ארגו בין שני המחנות, מניף ידיים לגובה כמו מזניק בתחרות ריצה, וקולו מתגלגל על המגרש. לעמדות! כולם קופאים ומפנים אליו מבטים. הדממה מופרת רק בגעיית פרות מהרפת של אפרים הןרביץ. הוא פוזל אל רני ובראשו עומדת התמונה שאבא הראה לו אתמול: משה רבנו מניף את לוחות הברית בראש הר מחודד. נדמה לו שהעולם עמד מלכת, עד שפתאום יקי פוער את פיו וזועק בקול גדול, **אאאש!!!**

אוזניו מתחרשות מזעקות המלחמה שמהדהדות בין קירות העץ. קדימה! לירות! תראו להם! החומה מיטלטלת תחת הלמות עשרות פגזי בוץ וגרונו נשנק. מטר קובכות מתרומם מעברו השני של הקיר שמנגד ומרחף אליהם בקשת גבוהה. הוא נצמד לחומה בבעתה כשעשרות פגזים מתרסקים במגרש. הוא מתקפל לרגלי החומה, מתכווץ כעובר ומכסה את פניו ואוזניו. מצאת לך זמן להשתפן! קולה של נועה מעיר אותו, יאללה, תעביר תחמושת! הוא מרים את ראשו ומביט באימה בדמותה, ניצבת על ארגו בצריח הירי ומיידה בזעם קובכות הרחק אל הצד השני. שערה פרוע ופניה הבורקים חרושים בתלמי בוץ אדום. הוא מציית מוכנית, רוכן על ערימת התחמושת ומעביר אליה כדורי חול בידיים נוקשות. היא מניחה אותם בקן חולצתה ושבה להפגיו. פה ושם מתנפצים לידם כדורי בוץ ורסיסים לחים מטנפים את שערו. יקי מסובב מעל ראשו כף קלע קשורה בחבל ארוך. הכף מסתחררת בעיניו, וכשיקי משחרר את החבל, נורית מתוכה קובבה גדולה והולמת בחומת האויב שממול. יקי ממחרר לערימת התחמושת ותוך כמה שניות שוב מסתחררת מעל ראשו כף קלע טעונה בקובבה. אי! רוקי זועק כשכדור גדול פוגע בחזהו ומפיל אותו מהחומה. יש פצוע! נועה צורחת והוא נדבק לחומה, מבועת. אבל רוקי מתאושש ומזדרז לשוב לעמדת הירי בהילוך מתנווד. פגזי הקובכות ממשיכים להחריד את קיר המגן. אחד הצריחים נפגע וארגזים נושרים ממנו לקרקע. מטח נוסף פורץ את החומה. חבורת נערים מתנפלת על הקיר בחירוף נפש וסותמת את הפרצה. התחמושת תכף נגמרת! נועה זועקת מראש החומה. ההרעשה מצויה כעת בעיצומה. עשרות פגזי חמרה נוחתים בחצר וקירות המבצר מטים לנפול. עוד תחמושת! נועה מנופפת מתוך ברד החול שניתז בעיניו. כמה נערים רכונים על ערימת החמרה, מכינים פגזים. מטח חדש צונח בחצר. ליבל'ה נפגע! קולו של יקי מתנשא מעל להמולה. שני נערים מזנקים וגוררים את ליבל'ה למחסה. תוזז כבר, צילייג'ר, קולה של נועה זועם בגבו. הוא מביט בנערים המכינים קובכות, רוצה להצטרף, אך אינו מצליח להתנתק ממבטח החומה. אויב מדרום! יקי קורא. מבעד לחרך שבחומה הוא מבחין בחבורה המתקדמת לעברם בחזית אחידה, מנופפת בכפות קלע וממטירה קובכות. תוזז, יא פחדן! קולה החרד של נועה דוחק בו והוא יודע שאין לו ברירה. בכוחות על-אנושיים הוא ניתק מהמחסה ורץ בשפיפה אל ערימת הקובכות. בעתה ורסיסי חול מעוורים את עיניו, אבל הוא אינו מסוגל לעצור. הוא כורע על הערימה ומערסל אל חולצתו קומץ פגזים, ואז מתקדם בזהירות לאורך מחסה החומה, ליבו מתפרע וחולצתו לחה מזיעה. חכה עד שאגיך לך, נועה מאותתת לו, מבינה מה הוא הולך לעשות. פתאום צונחת עליו רגיעה וציוצי החרדה משתתקים. הוא מתגנב אל פינת החומה, חמוש בפגזיו. יקי

מצטרף, גורר ארגו עמוס בקובכות. הם עורמים אותן בפינת החומה וממתינים לאות מנועה. ההפגזה שוככת קמעה והוא מציץ מעבר לפינה. סבלנות, יקי עוצר בעדו. הוא פוזל לאחור, נועה ניצבת בראש החומה, עיניה בולשות אל שדה הקרב. ליבו גואה בקרבו – בטוח שהיא מחייכת אליו.

לפתע היא מתמתחת וידה מושטת אל-על, כמסמנת "היכונו". הוא נדרך. השניות חולפות בעצלתיים, עד שלפתע נשמטת היד באבחה. להסתער! קולה של נועה מתגלגל בין המחנות. הוא ויקי פורצים מפינת החומה והדם קופא בעורקיו למראה שדרת האויב הערוכה למולם, חמושה בקובכות, חורשת רע. הם המונים! הוא מתבהל וכבר מבקש לסגת. אתה נשאר פה! יקי נחרץ, נשכב מאחורי ארגו הקובכות המשמש לו מגן ומתחיל לשלח פגזים בכוחות האויב. הוא ניצב אובד ידיים בלב שדה הקרב, מביט במחזה בעיניים גדולות. מה אתה עומד כמו בוק! צועק לו יקי. תתפוס מחסה! קוראת נועה מראש החומה. באותו הרגע מתרסקת קובבה גדולה בפרצופו של יקי, אשר פולט זעקה ומשתתק מאחורי הארגו. יקי נהרג! נועה זועקת. פגזי חול מרצדים בעיניו, חותכים את האוויר מכל העברים. הרעש מחריש את אוזניו, הבטן רועדת וערפל מציף את מוחו. די! הוא מבקש לקרוא, מצמיד בייאוש את ידיו לאוזניים.

ואז, הוא מתנער מקבעונו, שולח זוג ידיים פשוטות לפנים ומתחיל לצעוד בפסיעות נוקשות, כמו היה שרוי בחלום. תדהמה משתררת בשדה הקרב. העיניים נעוצות בילד המהלך כעיוור בין המחנות. הוא מתקרב אל חזית האויב החמושה, תכף יגיע למטחווי זריקת אבן. אצבעותיו פרושות במעין תחינה, שפתיו ממללות אך קולו לא נשמע. ההפגזה פוסקת באחת ושקט צונח על שדה הקרב.

מה אתם נבהלים מתינוק! מן השורה חורג נער גבוה ורחב-גרגר, שחיוך רע מעוות את פניו. בידו אחוז פגז חול ענקי, וללא הקדמות הוא מיידה אותו בתנופה היישר לפנים. על פניו של הילד נסוך מבע של פליאה. הוא אפילו לא עוצם את עיניו כשכדור החול מתרסק במרכזו פרצופו. מבלי להוציא הגה הוא צונח לקרקע כגזע כרות.

הזמן עוצר מלכת. מבטים מבוהלים נעוצים בילד המוטל בין המחנות. איש אינו נע, איש אינו פוצה פה. נועה, הראשונה להפר את הדממה, מנתרת מראש החומה ורצה אליו, כורעת לצידו ומרימה את ראשו בזהירות. אתה משוגע, היא צורחת על הנער התוקף למראה הזרזיף האדום המתגלה בשערו, אתה שמת אבן בתוך הקובבה! היא מרימה מהקרקע אבן חמוצה מדם ומנופפת בה למולו. זה לא אני, מה את רוצה ממני? התוקף נסוג מפני זעמה. היא ממחרת לברז שבקצה המגרש וחוזרת, סמרטוט לח בידה. היא מוחה את הדם מראשו בעדינות והוא פוקח עיניים למגעה הקרירה. הוא לא נהרג, אנחות רווחה מתגלגלות במגרש. הכול בסדר, נועה מרגיעה, ידיה עדיין אוחזות בראשו, והוא מתערסל אל קולה הרך. די, היא נופת בנערים שענייהם חורשות את האדמה, עשינו מספיק נזק ליום אחד. והם, כמו רווח להם, סבים על עקבותיהם ומסתלקים. כשנועה אומרת לו, הצלת אותנו היום, עיניו מצטעפות בדמעות.

בערב, אמא מסרקת אותו אחרי המקלחת ושואלת לפשר החבורה בראשו. שיחקנו

בצומת זינאידה פלבנובה* מרוסית: חמוטל בר־יוסף

זוג אַתְיוּפִים בְּאַמְצֵעַ הָעִיר.
עַל גַּב הָאִשָּׁה תִּינּוֹק
בְּמַעֲמָקֵי סְמֶרְטוּטִים.
רֵאשׁוּ הַקְטָן כְּהָהָ, אֲזוּבִי:
הַחֶשֶׁק לְגַעַת רַב מֵהַכִּיל.
אֲנִי עוֹמְדִים לְפָנַי מַעֲבֵר חֲצִיָּה.
זְמַן רַב מִשׁוּם מָה אֵין אֹרֶךְ יָרֵק.
אֲנִי לֹא מִתְאַפְּקֶת, נוֹגַעַת, לוֹטְפֶת
רֵאשׁ קְטָן שֶׁל תִּינּוֹק
קְשִׁיחַ וְגַמִּישׁ תַּחַת יָדַי.
הַכְּסוּי הַמְדָּהִים הַנֶּרְדָּם
כְּבָר מוֹכֵן לְחַיֵּי בְּן־אָדָם!
הָאִשָּׁה זָהָרָה לִי: "תוֹדָה!"
הַגָּבֵר הִבְהִיק: "תוֹדָה!"
וְאִמְרָתִי כְּמוֹ מְקוּמִית: "שְׁלוֹם!"
יֵשׁ לָנוּ שְׁנַי צְמִתִּים אֲצִילִים,
לְאַחַד קוֹרְאִים פּוֹשְׁקִין, אֶלְכֶסְנֶדֶר סְרִיגִיבִיץ',
הַשְּׁנַי הִנְהוּ נִקְרָא עֲבָרִית.
וְאֲנִי הוֹלְכִים בְּרַב אִמָּן,
וְהִירָק אֵינִי מִתְחַלֵּף.
וְלִבִּי יֵשׁ עֲכָשׁוּ חֲבָרָה –
נֶעְרָה דְּקִיקָה מְאִתְיוּפִיָּה.

במגרש, הוא ממלמל. בוכו איזו, שוב ניסית להיות גיבור, היא פורעת את שערו בחיבה, ולפני שייכנס למיטה, מרימה את כיסוי הצמר ומראה לו שאף מכשפה אינה מתחבאת מתחתיה.

כשאבא מתיישב על שפת המיטה בטרם שינה, הוא מבקש סיפור על אנשים שנפלו. אבא מרצין ושוקע בהרהורים, ובקול יבש ומדוד מספר על אנשים שהלכו ברחוב ופתאום – כאן מתרומם קולו של אביו כצופן הפתעה. ופתאום – קולו של אבא גובר – לפתע פתאום הם נפלו – קולו צולל באחת. וזה סוף הסיפור – אביו מתרונן אליו וחובט אגרוף בירכו כאומר, סידרתי אותך.

בבוקר, כשהוא קם ממיטתו, הוא מגלה שאביו איננו. אמא אמרה שאבא הלך לצבא. אני אשמור עלייך, הוא אומר לה.

מאוחר יותר, כשהוא יוצא לשחק במרפסת, הוא רואה שני אנשים מצבעים אותיות על מגדל המים. עין נו בית דלת, האותיות זולגות בלבן על הבטון האפור. פתאום הוא שומע צעדים וכשהוא מסתובב אמא כבר לצידו. עיניה נעוצות בשם שהולך ומצטייר על המגדל ופניה חיוורות כסיד.

* נולדה במורדוביה, בת למשפחת "אויבי העם" – אסירים פוליטיים לשעבר. עבדה כסוציולוגית במוסקבה, משנת 1990 מתגוררת בירושלים. פרסמה ארבעה עשר ספרי שירה וזכתה בפרסים ספרותיים.

חומגדל גלית זהן קרליבן

הקבלן שלי בחיים לא היה בונה את חומה ומגדל.
אינמאב.

איפה הוא ואיפה חומה ומגדל?

בזמן שהטיח מתיבש,

הוא שותה קפה.

כשהשטיכמוס מתיצב,

מדליק סיגריה.

כשהבלטה שקועה במים,

קופץ לכמה רגעים לאנשהו

ובשלוש אפס אפס הכלים נופלים לו מהידים.

בזמן הזה אפשר היה לעשות מחגיגה עיר! מדינה! יבשת!

שלושים קניונים וארבע מאות גני שעשועים.

וגג.

לא לשכח גג,

לפי החק העות'מאני.

"אצלי זה מ-ק-ס-י-מ-ו-ים שבוע

חדש גג,

כדי לצבע את הקירות, גיברת

ועוד חדשים להכנס לגור בבית,

את בטח לא חושבת שזה ככה, ותעשי לי קפה."

ופונל לבגן הסמוד,

כאלו שאני לא יודעת שהוא בוגד בי עם הרצוף של השכנה.

שירים ענת בצר

*

ראיתי אשה מתה

צועדת באבן גבירול.

פאק פאק פאק היא צעדה.

זה היה מוזר, צחקתי נורא,

חי חי חי גם היא צחקה.

המשיכה בדרךכה, על גבה תרמיל,

בידה שקית ניר חומה,

משקפי שמש צובטים את חטמה.

מה? מה? מה?

את הכביש בקשה לחצות, לצדדים התבוננה,

ואני חשבתי: הי, את מתה! את פטורע! רע, רע

אבל היא כמו נוהרע,

כמו על כבוד גופה המת שמרע.

אשה מתה עורכת קניות,

בשביל מה? מה? מה?

מטפחת את ביתה –

עציץ, מגבת חדשה.

לפתע היא פוגשת מכרה –

שלום שלום, מה נשמע?

אשה מתה נפרדה – אף אחד לא ראה,

אף אחד לא שמע.

באבן גבירול פסעה,

בחלונות הראונה התבוננה,

חיקה,

חיקתי בחורע, רע, רע

למה מתה האשה?
אולי סבלה? אולי ותרה?
אולי מסערת נפשה קפאה?
אה! אה!

אשה מתה פוסעת לבדה,
תרמיל, שקית, קצה חלה אכולה.
אשה מתה לביתה חזרה, במטתה שקעה,
את גופה המת לטפה, חלמה חלום חיים,

ולא התעוררע.

*

יש שהם הרבה,
הרבה נפח, הרבה מקום.
הרבה שער אריה, הרבה גוף,
הרבה קול, קעקוע אחד הרבה.
הם לא חייבים להיות,
אבל הם הרבה.
הכרתי מישהו שהיה הרבה עין,
ומישהו שהיה הרבה אור.
לפעמים אני רוצה הרבה,
בדרך כלל אני מבקשת מעט.
לפעמים אני רוצה הרבה בחוץ
ומעט בפנים.
להיות מעט זה אקולוגי,
זה מתחשב בסביבה
להיות הרבה זה ילדותי,
להיות מעט זה מלכותי.
פעם הייתי יותר מדי, העזתי,
זה היה מאד נעים, כמו נגעתי
בתל נמלים.
להיות מעט זה נשי, זה קוקטי.
להיות מעט זה לפעמים מעצבן,
מעצבן הרבה.
כשאני כועסת אני הרבה,
כשאני שמחה אני מעט.

שירים שלומית ליר

אי של שקט

ורציתי לגור מן החרדות
עגול של שקט.
ולדה

חיבת להיות קימת
אפשרות לאי
של שקט,

בזים של חרדות
קיומיות ופחדי מחר.
אפשרות לפרם
את ערפלי הדאגה

ליצר צורה לרגע,
לפשק לשמי
התכלת צהר

שקרי ידוע,
נאמר כבר,
כי בעולם יש
אור ורף

לתוף עינד טויתי
זהר
מברך

סופרות פחדים

לא ידעתי כמה פחדים משקעים בגופי.
"כמה פחדים", ברכה סרי

היא סופרת פחדים
מדי בקר לפני התפלה
פורטת פחדיה
פרוטה לפרוטה
לאחר תפלת ערבית
לפני השנה.

מונה חרדות,
נותנת בהן סימנים,
מסדרת אלפביתית,
מדרגת לפי מדת החמרה
מפרידה בין גלויות
לבין גסטרות, אותן מיטיב
להטמין בעמק
מגרות לבה.

מעבירה בתחלת הרצאה
בין הסטודנטיות
"כמה פחדים"
- דפי שירתה
מדברת על מכנה נשי משתף:
פחדיה שלה -
מהדהדים את שלי
והן מוסיפות "את שלנו"

פחדי הרבות
שהפחידונו בהם
מבקר עד ליל

חצי נחמה.

שירים אילנית שרף ויגודסקי

אי

אור מפוזר על המים. ירק שקוף מלח. סירה במזח.
 קבל טופח על התרן. ברנז מקנה לשירים. צוקים מחכים.
 רוח מודיעה שערב. שמש נפנית לעסוקיה האחרים.
 ירק אפר סגל. חצב בשלושה מצבים. מלח נוצצ על אפר.
 אכן שותקת בצד המשעול. לו כף רגלי עופפה ללטיפ.
 שותקת את השקט. אי אינטימי שלי

אל*

אל תסתכלי על היער אמר רפי לביא.
 עצמי עין אחת. הסתכלי על ענף אחד.
 על עלה אחד. ראי את הפרח. השרש.
 הגזע. הקלפה. אם תוכלי. מול כל עץ.
 כשעה. במשך שנים שמעתי בערך
 מאתים קנטטות של באך. כל אחת
 מהן שמעתי עשרות פעמים לפחות.
 ועדין קורה לי שאני מגלה פרק שעד
 אז לא ממש הבחנתי בו. כשתתפני
 בואי. אם תוכלי. נשב
 מול כל עץ. כשעה.

שירים עופרה עופר אורן

בחולות

ילדה עמדה ולא ידעה: היא שרה שיר מביש!
 כלם ישבו מולה, והיא הפליגה בקולה
 על זוג שלחולות יצא (זמרה, בלי להבין).

בפתח הוא עמד, הקשיב, שאב את האויר,
 עדין רק שתק, הביט, ולא אמר מלה.
 ילדה עמדה ולא ידעה: היא שרה שיר מביש!
 "כשזוג יצא לו לטייל", הוא בחשאי – החויר.
 בחוץ יאמר לה: "איך העזת לשיר כך? מגעילה!"
 על זוג שלחולות יצא (זמרה, בלי להבין).
 אביה שגופה – שלו, הביט בה בעוית
 של זעם שעלה, עלה, שטף את כל כלה:
 ילדה עמדה ולא ידעה: היא שרה שיר מביש!
 "את מבינה?" צוח "כמה השיר הזה מביד?
 עכשו כלם ידעו מי את, איך שרת, את מבחילה",
 על זוג שלחולות יצא (זמרה, בלי להבין).
 אביה בלילות, לא בחולות, בסוד, הביא
 למטתה את מה שלו מתר, אבל לא לה.
 ילדה עמדה ולא ידעה: היא שרה שיר מביש!
 על זוג שלחולות יצא (זמרה, בלי להבין).

שתי סונטות על שלושה אנשים, חייל ותינוק בכביש חוצה שומרון, קיץ 1995

1.

היא פסעה בשולים של כביש וסביבה
 הטרשים חדרו אבנים וקוצים,
 בשמלה רקומה היא הדקה אל לבה
 חבילה עטופה שממנה הציץ

* בעקבות "להתבונן בעצים ולא לראות רק את היער", תערוכה שאצר רפי לביא בגלריה גבעון סמוך למותו ב-2007.

פּוֹרֵי הַחֲלוּמוֹת יואב קרן

"יאללה, נו, תפתח את המתנה, היא אמרה לי.

"מה זה, תווי קנייה?"

"נראה לך שאני אביא לבעלי תווי קנייה ליום הולדת ארבעים?"

פתחתי את המעטפה.

"השתגעתי?" אמרתי.

"למה?"

"זה בטח עלה מלא כסף. ולא בטוח שאני רוצה."

"תחשוב על זה יום-יומיים ואז תחליט, אוקיי?"

האמת שזה היה רעיון מקורי, לקנות לי ליום ההולדת שובר למכרה חלומות. אני לא יודע מאיפה יובל מביאה את הרעיונות שלה. אבל ללכת לכורה חלומות זה לא כמו ללכת לקנות חולצות בזארה. יש לזה השלכות.

"נו, נועם, חשבת על זה?" שאלה אותי יובל כעבור יומיים. "כי אם אתה לא רוצה, אני יכולה לבטל תוך שבוע ולקבל החזר כספי."
"אני לא יודע," אמרתי.

"תשמע, אתה לא חייב להעלות את החלום ליוטיוב. אתה אפילו לא חייב להראות לי. זה רק בשבילך."

אף פעם לא הבנתי את אלה שמעלים את סרטוני החלומות שלהם ליוטיוב, ועוד מתגאים בזה שיש להם מיליון צפיות. למה אני ארצה שמיליון איש יראו את החלומות שלי?

אבל אם זה רק בשבילי...

"טוב, יאללה, מה יש לי להפסיד?" אמרתי ליובל.

שבוע לפני שהלכתי למכרה החלומות, התחלתי לקחת את הכדורים. כדור אחד ביום אחרי האוכל, ואין שום תופעות לוואי. אומרים שהם הופכים את החלומות להרבה יותר בהירים ומפורטים, אחרת יוצא משהו מעורפל וכמעט בלתי אפשרי לצפייה. יוטיוברים אמיתיים של חלומות, כאלה שכל חלום שלהם מביא עשרה מיליון צפיות, לוקחים את הכדורים באופן קבוע. לא פלא שיוצאים להם חלומות באיכות HD. המשרדים של חברת Ultra Dream יושבים בבניין משרדים מפואר בלב תל-אביב. חדר ההמתנה נראה כמו קליניקה פרטית של רופא עשיר במיוחד. על מסך ענק של 75 אינטש הוקרנו קטעי חלומות נבחרים.

נכנסתי לחדר. אישה צעירה קיבלה את פניי. "שלום, אני סיוון, כורת חלומות מוסמכת. יש כאן חדר הלבשה, אם אתה רוצה להחליף למשהו יותר נוח."

החלפתי למכנסי טרנינג וטישרט שהבאתי מהבית.

"אני אתן לך עכשיו כדור שינה ואחר כך תשכב במיטה ואחבר אותך ללוכד החלומות. אתה תירדם תוך חמש דקות."

רק קדקוד של תינוק מערסל ששתק.
זה היה יום של קיץ אשר כל חמו
מתלהט לו אדיש וחודר לכל תא.
צעדיה היו נחוישים, היו כמו
פסיעותיו של אדם שחיייו הם מין קרב
ואם לא יבנע עוד יכריע אותם.
במרחק השתרע הכפר שאלי
התינוק ואמו התקדמו לאטם.
כשאספתי אותה לא היה לי סכוי
לאפשר הפוגה לגופה העקוד.

2.

היא נשאה את ילדה, כמו הגר במדבר
על גופה העטוי בשחר, העוטף,
לא היה לי דבר, לא היה מה לומר,
לא היה לי אפילו נאד מים לתת,
והאיש שישב לצדי רק אמר
שאסע, שאמשיך, שאסור לסכן
את עצמי עם אשה בשמלה רקומה,
"השתגעתי, מה עשית, מה עצרת?" ואכן - - -
החיל לא ירה מנשקו האישי
החיל רק קרא "תעצרי כאן מיד!"
החיל רק הורה שם, בכביש לא ראשי,
לאשה עם תינוק שהחזיקה ביד
לעמד, לא לזוז. לי אמר - "תתבישי,
ועכשו תשתקי, תחגי כאן בצד."

כשהתעוררתי, לא זכרתי כלום. רוב האנשים לא זוכרים כלום אחרי שהתחברו ללוכד החלומות. זה חלק מהעניין. אבל מה זה משנה? הרי בסוף אתה מקבל סרטון באורך מלא של כל החלומות שחלמת כשהיית מחובר למכונה. ועם תוספת תשלום גם יערכו לך אותו, יכיניו לקט של קטעים נבחרים וכדומה. אפשר אפילו להזמין שעת ייעוץ אצל פרשן חלומות. "בעוד שבוע זה יהיה מוכן," אמרה סיוון. "אנחנו נשלח לך קישור למייל. וכאן יש סיסמה כדי לפתוח את הקישור."

המייל הגיע כעבור שבוע בדיוק. פתחתי אותו בידיים רועדות. זאת הייתה הפעם הראשונה שעמדתי לראות חלום שחלמתי. מעניין אם הוא יהיה בצבע. לפעמים הם בשחור לבן. במקרה כזה, מקבלים החזר של 30 אחוז מהסכום ששולם.

אני נמצא בעבודה, אבל זה בעצם הבית שבו גדלתי בחיפה. בעוד שעה אני אמור להגיש את הדוח החודשי למנהל שלי ועדיין לא התחלתי לעבוד עליו. אני בלחץ. איך אספיק?

עד עכשיו חלום די שגרתי.

אני נכנס לחדר של הבוסית כדי לבקש ממנה עוד יום כדי להשלים את הדוח. הבוסית, שהיא בעצם נשיאת ארצות הברית, אומרת לי שאני חייב לסיים את המטלה עוד היום כי מחר עומדת ליפול פצצת אטום. מאיפה היא יודעת? טוב, היא הבוסית. והיא גם נשיאת ארצות הברית.

לא יודע איך, אבל אני משלים את הדוח בזמן ומגיש לה.

למחרת בבוקר כל המשרד מתאסף במרפסת, שהיא המרפסת של בית ילדותי בחיפה, כדי לצפות בפיצוץ הגרעיני שאמור לקרות בדיוק בעשר. כולם עם משקפי שמש ורק אני לא. האם אספיק להגיע הביתה כדי להביא משקפי שמש? כבר שתי דקות לעשר ואני מפחד שהפצצה תתפוס אותי בדיוק כשאצא מהבניין. ואז שירה ממשאבי אנוש אומרת לי: יש לי משקפיים ספייר, אני אביא לך. תודה, אני אומר לה. היא מביאה לי משקפי שמש של נשים, ענקיים כאלה, אבל עוד לפני שאני מספיק להרכיב אותם נשמע פיצוץ אדיר. פטרייה גרעינית מיתמרת במרחק של כמה מאות מטרים מהמשרד, כלומר – מבית הוריי. כולם מוחאים כפיים. באמת מחזה מרהיב. זה מה שטוב בחלום: אתה יכול לעמוד במרחק של כמה מאות מטרים מפטרייה גרעינית ולא יקרה לך כלום.

אחר כך מתכנסים כולם במשרד של המנהלת כדי לסכם את האירוע ולהפיק לקחים להמשך. אנחנו כבר לא בבית ילדותי בחיפה אלא במשרדים הנוצצים של חברת Ultra Dream. באמצע הישיבה שירה מבקשת ממני להיכנס אליה אחר כך כי היא צריכה להראות לי משהו. סבבה, אני אומר לה.

החלום נגמר.

בדיוק כשסיימתי לצפות, יובל נכנסה לחדר.

"זה הגיע?"

"כן."

"נו, איך?"

"תשמעי, זה מדהים. כאילו, ראיתי כבר מלא חלומות של אחרים ביוטיוב. אבל לראות את החלום של עצמך זה משהו... קשה לתאר במילים. אני צריך עדיין לעכל

את זה."

"אני יכולה לראות?"

"בטח, אין לי מה להסתיר."

היא התיישבה לידי על הספה וצפינו יחד בחלום.

כעבור כמה ימים קיבלתי לטלפון הודעה ממספר לא מוזהה. לא היה כתוב שם כלום. רק לינק. לפתוח אותו? זה עלול להיות וירוס.

וכעבור חצי דקה, הודעה כתובה: "אל תדאג, זה לא וירוס. תפתח את הלינק ותכניס את הסיסמה שקיבלת במכרה החלומות."

מה זה יכול להיות?

הסקרנות גברה עליי. פתחתי את הלינק והקלדתי סיסמה.

עוד סרטון.

אני בישיבה אצל הבוסית שלי ושירה מבקשת ממני לגשת אליה אחר כך למשרד כי היא רוצה להראות לי משהו.

זה הסוף של החלום הוא. למה שלחו לי את זה?

אבל זה לא הסוף של הסרטון. אני ממשיך לצפות בחלום המצולם:

הישיבה מסתיימת ואני הולך אחרי שירה לכיוון המשרד שלה. אנחנו צועדים במסדרון ארוך שנראה כאילו אין לו סוף. אחרי משהו שנראה לי כמו קילומטר, מגיעים אליה למשרד.

על הדלת כתוב: שירה מועלם, מנהלת משאבי אנוש.

המשרד של שירה נראה בדיוק כמו החדר שבו גדלתי.

אנחנו מתיישבים על המיטה ומתחילים להתנשק בלי שום הקדמות מיותרות.

מה זה צריך להיות?

כעבור כמה דקות (בזמן חלום) אנחנו כבר מזדיינים על מיטת הנוער שלי, ממש מתחת לפוסטר של להקת פינק פלויד – עטיפת האלבום The Dark Side of the Moon. בדיוק כמו הפוסטר שיש לי במשרד.

שיט שיט שיט!

"נו שירה, איך היה?" שואל האני שבחלום אחרי שסיימנו.

"היה מעולה, נועם," אומרת שירה מהחלום. "צריך לעשות את זה לעיתים יותר קרובות."

ואז דפיקה בדלת. הילה המנהלת נכנסת.

"פעם הבאה שאני תופסת אתכם עושים את זה באמצע העבודה, שניכם מפוטרים," היא אומרת.

קאט.

שיט! מה זה?

הודעת טקסט חדשה. "נו, צפית? מה אתה אומר? חלום מעניין, נכון?"

"מי זה? למה שלחת לי את זה?" אני עונה.

"זה לא משנה מי אני. מה שחשוב זה שאם עד יום שישי הקרוב אתה לא מביא מאה אלף דולר במזומן לכתובת שאני תכף אשלח לך, מצפה לך קריירה מזהירה ככוכב של סרטי חלומות ארוטיים. הסרטון הזה יביא לפחות עשרה מיליון צפיות. השאלה אם אשתך תאהב את הקריירה החדשה שלך."

הרגשתי כאילו נחתה עליי משקולת של עשרה טונות.
מה אני עושה עכשיו? איך לא העליתי בדעתי שזה יכול לקרות?
ושירה? היא בחורה חמודה, זה נכון, אנחנו מדברים מדי פעם, אבל בחיים לא
פנטזתי עליה בקטע כזה. ממש לא.

איך אני יוצא מזה? להתקשר למשטרה? הם בטח לא יעשו כלום. ואין לי מאיפה
להביא מאה אלף דולר במזומן. בטח לא תוך שלושה ימים. בטח לא מבלי שיוכל
תבחין. ואני לא רוצה להסתבך עם השוק האפור. אבל בעיקר, אני לא רוצה לשקר
לאישה שאני אוהב כל כך.

ובכלל, האם לעשות סקס בחלום עם מישהי מהעבודה נחשב לבגידה? אני זוכר
שהיה דיון שלם על זה באחת מתוכניות הבוקר המטופשות בטלוויזיה. לא זוכר מה
הייתה המסקנה.

עוד הודעה:

"קיבלת?"

"כן." עניתי. "אני צריך לחשוב על זה."

"אין בעיה, תחשוב על זה. רק תיקח בחשבון שיש לך שלושה ימים עד שכל
העולם ואשתו יראו אותך מזיין קולגה לעבודה. כלומר, כל העולם ואשתך חחחח."
אבל לא באמת עשיתי... זה רק חלום.

"אוקיי," כתבתי.

באותו לילה לא נרדמתי. הבטתי ביובל. שערה הבהיר היה פזור על הכרית והיא
נחרה קלות.

למחרת בבוקר אמרתי לה: "יובל, אני צריך לספר לך משהו."

"סיפרתי לאשתי," כתבתי לאלמוני ששלח לי את הסרטון. "היא אפילו לא כעסה
עליי. אתה יכול לשכוח מהכסף."

כעבור כמה דקות הגיעה התשובה:

"כל הכבוד לאשתך שהיא לקחה את זה בקלות. אבל מה תגיד הבחורה
מהמשרד כשהיא תראה את עצמה בסרטון מהחלום שלך? ומה תגיד הבת שלך
כשכל החברים שלה בבית ספר יעבירו ביניהם את הסרטון שרואים בו את אבא
שלה עושה סקס? ומה יגידו עוד עשרה מיליון איש שיצפו בסרטון? דווקא הם
יאהבו, נראה לי. בקיצור, תחשוב שוב על הצעדים הבאים שלך, כי נותרו לך עוד
יומיים. ביי (:)

פאק.

"מאיפה נביא עכשיו מאה אלף דולר?" אמרתי ליובל.

"אין לי מושג. אתה חלמת שאתה בוגד בי עם קולגה לעבודה, לא אני. אז תמצא
פתרון."

"אבל רק חלמת. זה לא קרה באמת. ובחיים אפילו לא חשבת... וחוזר מזה, את
הכנסת אותנו לזה כשקנית לי את המתנה המטומטמת הזאת."

רבנו כל הערב ובאותו לילה הלכתי לישון על הספה בסלון. אם אפשר לקרוא
לזה שינה.

למחרת בבוקר נחתה אצלי בטלפון הודעה חדשה.
"נו, החלטת?"

"אני מנסה לגייס את הכסף. אעדכן אותך."
לא הייתה תשובה.

בצהריים התקשרתי לסגן מנהל סניף הבנק. הסברתי לו שאני צריך הלוואה דחופה.
"זה סכום גבוה מאוד," הוא אמר. "ייקח לי כמה ימים לאשר. אבל אם יש לך דירה
בבעלותך, אפשר למשכן חלק ממנה."

איך הסתבכת? עכשיו גם לקחת משכנתה? כלומר, עוד משכנתה?

אולי בכל זאת אני אפנה לשוק האפור? נכנסתי לגוגל והקשתי: הלוואות פרטיות
מעכשיו לעכשיו. באמצע החיפוש קפץ לי פוש מ־ynet:

"פרסום ראשון: המשטרה פשטה הלילה על משרדי הסניף הישראלי של Ultra
Dream, חברת כורי החלומות הגדולה ביותר בעולם. פרטים בהמשך."

אחרי כמה דקות זו כבר הייתה הכותרת הראשית של האתר: "עובדת בכירה
בחברת כריית החלומות Ultra Dream נעצרה בחשד לסחיטה של עשרות לקוחות".
העובדת, כך סופר בידיעה, הייתה שולחת ללקוחות קטעים מביכים מחלומות
שלהם ומאיימת לפרסם אותם אם לא ישלמו לה סכומי עתק. אחד הקורבנות חלם
שהוא רוצח את הבוס שלו והיא איימה לשלוח את סרטון החלום לבוס. כמה אנשים
חלמו שהם בוגדים בנשותיהם. מישהו חלם שהוא נאצי. והיו גם כמה פדופילים
מודחקים שנאלצו לשלם לה סכומי עתק כדי שלא תחשוף את הפנטזיות הכמוסות
ביותר שלהם.

החשודה הובאה להארכת מעצר, וכעבור יממה הותר שמה לפרסום:

סיוון לייבוביץ'.

אותה בחורה שחיברה אותי ללוכד החלומות.

ניצלתי ברגע האחרון.

חלף שבוע. יום חמישי בערב. ישבנו, יובל ואני, מול הטלוויזיה, כשהופיע הפרומו
בערוץ 16:

"מחר ביומן סוף השבוע: חומרים בלעדיים מחקירת המשטרה בפרשת Ultra
dream. אל תחמיצו." ואז כמה קטעים קצרים מתוך סרטוני חלומות:

אדם במדים נאציים מצדיע במועל יד.

מישהו עם טלית וכיפה לראשו עושה את צרכיו בבית הכנסת, ממש מול ארון
הקודש.

גבר עומד מול גן ילדים ומאונן.

אלוהים ישמור. מישהו הדליף לטלוויזיה סרטוני חלומות שתפסה המשטרה אצל
החלאה ההיא.

הפרומו הסתיים בקטע של כמה שניות: גבר ואישה עושים סקס במקום שנראה
כמו חדר ילדים. וממש מעליהם, פוסטר עם עטיפת האלבום The Dark Side of
the Moon של פינק פלויד.

כשהגעתי למחרת למשרד, הרגשתי שכל העיניים נעוצות בי.

תירגע, אמרתי לעצמי. אין מצב שהם זיהו אותך בטלוויזיה. הרי הם דאגו לטשטש פנים. ועוד כמה איברים. וגם הסאונד היה מעורבל, כמו בכתבות האלה על חושפי שחיתויות שהמרוויינים מצולמים בהם מהגב ונשמעים כמו דונלד-דק. הלכתי למשרד של שירה. היא לא הייתה שם. אני מקווה רק שהיא לא ראתה את הכתבה בטלוויזיה, חשבתה.

חזרתי לחדר שלי ובהיתי בפוסטר של פינק פלויד שעל הקיר מולי. הטלפון הקפיץ אותי.

"הילה מבקשת שתיכנס אליה."

מה הבוסית רוצה ממני?

ניגשתי למשרד שלה. הדלת הייתה סגורה. "רגע", אמרה המזכירה, "יש אצלה מישהי."

התיישבתי על הספה. מתוך החדר נשמעו קולות של ויכוח.

"אבל הילה, את יודעת שלא יקרה כלום..."

זיהיתי מייד את הקול.

"זה ממש לא מעניין אותי, ענתה הילה.

"טוב, תעשי מה שאת חושבת. אבל אני חושבת שאת טועה."

הדלת נפתחה ושירה ממשאבי אנוש יצאה מהמשרד. היא הביטה בי לכמה שניות בלי לומר מילה ונעלמה בהמשך המסדרון. העיניים שלה היו אדומות. נכנסתי לחדר של הילה. על הקיר, מול השולחן שלה, היה תלוי מסך טלוויזיה גדול.

"שב, נועם", אמרה המנהלת.

הבטתי בטלוויזיה. המסך היה מוקפא על מהדורת חדשות 16 מאתמול בערב.

זיהיתי מייד את הפריים. הילה לחצה על השלט והריצה את המשך הכתבה.

"יכול להיות שאני מדמינת, אבל יש לך בחדר בדיוק כזה פוסטר", היא אמרה.

"להרבה אנשים יש כזה פוסטר."

ובדיוק אז שמעו את הגבר, שהוא אני, אומר בקול מצחיק של דונלד-דק: "נו, שירה, איך היה?"

והאישה: "היה מעולה, נועם. צריך לעשות את זה לעיתים יותר קרובות."

אכלתי אותה.

למה הם השאירו בכתבה את השמות שלנו? מישהו פישל שם, בטלוויזיה.

"פוסטר של פינק פלויד, נועם. שירה, אמרה הבוסית, "יותר מדי צירופי מקרים."

"טוב, זה בסך הכול חלום. את יודעת שאני לא..."

"חלום או לא חלום, זה משהו שאני לא יכולה להרשות שיקרה אצלנו בחברה."

"אבל..."

"היית צריך לחשוב על זה לפני שהלכת לכורי החלומות האלה. מאנשים בתפקיד

ניהולי כמו שלך אני מצפה לקצת יותר שיקול דעת."

על השולחן הייתה מונחת מעטפה. היא נתנה לי אותה. לא הייתי צריך לפתוח כדי לדעת מה זה.

שבוע אחר כך נערך לי שימוע. כעבור חודש נכנסו הפיטורים לתוקף. הגעתי למשרד לאסוף את הדברים שלי – ארגז קרטון עם כמה שטויות משרדיות והפוסטר של פינק פלויד. הרגשתי שאני צריך להגיד משהו להילה לפני שאני עוזב, אבל לא ידעתי מה בדיוק. ובכל מקרה, המזכירה אמרה שהיא נסעה לפגישה ותחזור רק בעוד כמה שעות.

זה היה רק אמצע היום, אבל הייתי חייב בירה.

נכנסתי לקפה-בר לא רחוק מהעבודה. זה היה מקום שקט שכמעט ולא נכנסו אליו אנשים מהמשרד.

ואז ראיתי אותן. הילה, הבוסית שלי לשעבר, ושירה מועלם ממשאבי אנוש. שירה מהחלום.

הן ישבו באחד התאים הפנימיים של בית הקפה והחזיקו ידיים.

חודש לפני שקיבלנו את בתנו, התקשרה אלינו העובדת הסוציאלית עם הבשורה – יש תינוקת והיא מיועדת לכם. "תכינו דף ועט," היא אמרה, "אני הולכת לספר לכם כל מה שאני יודעת על הרקע שלה."

וכך היא סיפרה: "היא תינוקת יפהפייה. מתוקה. בריאה. היא נולדה עם אפגר גבוה."

יופי, חשבנו. מגיע לנו ילדה בריאה עם אפגר גבוה.

"האבא נעלם."

יופי, חשבנו, פחות הורה אחד שיילחם בבית המשפט על ההורות.

היא סיפרה על החיים הקשים שהיו לאמא הביולוגית שלה.

יופי, חשבנו, אנחנו מצילים אותה. אנחנו אנשים טובים.

היא גם סיפרה על הביוגרפיה של האמא הביולוגית. על הילדות שלה.

אני ויואב החלטנו – הבת שלנו תהיה הראשונה שתשמע על הביוגרפיה של האמא הביולוגית שלה. לא ההורים שלנו. לא האחים והאחיות שלנו. לא החברים שלנו. רק היא. רק לה הזכות לדעת והזכות לספר.

שרי אלדריג' כותבת בספרה עשרים דברים שמאומצים היו רוצים שהוריהם המאמצים ידעו שהאימוץ הוא מסע לכל החיים ושאלות על האמא הביולוגית יצוצו בכל שלב התפתחותי ומשמעותי בחיי הילדה המאומצת. היא ממליצה לספר לילדה על אודות אמא הביולוגית ולא לחשוש כי המידע יכביד עליה, להפך – הוא יעניק לה הקשר והבנה עמוקה יותר על משמעות האימוץ שלה.

אני לא יודעת איך ומתי אספר לבתי מה שאני יודעת על אמא הביולוגית. הביוגרפיה שלה שמורה איתי ועם יואב כמו בכספת שדאגנו לנעול ולהחביא את המפתח. החבאנו את המפתח טוב עד כדי כך שאני לא זוכרת איפה שמנו אותו. בינתיים סיפרתי לה שיש לה שיער מאוד יפה, כמו של האישה שילדה אותה, ושהיא מאוד חולה, ובתי מסופקת משתי פיסות המידע האלו.

לפני שאימצנו את בתנו ובזמן שניסיתי להיכנס להיריון אימצנו כלבים וחתולים. בשלב מסוים היו לנו בבית הולכים על שתיים עד חמש רגליים: לי וליואב – שתיים, לחתול שהצלנו – שלוש, לכלב השחור בגודל בינוני שלקחנו מכלבייה – ארבע, ולכלבת הפינצ'ר שאספנו מעמותת "הרצליה אוהבת חיות" היו חמש כפות רגליים. מתוך כף רגלה הימנית האחורית צמחה כף רגל נוספת שהיא לא יכולה לדרוך עליה. אף אחד לא ידע להסביר לנו מה הסיבה. היו שאמרו שזה קורה מזיווגים בין גזעים מסוימים של כלבים. כשהיא הייתה נובחת היא הייתה מסתובבת סביב עצמה בסחרור בלתי רצוני ולא מצליחה לעצור, כשהרגל הלא מתפקדת תלויה באוויר כמו משקולת.

* מתוך סיפור האימוץ, ספר ביכורים בכתובים שיראה אור בשנה הבאה בהוצאת "כנרת-זמורה".

את הכלב השחור הבינוני לקחנו כבית אומנה, אמרו לנו שיש לו כמה חודשים לחיות. הוא חי איתנו שבע שנים. את החתול מצאנו בפתח הבניין שגרנו בו, אחרי שעבר תאונה. נאלצנו לכרות את רגלו הימנית.

"זה רק טבעי שנאמץ ילדה," אמרנו לעובדת הסוציאלית ומאיוושהי סיבה שלא ברורה לי עכשיו, זה נשמע לה כמו טיעון הגיוני. "רואים עליכם שאתם אנשים עם לב גדול," היא אמרה. היא נהגה להעניק לנו תארים נדיבים.

לא סיפרתי לעובדת הסוציאלית או ליואב, שעם כל חיה שאנחנו מכניסים לביתנו מתעורר בי גם הרצון שהיא תיעלם או תמות במהרה, בלי סבל, רק התפוגגות.

אני לא חושבת שהבנתי שסופו של תהליך האימוץ יביא איתו בהכרח אימוץ של ילדה או ילד. גם לא כשחתמתי, קיפלתי, הכנסתי למעטפה ושלשלתי לתיבת הדואר את הטופס הראשון שעליו התבקשנו לחתום מטעם השירות למען הילד, שכותרתו "שאלון למועמדים לאימוץ".

"הורות מאמצת היא הורות הדורשת כישורים נוספים מהנדרשים מהורות ביולוגית.

על כן יש צורך בתהליך של אבחון, הערכה והכנה", נכתב בהקדמה לטופס. אולי לא אצטרך כישורים נוספים, חשבתי. אמא של יואב סיפרה לי על נשים שהיא מכירה ממש טוב, אבל לא באופן אישי, שאחרי שאימצו נכנסו מייד להיריון. היא הכירה לפחות שתיים כאלו. סיפורים דומים לאלה שמעתי מפי חברות, מכרים וזרות מוחלטות גם אחרי שאימצתי את בתי הבכורה. כאילו היה הילד המאומץ רק הורמון או תרופה לעקרות, וכעת משנכנסת להיריון בזכות האימוץ ומטרתך הושגה – השליכי נא את המאומץ והמשיכי בשגרת חייך כאם ביולוגית. לי באופן אישי לא יצא להכיר אישה שזה קרה לה, ובכל זאת אני מודה שרציתי להאמין באמיתות הסיפורים האלו. למרות שביטלתי את תוקפם במחווות יד מזלזלת, חלחלה לליבי האמונה שחתימה על טופס שמביע רצון לאמץ ושליחתו בדואר לשירות למען הילד ודאי מעידים על הרפיה; על שחרור הרצון להיכנס להיריון. אחרי הכול עשיתי דברים משונים מאלו כדי "לא להיות לחוצה". כמו הפעם ההיא שעשינו סקס תוך כדי לישת גוש חמר, כי מכרה אמרה לי שככה היא נכנסה להיריון. "כשאת לשה חמר," היא אמרה, "את לא חושבת על היריון וזה פשוט קורה." אז הבאתי הביתה גוש חמר והנחתי אותו במרכז הסלון על גבי ניילון גדול שקניתי בחנות לחומרי בניין, ועשינו סקס על ניילון, תוך כדי לישת חמר. זה היה לא נוח. החלקנו על הניילון וגם החמר המרוח והרטוב לא עזר לנו להתייבב. הרצפה הייתה קרה, נתפסו לי הכתפיים וכאבו לי הברכיים. נכון שלא חשבתי על היריון בזמן הזה, אבל רק כי הרגשתי שאני נלחמת על חיי ופחדתי לשבור את עצם הירך. יואב לדעתי דווקא כן נהנה. לא היה לו מושג שכל ההעמדה הזו נוצרה כדי להשכיח ממני את הרצון לתינוקת. הוא רק שאל אותי מייד אחרי ששטף מעצמו את החמר "ממי, מה זה היה?"

עניתי לו תוך סידור הסלון וטשטוש הראיות: "אני צריכה להעמיד פנים שאני לא רוצה להיכנס להיריון."

שעות היום לא היו שם דויד ראש־פינה

חלקים מסוימים באל. איי נראים כמו בגדה. לפעמים נשמתו של מארק נראית כאילו היא עוזבת. לפעמים, כשהוא מתעורר בבוקר, הוא נראה כמו אדם מיוחד. בחלומות שלו הוא מת כל הזמן.

"תגיד לי, מארק, מכל העבודות הדביליות והדפוקות, למה בחרת דווקא בזאת?"
ג'מאל שואל אחרי פתיחת דלתות הזכוכית בלחיצת כפתור.

"אין לי שמץ. הזדמנות לפגוש אנשים כמוך, ג'מאל. הזדמנות לבאס אותם על הבוקר," מארק אומר כשהוא תוחב את המכתבים בתיבות הדואר השונות בלובי היוקרתי.

"אתה יודע למה מכל העבודות הדפוקות, אני בחרתי דווקא בזאת?"

מארק לא עונה כי הוא יכול לנחש מה עומד לבוא.

"כי אני יכול להגיד ללבנבנים אהבלים כמוך ללכת להזדיין ולסגור להם את הדלת על התחת כל בוקר." ג'מאל מחייך בניצחון. מארק מסתובב, פניו אל ג'מאל. "אני חשבתי שבא לך על העבודה הזו כי היא היחידה שבה משלמים לך כדי לגרד את הביצים."

שניהם צוחקים ואז לוחצים ידיים. "כן, זה גם. נראה אותך מחר, אחי."

מארק יוצא מהבניין. הנשימה השורפת והלחה של החום הקליפורני זוחלת על פרצופו ועל צווארו ברגע שהוא עוזב את הלובי הקריר.

את פיט השמן הוא הכיר בג'וב האחרון שלו במגרש חלקי חילוף למכוניות ברדפורד. למרות שתיעב את הבדיחות הגזעניות הדביליות שלו, ואת המשקל העודף, הוא אהב את מוסר העבודה שלו, ואת העובדה שכמוהו הוא בטלן חסר כיוון. פיט השמן הוא שהשיג לו את העבודה הזו, בדואר.

"למה לעזאזל תה תמיד מדבר עם הכושי הזה?" פיט שואל ברגע שמארק נכנס לוואן.

"מאותה סיבה שאתה הולך לכנסייה."

פיט השמן מתניע את הרכב. "אשמה?"

מארק מצניח את תיק הדואר. "לא, כי מישוהו צריך לפתוח את הדלת המזדיינת בשבילך."

עצים ובתים חולפים מבעד למראות האחוריות כשהרכב קולט את השמש הקליפורנית השורפת. זיעה מתחילה להיספג בחולצה השחורה של מארק, אין מזגן ברכב הדואר הלבן הזה. דקות מאוחר יותר, מארק מחליק את המכתב האחרון אל תיבת הדואר האחרונה. איש גבוה וכהה מתקרב בשקט: "היי, מארק, אנחנו קצרים במניין, תסכים להצטרף?"

מארק רואה את המגן דויד על תיבת הדואר. "בטח, רבי, אין בעיה. אבל יש לי רק

חמש דקות." מארק יגיד או יעשה כל דבר כדי להימנע מהחום שבחוץ. הוא מסמן לפיט השמן וצועד אל תוך בית הכנסת הקריר. כשהכיפה נוגעת בראשו, שערו חם כמו תנור. הוא מעולם לא הכיר את אמו, והדקות היקרות והמעטות האלה בחברתם המרעננת של יהודי צפון הוליווד הם הדבר היחיד שהוא אי פעם קיבל ממנה.

לפעמים, בלילה, אני חולם שאני נופל, ואני לא יכול לנשום...

מארק על השרפרף פוקח את עיניו ועוזב מייד כשהתפילה מתחילה.

בחזרה ב"מקרר", כמו שהם קוראים לוואן, פיט השמן פותח פחית קולה.

"אני חושב שאני הולך לעבוד בשביל המקסיקני ההוא בסנטה ברברה. אני עייף מכל השיט הזה."

מארק בוחן את שערוותיו הלבנות. "אני מזדקן."

פיט השמן זורק פחית קולה על מארק. "כמו כולנו. שתה קולה ותשכח מהחרא הזה."

מארק פותח את הפחית ומתבונן בעצים החולפים על פני הרכב במהירות גדולה, משתקפים בזוגית השמשה הקדמית. "אני חושב שהיו לי יותר עבודות מחורבנות משאני יכול לזכור."

פיט השמן שם לב שמארק הולך לכיוון אחר בנאום שלו. "לעזאזל, אחי! בוא נלך לעבוד בשביל ההיספני הזה! הם מוחצים לנו את הביצים פה, אבל שם בחוץ אנחנו אנשים חופשיים."

פיט השמן עמד להסביר את חזונו המלא על העולם מזווית ראייה של קולה קרה, אבל מכשיר הקשר הפריע לו. "פסטו, האם אתה שם?"

פיט השמן מסתכל על מארק, שנראה מרוחק, אוסף את שערו ומניח לעצים החולפים לפלוש לעיניו המלוחלחות. "זה פיט השמן בשבילך."
מארק שומע קטעים מהשיחה. יש לי חבילה פה שאני צריך שתבואו ותאספו. זה מיועד לצפון מזרח אל. איי. הקול־הלועס־מסטיק־בקשר אומר.

"שלילי, ג'ימבו, זה האזור של גומז. אנחנו צפון הוליווד."

"גומז הודיע שהוא חולה, מה שאומר שהחבילה הזו היא עליכם. זו רק חבילה אחת. הייתי מחכה עד מחר אבל אי. טי. אס. ימלקו לי את הביצים."

"המשמרת שלנו הסתיימה." אבל התשובה מהצד השני קרה כמו הקולה בתיק שלידו.

"תקשיב, פסטו, אני השגתי לך ולחבר הקטן שלך את הג'וב הזה ואני גם יכול להעיף אתכם החוצה באותה מהירות, והעובדה שאתה בן דוד שלי לא הולכת לשנות את מהלך העניינים. שחק איתי עכשיו בכדור, ומי יודע, אולי תשרוד עוד שבוע."
מכונית הדואר הלבנה נכנסת לשכונת השיקום. אור השמש הוצהב והוא מכה ישר בפניו של מארק. פיט השמן אוהז בחוזקה בהגה. הוא מזיע. הוא עצבני. בחוץ, ילדות צעירות שחורות משחקות ומחליקות באלגנטיות קסומה במורד המדרכות הריקות.

לפעמים אני מרגיש כאילו אין לי נשמה. אני חושש שהזמן והמוות עומדים מאחורי כל זה. אני כמו עץ דקל שנעלם במראה האחורית. משחק שח בלי מלך. משחק עם תוכן אבל בלי מהות.

"המקום הזה נראה כמו אזור מלחמה מזדיין." פיט השמן מוציא אקדח מתא הכפפות. "הפעם אני מוכן!"

מארק אדיש: "שים את האקדח בצד, אחי, אם הם יראו אותך עם הדבר הזה, הם יעיפו את התחת הלבן והעצוב שלך ישר לכוכבים."

זיעה מכסה את מצחו של פיט השמן. "מה הכתובת לחרא הזה?"
מארק בוחן את החבילה. "מאיפה לי לדעת? אני נראה לך כאילו באתי מצפון מרכז? רגע, אני חושב." החבילה היא קופסת קרטון קטנה מלאה בולים כאילו נסעה חצי מדינה כדי להגיע ליעד החם עד מוות שלה. מארק לוקח אותה ונכנס לבניין מלבנים כתומות. ילד לטיני קטן עומד במסדרון וצועק: "אני לא מכיר אותך." מארק מזיז אותו בעדינות מהדרך: "גם אני לא מכיר אותך, מה תגיד."

מארק מטפס במדרגות עד שהוא בטוח שהוא בקומה הנכונה. הוא דופק שלוש פעמים וממתין. וממתין עוד קצת. ממש כשהוא מתכוון להסתובב בחזרה, הוא שומע קול נשי גבוה.
"פתוח!"

מארק מניח לריאותיו להתרוקן מאוויר ופותח את הדלת, בוחן את השם על החבילה.

"גברת ג'קסון? זה הדוור. יש לי חבילה בשבילך."
האוויר בדירה סמיך; האור מבחוץ עומד בניגוד לחשיכה הגמורה ומסנוור את פני השטח. אישה שחורה זקנה עם משקפיים כהים ישובה על הספה מתחת לתמונה של אדם בחליפה.

"גברת ג'קסון, נדמה לי שזה שלך." מארק מתקרב לאישה. האוויר מריח מקינמון, והמהום עקשן של מזגן עושה את החדר לקריר ואת השקט למרוכז. "לא שמעתי שנכנסת."

מארק ניגש ישר לעניין: "את יכולה לחתום כאן, בבקשה?"
גברת ג'קסון מרכיבה את המשקפיים התלויים שלה על עיניה המקומטות.

"העוגיות מוכנות. רוצה קצת, בחור צעיר?"

מארק נועץ את מבטו באיש שעל הקיר ממולו, שנראה כאילו הוא עושה לו את אותו הדבר, אבל במבט כבד שהצהיב עם הזמן.

לפעמים אני זוכר את הזרם השלו הקשה, המתפתל שקוף על נשימתי, זרם של פעם בחיים בחלון הזמן.

"בחור צעיר?"

"לא תודה, גברתי."

גברת ג'קסון מעבירה לו את הקבלה. מארק נותן לה העתק וצועד בחזרה לעבר הדלת הפונה לרחוב. כשהוא נפנה להיפרד ממנה, מארק רואה את גברת ג'קסון מוציאה ריבולבר מהחבילה. הוא עוצר. גברת ג'קסון מביטה בו ואומרת בקול נמוך, כמעט בלחשיה:

"אני לבד, אתה מבין." מארק לא יכול לזוז או לדבר.

"אין לי ילדים או נכדים, או משפחה כלשהי שתשמור עליי."

מארק, בטבעיות, עונה כאילו מישוהו אחר עונה במקומו: "אני מעולם לא פגשתי את אמי..."

גברת ג'קסון מביטה במארק ישר בעיניים ואוחזת באקדח. "הזמן תמיד כאן, הוא לא עוצר, אבל אני חושבת שאני יודעת איך לשטות בו. היום הוא לא יהיה פה."
מארק מתקרב: "אלה עוגיות קינמון? כשהייתי ילד הייתי אוכל עוגיות קינמון."
גברת ג'קסון צוחקת: "בשביל ילדים הזמן לא קיים."
מארק מושיט את ידו כאילו ביקש את האקדח: "אולי נוכל למצוא דרך אחרת לעצור אותו?"

דממה משתלטת על החדר כאילו ניתנה לזמן החולף נוכחות חדשה לגמרי. גברת ג'קסון מושיטה את האקדח למארק. הוא לוקח אותו: "אפשר לטעום מהעוגיות?"
גברת ג'קסון מהנהנת: "כן, זה בפירוש יכול לעצור את הזמן."

הילד הלטיני מהמסדרון נכנס לחדר.

מארק מסתובב לראות מי זה.

הילד מבחין באקדח שבידו של מארק.

הילד שולף מגנום שלושים-ושמונה-מילימטר ממכנסיו

ויורה כדור אל בין עיניו של מארק.

חלקים מסוימים באל. איי. נראים כמו בגרד. לפעמים, נשמתו של מארק נראית כאילו היא עולה למקום אחר; לפעמים, כשהוא מתעורר בבוקר, הוא נראה כמו אדם מבוהל. בחלומותיו הוא מת כל הזמן.

מה אני אמור לאכול כשאמא שלי תמות? נועם נוי

התאריך היה החמישה בינואר ונמרוד היה בדרך להלוויה של אמא שלו. דוד יהודה נהג במאזדה 3 בצבע חציל, במושב שלידי אבא של נמרוד הישיר מבט אל הערפל הכסוף בארשת שתומה. נמרוד ישב מאחורי אבא שלו, מחובר במצחו אל החלון ומביט מבעד למשקפי שמש שחורים באספלט של כביש 1, שמהירות הנסיעה שטטשה לכדי אפור אחד חסר צורה, קשקוש בלבוש. הוא תהה לרגע מה בעצם זו פה – הרכב או הכביש, אבל ליל אמש בעבע פתאום בקיבה שלו ואיים להתפרץ החוצה, להשפירץ לכל עבר תערובת של וודקה ובירות, קוק וקטמין ופיתה של ג'סמינו עם קבב וירקות שרופים. הוא הפסיק לחשוב, ניתק את העיניים מהאספלט ועשה מה שאמא לימדה אותו לעשות כשהיה סובל מבחילה בנסיעה – הסתכל החוצה, הכי רחוק שהוא יכול. פאק. ה-1.5. היום הסלמון שבמקרר פג תוקף. הגבינה הלבנה גם. זכור לו גם הבזק של עובש בשקית הירקות. הוא הבחין בו כשפתח את המקרר בלילה כדי להוציא מים לפני שהתמוטט על המיטה במכנסיים מופשלים אל הברכיים, מגפיים שרוכים מלוא גובהם, טי שירט שחורה מגואלת בטחינה ועמבה ומיצי קבב ומעיל עור בלוי וכבד. כך נכנס למיטה וכך גם בקושי יצא ממנה כשאבא שלו התקשר וביקש שירד למטה עוד חמש דקות. הוא התלבט במשך דקה אם לחזור לישון ולכבות את הטלפון כמו שעשה בהרכבה מקרים אחרים, אבל בחר לעשן סיגריה במקום לצחצח שיניים וירד למטה. אבא שלו דיבר בטון תקיף על הלכלוך, על ריח של אלכוהול, על חוסר אחריות. "זאת ההלוויה של אמא שלך." נמרוד לא זכר מה עשה – אם ביקש שקט, אם צעק עליו שיסתום ת'פה או פשוט נתן לרגע לחלוף, אבל כשיצאו מתל-אביב כבר היה שקט במכונית – שקט דביק שנדבק לריפוד. מריחים את השקט הזה אחר-כך שנים.

מה אני אמור לאכול עכשיו כשאמא שלי מתה? הוא ניסה לתרגל נשימות, לנשום את השקט הדביק פנימה דרך האף, להוציא דרך הפה. אבל דרך האף כלום לא עבר, אפילו לא חוט אוויר דק שבדקים. הוא נשם דרך הפה שהלך והתייבש. השפתיים שלו נסדקו והוא חשב על יום שישי. איפה הוא יאכל ארוחת ערב? מאיפה ייקח קופסאות של עוף ואורז ותפוחי אדמה בתנור? הבטן שלו דיברה. היא ביקשה מדוד יהודה שיעצור את האוטו. דוד יהודה ואבא השתוממו. הם גם ככה באיחור. אבל הבטן שלו שאגה – "יהודה, תעצור את האוטו עכשיו." הוא כרע והתכופף בשולי הכביש – מקיא נוזל צהוב ומסריח, מעוטר אי אילו מזונות מזוהים יותר ומזוהים פחות. מכיס המעיל שלו נפל שטר מגולגל של מאתיים ישר לתוך הקי. מא'אתיים, אמא הייתה אומרת. הוא הרים אותו, ניער ותחב בחזרה לכיס המעיל. אבא שלו ויהודה עמדו מחוץ לאוטו והסתכלו עליו בתמהיל משונה של כעס, פחד ורחמים. מה אתם רוצים. מה אתם יודעים על מה שאתם רוצים.

בהר המנוחות השמיים התפרצו כמו קיא – הגשם ניתך חזק ובלוי הפוגה, זרם

אחד בלתי פוסק. הכול סביב התנהל כיאה למבול – באופן בהול ודחוף. התפללו מהר, הוציאו את הגופה מהר. כמה היא קטנה תחת הבד הזה. כמה לא אכפת לה מהקופסאות שצריך להחזיר לה. מהר-מהר, החזיקו נמרוד ואבא שלו, דוד יהודה ודוד גרשון בפניות האלונקה וסחבו את הגופה אל תוך הוואן של חברה קדישא, כשקרובים ורחוקים, יותר או פחות, ממהרים יחד איתם ומסוככים עליהם ועל הגופה במטריות. אחר-כך שטו כולם במכוניות לחלקה. אמרו קדיש, כמה דודות בכו, אחותו ענת בכתה על הכתף של בעלה ואז דחפו את אמא לאיזו מגירה.

מה לעזאזל אני אמור לאכול עכשיו? הוא נדחס לאוטו של דוד יהודה, אבא עדיין מקדימה, ואליו במושב האחורי הצטרפו עכשיו הבנות גדולות הממדים של דוד גרשון. הקטנה ניסתה לדבר, אבל הגדולה הריחה את השקט הדבוק לריפוד והשתיקה אותה. אף אחד לא הוציא מילה עד שהגיעו לבית של דודה נאוה בקריית יובל. היה שם אוכל, אבל לא של אמא. הוא יצא משם והלך למפלצת, טיפס לה על הלשון, נתן לה לאכול אותו ואז התיישב בלוע. הוא הוציא מהכיס הפנימי של המעיל שקית קטנה עם שאריות קטמין מהלילה, הכניס מפתח לשקית, ערם עליו מהאבקה המנצנצת, הכניס את המפתח לאף ושאף בכל הכוח. כלום. סתום. הוא הסתכל על המפתח ואז הכניס אותו לפה. טעם מר התפשט בחלל הפה שלו וטפטף אל הגרון. הוא הכניס שוב את המפתח לשקית ושוב לפה. ככה, כמו ילד טוב שאוכל מעדן בכפית, הוא סיים הכול.

שירים עידית ברוך*

זמן

משה הכה בסלע
בי מכה הזמן

מבשיל את בלותי
הופך אותי רכה יותר, מפיקת
לעזאזל הקמטים
נובעים ממני מים חיים.

דהרה

קמה בבקר עם המלה דהרה
כותבת סוס, אכף
רוצה אחו זרק

שער האורנה פתוח

באזני תקתוק פרסות
צוהלת
רעמתי מתבדרת ברוח.

אבדה

אני מחפשת את אחי
חולפת על פני מצבות
פוסעת הלוך ושוב בין שורות

השמש קופחת על ראשי
רגלי כואבות
איני מוצאת אותו

איני מוצאת אותו
אחי האחד
האהוב

היחיד בעולם
אבוד

שירים משה ב. יצחקי

תחרות אולימפית

ומה נעשה בימים המתקצרים
כימים הנסוגים מן החופים
נמהרים להחיש את השקיעה
ומה בלילות המתארכים בנו
בריכותם ודוחים את הנריחה
ובמה נהרהר אם נעלם מאתנו
מספר ההקפות שנוותרו לנו
עד קצה המסלול עד קו הסיום
המבדיל בין חשך לאור
בין נצחון לתבוסה, בין ראשית
לבין אחרית, בין הכשר לרוח.
אם נרוץ מהר יותר נקצר
ימינו, אם נאט ישיג אותנו
המלאך המזנב בנו מקו הזנוק.
מוזר איך נפשנו נשאת בקלילות
למחוזות ילדות בגופנו המקשיש
על רגלים שכבדו מזקן
מה נותר לנו מלבד זכרון מתעתע
על מה שהיה יכול להיות ולא
יקרה עוד לעולם.
מה יותר אם לא נמשיך
לקבץ מטבעות שמחה
המוטלים בנו בקמצינות
מכף יד קפוצה.
אנה, כף יד, לטוף רפאים
והד מטבע שמחה
שיפל מתרמילנו הקרוע
כשנגיע כצב או כאכילס
לקו הסיום?

משורר מזדקן

מה ישאר ממני שואל המשורר
שכל ימיו קטף אותיות פורחות
לבנות מהן גשרי מלים, מעקות
על פני תהום בין מצוקי התקנה לגדת האין.
עכשו הוא מפזר בדרך אבני דרך מהססות,
פוחח תלם חרישי בקלפת העולם, לזרע בה
ספקות ואהבות שיפרחו בדרך לנהר השכחה.
הוא יודע שהוא הולך ונשכח, שמלותיו
מוטלות בצדי דרכים עזובות, הספק מתאבן
והאהבה נמלטת כצפור מבהלת
ובהגיעו, כמעט, נשמטת אחיזת אותיותיו
מעגניה
מלותיו כזכרו נמחקות כסימנים מצפנים
על החול
עם בוא הגאות.
אך הוא ממשיך להלך לקראת השפל
וירח נסוג מאיר מרחוק
ועוד אפשר לראות
צללית גוחנת לאסוף
אותיות עזובות
על החוף

* מתוך הספר רואה אותי ציפור שרואה אור בימים אלו בהוצאת "פרדס", עורכת: ד"ר דיתי רונן, עטיפה: אביבית חזק.

שירים עיריית קינן

עומדת יחפה

לעמנואל לוינס

עומדת יחפה. נהר הזמן שוצף סביב קרסלי,
מתחת לכפות רגלי החול נגר ומתרוקן.
הו עמנואל, עמנואל, נכפתו חיי אליך,
קריאתך מענה את נפשי, לילות כימים נוקשות פני האחרות
על ספי.
נסקה שיעון החול, עמנואל, תעצמות קולך מתרחקות,
והדממה נכבשת בתוגה של קצר יד.
עומדת יחפה;
אולי ארפין ראשי לרגע, אספין עם שטף הנהר,
המים ישאו את גופי, ושמלתי תתבדר כמפרש
ברוח הקלה.
משב רך של שכחה ילטף את פני
ושקט גדול יבוא

תכלת

אולי באה האלהים מן הים.
תכלת פסטלית שאין לה שם נגלית כנס להרף,
ובדברי הימים לא תודע.
הזוכים לנגה אורה, הלומי יפעה יפוי, חפשו
אחריה לעולם. טרופי געגועים ישובו אל החוף,
עיניהם קרועות,
משחרים לעקבת היותה.
יש שיקפצו אל הים לבקשה,
ויאבדו במצולות כמיהתם.
רב הכחל בתבל ואין תכל בתכלת הזאת,
לא ברקיע, ולא במים, לא בחפץ ולא בתמונה.
רק מדי שנים או נצח,
תעלה מלוא שפעתה מן הים, וכל רואיה ישתחו.

רשימת ספרים חדשים שהגיעו למערכת מאזנים, ספטמבר 2021

- כהן צחי, למה דומה קולנוע?, עיון, הוצאת כרמל, עריכה לשונית: דיטה גוטמן, 2021, 185 עמודים.
- יגר רני, אברהם המאמין העברי, עיון, הוצאת כרמל, עורך: נדב גרשון, 2021, 200 עמודים.
- בר-יוסף חמוטל, מצאתי אותו באינטרנט, פרוזה, הוצאת מוסד ביאליק, 2021, 106 עמודים.
- אזולאי לימור, סימני חיים, שירה, הוצאת עיתון 77, עורך: אמיר אור, 2021, 60 עמודים.
- מירון דן, בין שני הרים, מסה, הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, עורכת: לילך נתנאל, 2021, 162 עמודים.
- אורין גנית, ארוחה משפחתית, פרוזה, הוצאת מטר, עריכת לשון: מיכל אסייג, 2021, 300 עמודים.
- רוסמן ענת, מחק פרח לב הזהב, שירים בפרוזה, הוצאת פרדס, עריכה: אנה הרמן, 2021, 142 עמודים.
- אזולאי לימור, סימני חיים, שירה, הוצאת עיתון 77, עריכה: אמיר אור, 2021, 60 עמודים.
- נגר דני, כשבעיניך נסוג הים, שירה, הוצאת אבן חושן, עורך: יקיר בן משה, 2021, 101 עמודים.
- עשהאל אורה, דרקונים וחיות אחרות, פרוזה, הוצאת עמדה, עריכה: נורית זרחי, 2021, 54 עמודים.
- עשהאל אורה, אהבות חלומות וכשפים, פרוזה, הוצאת עמדה, עריכה: נורית זרחי, 2021, 140 עמודים.
- פרנקל פנינה, חלומות של סוף הדרך, שירה, הוצאת עמדה, עורך: רן יגיל, 2021, 113 עמודים.

משתתפי הגיליון

שמעון אדף פרסם שלושה קובצי שירה, ספר מסות אחד ו-12 רומנים. **יפתח אלוני**, סופר, משורר, מייסד ועורך ראשי של פרויקט הסיפור הקצר ושל "אפיק ספרות ישראלי".

מירון ח. איזקסון, משורר וסופר, פרופסור לספרות עברית באוני' בר-אילן. ספרו החדש, "רחוק יותר", ראה אור לאחרונה בהוצאת "כנרת זמורה". זכה בין השאר בפרס נשיא המדינה לספרות ובפרס ברנר לשירה.

ענת שרון בלייס פרסמה שלושה ספרי שירה ואת הספר "כתבו לכם את השירה הזאת" – שיחות על שירה. כלת פרסי אקו"ם, ברנשטיין, ראש הממשלה. עורכת ומגישה תוכניות ספרות ותרבות ב"כאן תרבות".

יערה בן-דוד, משוררת ותיקה ואמנית קולאז', פרסמה 12 ספרים שזיכו אותה בפרסים ספרותיים. עשרות משיריה הולחנו. הוציאה שני תקליטורים קלאסיים בביצועה המוזיקלי.

ד"ר דפנה בן צבי היא ראש המחלקה לתרבות – יצירה והפקה במכללת ספיר. סופרת ומשוררת לילדים, זוכת פרס דבורה עומר לספרות ילדים.

ענת בצר היא ציירת ומרצה לאמנות החיה בתל אביב. בימים אלה מוצגת תערוכתה "היא אגדת הפרחים החיים!" בגלריה "נגא".

פרופ' חמוטל בר-יוסף, משוררת, סופרת, מתרגמת וחוקרת ספרות. לאחרונה הופיע בהוצאת מוסד ביאליק ספרה "מצאתי אותו באינטרנט", שני סיפורי אהבה בגיל מבוגר. **עידית ברק**, ילידת 1964, משוררת. ספריה: "עד השמיים ובחזרה" 2016, "להיאחו בענף הקרוב" 2018, "רואה אותי ציפור", 2021.

אורית גידלי, משוררת, סופרת ילדים, מנחה לכתביה ומנהלת שותפה של בית הספר לכתביה "סדנאות הבית".

גלית דהן קרליבך, ילידת 1981, מתגוררת בירושלים, מלמדת כתיבה יצירתית. פרסמה שבעה ספרים. זוכת פרס ראש הממשלה, פרס אקו"ם ועוד. בשנה הקרובה יתפרסם רומן חדש שלה בהוצאת "אחוזה בית".

שני הררי, 44, סופרת, עיתונאית ומעצבת. ספרה הראשון (לילדים) "ציירי לי קורונה", יצא ביוני 2020. ספרה השני, "פילים", יראה אור ב-2022.

עודד וולקשטיין, עורך ומתרגם, כותב על ספרות ומלמד במכללת ספיר. יהודה ויזן הוא משורר, מתרגם, מבקר ועורכם של כתב העת והוצאת הספרים "דחק". נורית זרחי, סופרת ומשוררת לילדים ולמבוגרים, כלת פרס ישראל לספרות לשנת תשפ"א.

גילי חיימוביץ', משוררת ומתרגמת בעברית ובאנגלית, מלמדת כתיבה ועורכת. שניים מספריה זכו במענק יצירה מאקו"ם. שיריה תורגמו לכ-30 שפות.

משה ב. יצחקי הוא משורר, מתרגם, עורך, איש חינוך וספרות, פרופסור בדימוס במכללת אורנים. פרסם תשעה ספרי שירה ותרגם שישה ספרי שירה ופרוזה מהספרות הרומנית. **עינת יקיר** היא סופרת ומתרגמת.

אליעזר כהן, משורר, מעורכי כתב העת לשירה "משיב הרוח", פעיל שלום. חבר קיבוץ כפר עציון. ספר שיריו השישי, "מזמור ליום חול", ראה אור השנה בהוצאת "הקיבוץ המאוחד".

ויקי כהן נולדה בנתניה, למדה בחיפה, מתגוררת בתל אביב. זהו הפרסום הראשון שלה בפרוזה.

זהר כוכבי, נולד בקריית ביאליק (1970), חי בתל אביב. דוקטור לפילוסופיה. מנהל מחלקת המחקר במכון זולת לשוויון וזכויות אדם. ספר הביכורים שלו יראה אור בקרוב. **חיה לוי**, ילידת 1967, משוררת ומורה. ספריה: "אכלתי פרחים", "עיתון 77" 2014 (תחת השם "חיה סדן"); "אחת חיה", "פרדס" 2018; "מאוסרת ועצובה", "עיתון 77", 2020.

ענת לויט, משוררת, סופרת ועורכת ספרים. פרסמה 12 ספרי שירה ופרוזה. זכתה בפרס ורטהיים לשירה, בפרס ברנשטיין לביקורת ובפרס ראש הממשלה.

סנונית ליס, ילידת 1980, מתגוררת בתל אביב. בעלת חברה לתוכן ולשיווק במדיה חדשה. ספרה הראשון, "כל הג'אז הזה", זכה לשבחים והיה לרב מכר. בקרוב יראה אור ספרה השני.

ד"ר שלומית ליר היא פעילה פמיניסטית וחוקרת מגדר באוני' בר-אילן. בין הספרים שכתבה וערכה: "הגדת פה סח" – הגדה אלטרנטיבית, האסופה "בגוף ראשון 8 נשים 8 סיפורי חיים" ו"לפרוש כנף" ("עיתון 77") – שירה פמיניסטית.

לורן מילק, משוררת, עורכת ספרותית ומוזיקאית. ספריה: "דם הבתולה" ("גוונים", 2000), "פרפר פרלין" ("ספרא", 2012, זוכה פרס אס"י לשירה), "בורא מיני יללות" ("טנג'יר", 2020).

לי ממן היא משוררת, מנחת סדנאות כתיבה ועורכת ראשית בהוצאת "פרדס". ספרה "למה הדבר דומה" זכה בפרס שרת התרבות למשוררים, בפרס רעיית הנשיא לשירה עברית ועוד.

נועה מנהיים היא עורכת ומסאית, ראש מחלקת ספרות עברית בהוצאת "כנרת, זמורה, דביר" ומחברת הספר "הרשת התרבותית – מסות על מסעותיהם של הרעיונות".

שחר-מריו מרדכי, משורר. שירו "יעקב" זכה במקום הראשון בתחרות "שירה על הדרך" לשנת 2010. חתן פרס ראש הממשלה ע"ש לוי אשכול לשנת 2017. "פואט אין רזידנס" באוני' הופקינס בבולטימור (ארה"ב) לשנת 2018/2019.

סיגל נאור פרלמן, משוררת וחוקרת ספרות. ספר שיריה "מחלוטה" ראה אור לאחרונה בהוצאת "פרדס".

נועם נוי, בן 33, גדל בירושלים וחי בתל אביב עם כותם החתולה. בוגר לימודי תסריטאות בסם שפיגל ולימודי קולנוע בבית הספר לקולנוע בפראג. קופרייטר בימים וכותב בלילות.

מיטל נסים, ילידת 1983, משוררת, מורה ודוקטורנטית לספרות בבית הספר למדעי התרבות באוני' תל אביב. ספרה השלישי, "לא אבודה בקריון", ראה אור ב"עם עובד" בשנת 2020.

גל נתן, משוררת וספרנית. מתגוררת בתל אביב. ספר השירה הראשון שלה, "הלטאות הסגולות בחוץ", ראה אור ב-2020.

נעמה סגל היא ציירת, מאירת ספרי ילדים ואמא מאמצת. בגיליון מובאת טעימה מספרה הראשון – מסה אישית על האמהות המאמצת שלה – שיראה אור השנה ב"כנרת זמורה".

שהם סמיט, סופרת, עוסקת בתרגום, בעריכה ספרותית ובכתיבה עיונית הגותית על ספרות ותרבות. זכתה בפרס ראש הממשלה, פרס שרת התרבות לספרות ילדים ע"ש דבורה עומר, פרס לאה גולדברג, פרס ביאליק ועוד.

עופרה עופר אורן, סופרת ומשוררת, כתבה תשעה ספרי פרוזה וספר שירה. זוכת פרס ראש הממשלה לסופרים עבריים ופרס שרת החינוך למשוררים (2019).

יורם עשת-אלקלעי הוא פרופסור במחלקה לחינוך ופסיכולוגיה ומנהל המכון לחקר

חדשנות וטכנולוגיות למידה באוני' הפתוחה. ספרי הפרווה שלו ("אדם הולך הביתה" ו"ציר תמר") מעוגנים בחוויותיו הטראומטיות כחייל וכנכה קשה ממלחמת יוה"כ ועוסקים במאבק לשימור הצלם של בני אדם שחרב עולמם.

לאה פילובסקי, משוררת ועוסקת בהוראה מתקנת. ספריה (בעריכת ליאת קפלן), עליהם זכתה בפרסים: "אמנות זה" ("פרדס", 2009), "מקשיב גם לי דווקא עכשיו" ("קשב לשירה", 2013), "המפתח בכיסו הריק – מסע פואטי בעקבות ט. כרמי" ("כרמל", 2018).

רוני פינקרפלד, משוררת ועורכת. מנחה מפגשי כתיבה ועוסקת בליווי תהליכי יצירה אישיים. שיריה התפרסמו בכתבי עת שונים ובאנתולוגיות לשירה.

אורי פרץ, בן 30. מטפל וכותב, אח ורע. זהו הפרסום הראשון שלו בשירה. נעם פרתום, משוררת, פרפורמית ומנחת סדנאות כתיבה. זוכת פרס ראש הממשלה, פרס רמת-גן, פרס שרת התרבות למשוררים ועיטור אנדרסן הבינלאומי לתרגום. פרופ' עירית קינן, משוררת, סופרת וחוקרת חברה ותרבות. פרסמה שמונה ספרים, שניים מהם זוכי פרסים. שירים פרי עטה פורסמו באתרי שירה. ספר שיריה הראשון יצא לאור בשנת תשפ"ב.

ליאת קפלן, משוררת ועורכת שירה. מלמדת באוני' העברית, באוני' תל אביב ובפסיכודרמה. חברה בקבוצת "ירח חסר", המוציאה לאור שירי הייקו בעברית.

יואב קרן, בן 49, עורך וכותב ב"ידיעות אחרונות" ועורך בהוצאת "ידיעות ספרים". עובד בימים אלה על ספרו השני.

דויד ראשיפינה פרסם את ספר הסיפורים הראשון שלו בליסבון בשנת 2004 ואת ספרו הדו לשוני הדיגיטלי ב-2012. עבד כתסריטאי בטלוויזיה הפורטוגזית וסיים תואר שני בקליפורניה בכתיבה ותסריטאות. עלה לארץ בשנת 2017, מתגורר כיום בתל אביב ועובד כמנהל תוכן.

מירי רוזובסקי, סופרת ועורכת. מייסדת ומו"לית שותפה עם אורנה לנדאו ב"הוצאת שתיים".

אוריין רוזנר מתגוררת בתל אביב. פסיכולוגית בהתמחות קלינית, משוררת, כותבת תוכן ועורכת. ספרה הראשון, "גורי רוח", יצא ב-2019 בהוצאת "הקיבוץ המאוחד".

יהודית רותם כתבה 13 ספרים, ביניהם "אהבתי כל כך", "קריעה", "על משכבם בלילות", "מתי תבוא אלי" ו"שובי נפשי".

יחזקאל רחמים, משורר וסופר. ספרי השירה שלו "עכשיו הנסיעה" (2016) ו"דיו מרחקים" (2018) ראו אור בהוצאת "פרדס". זכה בפרס שרת התרבות למשוררים בראשית דרכם ובפרס ראש הממשלה לסופרים עבריים.

שרי שביט היא סופרת, משוררת ועורכת ספרות. ספרה "כאב מרחקים" ראה אור לאחרונה בסדרת "כבר" לשירה, הוצאת מוסד ביאליק.

יותם שווימר הוא העורך הראשי של הוצאת "טל-מאי", מייסד שותף ועורך של כתב העת המקוון "הפנקס", מרצה ומבקר ספרות.

עדי שורק (1970), סופרת, חוקרת ספרות יהודית ועורכת. עורכת-מייסדת של סדרת הפרווה "ושתי" בהוצאת "רסלינג". על ספרה "נתן" הייתה מועמדת לפרס ספיר בשנת 2019, ובאותה שנה זכתה בפרס היצירה לסופרים עבריים ע"ש לוי אשכול.

יערה שחורי היא סופרת ועורכת ספרים. ספרה הבא יראה אור בהוצאת "כתר" ב-2022. אילנית שרף ויגודסקי, משוררת ואמנית פלסטית המצפינה את שיריה בקליגרפיה עברית. עובדת על ספר שיריה הראשון, "חבצלת רטובה", בעריכת אלי הירש.